

Vergadering van Vrijdag, 12 Februari, 's avonds ten 8 ure.

Voorzitter: Generaal DE VLAMING.

De VOORZITTER, de vergadering openende, zegt:

»Mijne Heeren, zooals U bekend is, is deze extra-vergadering belegd om de discussie over de voordracht van den Vice-Admiraal MAC LEOD betreffende *Samenwerking tusschen zee- en landmacht, zoowel in vredes- als in oorlogstijd*, voort te zetten.

In de eerste plaats zal den Vice-Admiraal de gelegenheid gegeven worden om van repliek te dienen op hetgeen in de vergadering van 29 Januari l.l. is in het midden gebracht.

Reeds vóór het openen dezer vergadering werd mij door enkele leden gevraagd, hen in de gelegenheid te stellen om nog vóór de repliek van den Vice-Admiraal het woord te voeren. Ik heb echter gemeend niet van mijn voornemen te moeten afwijken; de beleefdheid vordert, dat wij thans eerst den Admiraal hooren; daarna stel ik mij voor, het woord te verleen aan de heeren, die het gevraagd hebben, alsmede aan de Heeren POP en TONNET, in dier voege echter dat aan den Admiraal het laatste woord kan blijven; een en ander in de verwachting, dat heden avond het debat ten einde zal worden gebracht.

Ik geef thans het woord aan den Vice-Admiraal MAC LEOD.

De heer MAC LEOD: Mijnheer de Voorzitter. Het is mij aangenaam te kunnen beginnen met mijn dank te betuigen aan al degenen, die mij de eer aandeden mijne voordracht te bespreken. Van de Heeren TONNET en HOVEN mocht ik veel instemming vernemen, maar ook de Heer POP, die zich uitsluitend bestrijding tot taak stelde en mijne rede op den voet volgde, heeft door

het *niet* noemen van belangrijke onderdeelen, mij den indruk gegeven van het daarover met mij eens te zijn. In elk geval verdient bestrijding óók dank, al ware het alleen omdat ik daardoor in de gelegenheid ben gesteld, meer nadruk op mijne bedoeling te leggen.

Bij mijne beantwoording wensch ik met het door den heer POP gesprokene te beginnen. Al zijn sommige onderwerpen door meer dan één spreker aangevoerd, het komt mij toch beter voor, althans de Heeren POP en TONNET elk afzonderlijk te beantwoorden, vooral om het verschil in gezichtspunt, waarvan beide sprekers uitgingen.

Tusschen den Heer POP en mij bestaat dit groote principieele verschil, dat hij transigeert, en ik niet. Ik ben een vijand van transigeeren, omdat dit onwillekeurig leidt tot te kort doen aan de waarheid. Ik meen dit duidelijk te hebben aangetoond, toen ik besprak hetgeen de Heer POP gezegd had over de verdediging van den IJssel. Na duidelijk het nut van die verdediging te hebben aangetoond, na dus de meening gewettigd te hebben, dat ook hij die verdediging noodig achtte, besloot hij plotseling, dat men toch eigenlijk maar van de IJssellinie moest afzien. De Heer POP heeft mij opmerkzaam gemaakt op een klein verschil in uitdrukking: ik zeide, dat het motief voor deze inconsequentie was: dat men geene *hooge* eischen aan de schatkist moest stellen; de Heer POP heeft werkelijk gezegd: dat men geene *hoogere* eischen aan de schatkist moet stellen dan in het belang eener krachtige verdediging bepaald noodzakelijk zijn. Ik erken, dat mijne, *korthedshalve* zoo gestelde aanhaling niet met den tekst overeenkomt. Maar gesteld, dat ik in mijne lezing de woorden van den Heer POP in hun geheel had aangehaald, dan had ik daarop moeten doen volgen de vraag: of dan de sperforten aan den IJssel *niet* voor eene krachtige verdediging bepaald noodzakelijk zijn? of dan de verdediging *nu* krachtig is? Mij dunkt, het *ontkennend* antwoord volgt uit de woorden van den Heer POP zelve. De inconsequentie wordt er niet minder om.

Het is er verre af, dat ik den Heer POP een persoonlijk
1903/04. VI.

verwijt van dat transigeeren wil maken: ik weet zeer goed, dat dit een gevolg is van den akeligen sleur in ons Nederland, om altijd af te dingen, alles op een goedkoopje te willen hebben; men kan in omstandigheden verkeeren, waarin men met dien sleur moet medegaan, ja, zijne eigene overtuiging daaraan moet opofferen. Alleen wanneer men op een onafhankelijk standpunt staat, mag men zeggen wat men voor waarheid houdt, en dit volhouden.

De Heer POP heeft overigens, waar hij sprak van overmatige vermeerdering van punten van verdediging en van het groot aantal millioenen, dat noodig zou zijn om al mijne denkbeelden te verwezenlijken, uit het oog verloren, dat ik uitdrukkelijk gezegd heb, dat *tijd* hier niet de voornaamste factor is en dat ik mij slechts voorstel, dat het doel, *naar mate van de beschikbare geldmiddelen*, vroeger of later moet bereikt worden. Het verwijt, van te veel te vragen, kan mij dus moeilijk treffen. Ik geloof daarentegen, dat er wel aanleiding is, dit mijn geachten tegenstander toe te voegen, waar hij meent, dat onze vloot zóó sterk moet zijn, dat zij onze havens openhoude in geval van blokkade.

Eene vloot voor dat doel zou meer kosten dan alle thans ontbrekende forten samen en, wat erger is, men kan het aanbouwen daarvan niet over een onbepaald aantal jaren verdeelen. Wanneer een fort eenmaal staat, dan blijft het, maar het schip veroudert en moet vervangen worden op een tijdstip, dat aan het fort nog niets ontbreekt. Laat ons verder denken aan de kosten van onderhoud, die voor schepen onvergelykbaar grooter zijn, en niet het minst aan het personeel, dat voor schepen zooveel sterker moet zijn en zooveel moeilijker te verkrijgen is. Wanneer wij eene vloot zouden willen hebben om onze kust vrij te houden, ja, dan zou men van financieele onmogelijkheid mogen spreken.

Ik ben hier van zelf gekomen tot de door den Heer POP besproken *approviandeering*. Het is zeker waar, dat de Marine voor een veel geringer aantal monden te zorgen heeft, dan de Landmacht, en het dus gemakkelijker doen kan. Dit neemt

echter niet weg, dat er voor de voeding van het Leger, dat identiek is met het *Volk*, gezorgd *moet* worden. En daar het nu bij mij vaststaat, zooals ik daareven aantoonde, dat er op aanvoer over zee, wanneer de oorlog begonnen is, niet gerekend mag worden, zoo spreekt het van zelf, dat die aanvoer over land moet plaats hebben. Ik begrijp overigens niet, wat er tegen kan zijn om daarop te rekenen: het geval, dat wij aan onze Oostelijke, zoowel als aan onze Zuidelijke grensvrienden zouden hebben, is toch bijna niet denkbaar. Eene regeering, die dit verwachtte, zou niet anders kunnen doen dan in vreedestijd enorme voorraden opgeslagen te houden.

Maar is hierin niet wederom eene aanwijzing gelegen om toch ons *geheele* land te verdedigen, en niet het grootste gedeelte, met al zijne hulpbronnen en voorraden, aan een invaller over te laten?

Ach, die »beperking om financieele redenen», waartoe leidt zij anders dan tot onvoldoendheid?

Een Fransch schrijver heeft gezegd: »De grootste dwaasheid ter wereld is zwak te zijn»; »een volk, dat afstand doet van zijn rang, om *rust* te hebben, deed nog beter zich geheel te vernietigen, want alleen de *dood* geeft volkomen rust. Wil men bestaan, dan moet men weten te lijden, te worstelen en zich in te spannen.» Ik voeg er bij: dan moet men willen *betalen*, wat noodig is om niet zwak te zijn en om te blijven bestaan.

De Heer POP heeft bestreden mijne voorstelling van hetgeen zou kunnen plaats hebben bij eene poging tot **landing** op onze kust, en wel voornamelijk op dezen grond, dat die niet zal plaats hebben, vóórdát onze schepen uit zee verjaagd en opgesloten zullen zijn. Dit is eene geheel andere veronderstelling dan de mijne. Ik sprak van verrassing, van overrompeling tegelijk met de oorlogsverklaring, die ik zeer waarschijnlijk zou achten, en ik meen voor *dat* geval alles te mogen volhouden, wat ik over het onderwerp gezegd heb.

Wat de Heer POP onderstelt is een geheel ander geval. Dán is er van hulp door de Zeemacht geene sprake; maar ik begrijp

niet, hoe hij kan spreken van optreden van torpedobooten daarbij; want die zullen dan toch ook wel door den vijand opgesloten zijn. Het leger zal dan geheel alleen de landing moeten afweren, en dan zal het, met het oog op het moeilijk vooruit te kennen punt van aanval, zeker op eene doelmatige opstelling en de mogelijkheid van spoedige verplaatsing aankomen. Neemt men echter de door mij waarschijnlijk geachte poging tot verrassing aan, dan zal men toch wel toegeven, dat het van belang is, zoo spoedig mogelijk gewaarschuwd te worden en dus het nut van jagers, even als dat van *éclaireurs* te land, erkennen. Men moge uit het buitenland telegrafische spionnenberichten krijgen zooveel men wil, die zullen toch betreffende het oogenblik en het punt van landen niets kunnen behelzen.

Ik meen mij te herinneren, dat het in verband met moeilijk verkennen was, dat de Heer POP sprak over eene nadering van onze kust *bij nacht*. Men mag dit natuurlijk veronderstellen, maar het andoelen van onze kust is bij nacht, wanneer er geene vuren branden, zeer lastig, en zoolang onze jagers niet opgesloten zijn, zal een vijand ons daarmede wel niet kunnen verrassen.

Met genoeg en constateer ik, dat wij het hierover eens zijn, dat landbatterijen de voorkeur verdienen boven schepen bij plaatselijke verdediging. Het komt mij voor, dat de Heer POP hierin zelfs veel verder gaat dan ik en er geen bezwaar in ziet, de stelling van den Helder bijvoorbeeld, geheel zonder schepen te verdedigen. Dit althans zou waarschijnlijk het gevolg moeten zijn, wanneer, zooals hij wenscht, onze schepen zich eerst aan een gevecht buitengaats wagen, om dan, wat er nog van over is, aan den Helder te gebruiken.

Op die wijze is er van *samenwerking* tusschen land- en zeemacht geene sprake meer; zij worden dan één voor één geslagen. Ook zou in dit geval de rekening aan den anderen kant verkeerd uitkomen; want meer forten, die de Heer POP te duur acht, zouden dan zeker noodig zijn. Mijn stelsel, om de schepen niet afzonderlijk te wagen, maar tot *hoofdbestemming* te geven, samen met de landbatterijen op te treden, is

krachtiger en, wat toch zeker in den geest van den Heer POP is, ook goedkooper. Dat wij eenige schepen hebben, die, zoo noodig, buitengaats kunnen ageeren, is goed, want waren ze er niet, dan zou de geringste macht ons in het nauw kunnen brengen; maar op die schepen te rekenen voor de meest waarschijnlijke gevallen, gaat niet aan. Het denkbeeld van den Heer POP is heel mooi in theorie, maar hij houdt geene rekening genoeg met de practijk.

Betreffende **IJmuiden** heeft de spreker gezegd, het niet met mij eens te zijn, dat het bezit van die haven zou beslissen over het lot van de stelling Amsterdam.

Ik grondde mijne bewering op het gemak, waarmede men, meester van het kanaal zijnde, zoowel te water als in verschillende richtingen over land, belegeringsmaterieel kan vervoeren en troepen kan aanbrengen. Daar de Heer POP niet heeft gezegd, op welke gronden hij van een ander gevoelen is, moct ik mij tot dit weinige bepalen. De Heer POP heeft ook gesproken over het onuitdoofbare artillerievuur van het fort. Ik ben óók overtuigd, dat het zeer moeilijk moet zijn, de gepantserde batterij, die op de havenkom gericht is, tot zwijgen te brengen of zelfs veel schade te doen; maar het vuur dier batterij is alléén niet voldoende om te beletten, dat gepantserde schepen het kanaal in komen. Ik wil hier liever niet zeggen op welke wijze eene poging, om zich van het kanaal meester te maken, zou moeten geleid worden, maar ik mag wel beweren, dat torpedo's hier dringend noodig zijn en, zoowel in verband hiermede als om andere redenen, een fort aan de overzijde zeer gewenscht is.

Evenwel acht ik een tweede fort aan den **Rotterdamschen Waterweg** nog meer noodig en zou ik, wanneer ik beide forten moest laten bouwen, maar dit zuinigheidshalve één voor één moest doen, met het laatstgenoemde beginnen. Wanneer de Heer POP mij zeggen wil, op welk gebrek aan plaatselijke bekendheid mijn oordeel over de onvoldoendheid van de ver-

dediging van den Maasmond berust, dan zal ik hem hierover gaarne te woord staan.

Ik kan nu nog slechts beantwoorden zijne meening, dat het mogelijk zou zijn, met torpedobooten een vijandelijk eskader te beletten, de Maas op te varen. De Heer POP heeft daarbij waarschijnlijk niet gedacht aan de torpedojagers, waardoor zulk een eskader zich wel zou laten voorafgaan en aan beide zijden dekken. Eindelijk heeft hij nog gesproken over het verloop van het vaarwater, maar dit kan toch *hier* geen argument zijn in het nadeel van den aanvaller?

Tusschen IJmuiden en den Hoek van Holland heb ik het haventje van **Scheveningen** overgeslagen; wat de Heer POP hierover gezegd heeft, komt overeen met mijne meening, dat het onbruikbaar gemaakt moet worden.

Betreffende het **Zuiderfrontier** heeft die geachte spreker mij eene vraag gedaan, die ik misschien niet goed begrepen heb. Ik meen, dat de Heer POP uit het *aantal* schepen, dat ik voor dit frontier zou noodig achten, wilde afleiden welk *stysteem* ik voorstond. Wanneer dit de bedoeling was, kan ik slechts, onder verwijzing naar mijne lezing van 6 Maart 1903, antwoorden, dat, om voor *plaatselijke* verdediging hetzelfde doel te bereiken, het *aantal schepen* grooter zal moeten zijn dan het *aantal forten*.

Het is moeilijk, over de verdediging in het **Noorden** aan eene discussie te denken, waar eensdeels, zooals over versterkingen bij Delfzijl en op Terschelling, slechts eene *opinie* geuit werd, en anderdeels een *principieel* verschil tusschen ons bestaat, namelijk over het al en niet in den steek laten van Friesland. Zoo behoeft bij voorbeeld over Harlingen niet meer gesproken te worden, wanneer men die provincie en Groningen ontruimt bij een aanval uit het Oosten, en Stavoren verliest dan ook veel van zijne beteekenis.

De Heer POP heeft mij hier twee vragen gedaan, namelijk waarom ik gezegd heb, dat eene verdediging van Enkhuizen de taak der Marine zou zijn, en waarom ik van twee flotilles in de Zuiderzee heb gesproken. Op beide vragen is het ant-

woord eenvoudig. Wanneer vijandelijke troepen in Enkhuizen moeten gedebarkeerd worden, komen zij natuurlijk met vaartuigen, en het spreekt van zelf, dat deze in de eerste plaats door de Zeemacht tegengehouden moeten worden. En dat ik de kanonneerbooten, die hier en elders voor dat doel noodig kunnen zijn, als eene flotille beschouw, die niet in de toegangen aan vernietiging blootgesteld mag worden, komt daardoor, dat ik ze voor het eene intact wil bewaren en voor het andere te zwak acht. Ik heb daarbij niet gedacht aan de bestaande kanonneerbooten met één zwaar kanon, waarvan men weinig dienst meer kan verwachten, maar aan andere vaartuigen, met licht geschut bewapend.

Thans meen ik te kunnen overgaan tot de diensten van de Marine in het binnenland. Allereerst heeft de Heer Pop hier eene tactische quaestie besproken, die eene zeer ondergeschikte rol van de Zeemacht betreft, namelijk dat men de vaartuigen der Marine, bij het verdedigen van liniën, hoofdzakelijk tot bewaking en niet als tusschenbatterijen zou moeten gebruiken. Hiermede kunnen natuurlijk alleen bedoeld zijn sloepen, want kanonneerbooten en riviervaartuigen kunnen voor bewakingsdienst op de ondiepe wateren vóór de liniën niet te pas komen. Maar van die kleine vaartuigen is het geschut zeer licht en daarom in den regel als tusschenbatterij niet geschikt; ik heb hierover dan ook alleen gesproken als »mobiele artillerie." Overigens heb ik bepaald genoemd »marinegeschut van zwaarder kaliber," zoowel op geïmproviseerde vaartuigen als op kanonneerbooten enz. in *diepere* wateren. Het eerste komt overeen met het gebruik van »uitleggers," dat door de Landmacht aangenomen is. Ik durf haast veronderstellen, dat de Heer Pop dit gedeelte van mijne voordracht niet aandachtig gelezen heeft.

En nu de rivieren. Het betoog tegen het optreden der Marine omvatte voornamelijk: 1o. de gebreken der *bestaande* riviervaartuigen; 2o. het te geringe aantal, dat ik zou genoemd hebben; 3o. dat zij niet onder *alle* omstandigheden te gebruiken

zijn; 40. dat de vijand wel geschut van 15 en 12 cM. *kan* aanvoeren, waartegen zij niet bestand zijn; 50. dat zij wel eens geïsoleerd kunnen worden! Ja, als men zóó pessimist is, dan moet men maar liever nooit iets doen voor de verdediging! De Heer POP eindigde dan ook inderdaad dit betoog met, evenals ten opzichte van de sperforten en de Wester Schelde, *af te raden*.

Ik wil evenwel het antwoord niet schuldig blijven, al kan ik niet veel meer doen dan naar mijne eerste lezing verwijzen.

De Heer POP heeft, om de riviervaartuigen af te tuigen, gebruik gemaakt van uitspraken van den Admiraal BINKES en den Luitenant t/z. ZEEMAN. Die zijn tamelijk antiek en betreffen in elk geval de *bestaande* vaartuigen, waarvan ik zelf gezegd heb, dat ze niet deugen. Maar volgt hieruit, dat het onmogelijk is, *geschikte* riviervaartuigen te maken? Heb ik zelf niet reeds de klein-model *kanonneerbooten*, mits verwapend, daarvoor aangewezen? Hierop schijnt mijn geachte bestrijder niet te hebben gelet. Een Minister zou gezegd hebben, dat riviervaartuigen niet voldoende gepantserd kunnen zijn. Het is maar hoe men het neemt. Tegen het geschut van 15 en van 12 cM., dat de Heer POP er tegen aangevoerd denkt, waarschijnlijk niet. Maar laat men na, ons nieuwe veldgeschut van pantserschilden te voorzien, omdat deze toch niet tegen zekere projectielen bestand zijn? En zijn vaartuigen niet veel minder kwetsbaar dan opgestelde artillerie, omdat zij gedurende het gevecht steeds in beweging kunnen blijven, terwijl een veldkanon, om te kunnen vuren, stilstaan moet?

De aanmerking, dat het door mij noodig geachte aantal vaartuigen voor elk riviervak te gering zou zijn, meen ik te mogen beantwoorden met de herinnering, dat zij op zulke onderlinge afstanden verdeeld zijn, dat elk belangrijk punt in ongeveer één uur door twee vaartuigen bereikt kan worden. Of dit genoeg is, is eene quaestie van opinie, waarover moeilijk te redeneeren valt.

Dat eindelijk de waterstand wel eens te laag kan zijn, of dat een vaartuig wel eens afgesneden of opgesloten zou kunnen worden, zijn kwade kansen, die overal en altijd bestaan.

Ook troepengedeelten kunnen afgesneden worden, maar daarom laat men toch niet na, ze in het veld te brengen of opdrachten te geven, waaraan eenig gevaar verbonden is?

Naar aanleiding van mijne opmerking, dat de Nieuwe Maasmond van den Amer tot Heusden voor oorlogsvaartuigen bevaarbaar is, heeft de Heer POP gevraagd, in hoeverre deze tot de verdediging kunnen bijdragen. Ik had voornamelijk het oog op het beletten van een overgang over dezen riviertak. Overigens zou ik den Heer POP eene wedervraag kunnen doen, n.l. of het doel, waarmede de werken aan het Noordelijk einde van de Bakkerskil en het Steurgat en vroeger de forten bij Doeveren en den Elshoutschen dijk werden aangelegd, niet door de aanwezigheid van oorlogsvaartuigen op den Amer en de Oude Maas zou kunnen gesteund worden?

Betreffende de **Wester-Schelde** heeft de Heer POP slechts verwezen naar zijne vroeger geuite meening. Deze was, in 't kort: dat de werken te Terneuzen en Ellewoutsdijk niet gemist kunnen worden, maar toch slechts in hunnen tegenwoordigen vorm en inrichting gehandhaafd moeten worden.

Ik hoop, dat men uit mijne lezing wel begrepen zal hebben, dat ik van oordeel ben, dat die „onmisbare” werken, als ze zoo blijven, wel gemist kunnen worden. De neutraliteit moet gehandhaafd worden, zegt de Kapitein POP; ik vraag: moet ze *niet gewapend* gehandhaafd worden? Zoo ja, dan moeten de forten toch goed zijn. Het is volstrekt niet alleen eene al of niet bestaande verplichting tegenover België, waarop ik hier het oog heb. Ik vind het *voor ons* van veel grooter belang, dat wij het gebruik van de reede van Vlissingen moeten kunnen ontzeggen als schuilplaats voor eene vreemde scheepsmacht, om te ageeren tegen die van een anderen met ons bevrienden Staat. Dat kunnen wij niet anders doen dan met oorlogsvaartuigen. En om die nu, voor het geval dat de toestand van neutraliteit in een toestand van oorlog mocht overgaan, eene veilige ligplaats of terugtocht te verzekeren, en ook voor andere eventualiteiten het opvaren van vijandelijke schepen

te beletten, moeten de genoemde forten wel degelijk sterk zijn.

De Heer POP heeft de conclusie van den baron GUILLAUME aangehaald, waarin deze zou gezegd hebben, dat het Nederland volkomen vrij staat, aan de verdediging van de Schelde iets te doen of niet. Ik heb dat ook gelezen, maar heb veeleer begrepen, dat de bedoeling van den nieuw benoemden Belgischen gezant bij ons Hof was, in zeer beleefde termen te kennen te geven, dat wij bepaald verplicht zijn, al het mogelijke te doen om de neutraliteit van de Schelde te handhaven. Ik word hierin versterkt door de volgende, niet door den Heer POP aangehaalde, zinsneden uit het bedoelde werk :

»Le jour où, en présence d'un conflit armé entre deux ou plusieurs Puissances, la Hollande déclarera vouloir jouir des avantages de la neutralité, et par conséquent en remplir les devoirs, elle ne pourra exonérer de ces obligations aucune partie de son territoire: son territoire tout entier doit être inviolable.» En dan de volgende, door baron GUILLAUME geciteerd uit RIVIER, »Principes du droit des gens»: »Le neutre doit empêcher le passage (van vijandelijke troepen) réellement. Il ne lui suffirait pas, s'il se laissait faire violence, de s'excuser en alléguant la force majeure, car il doit se mettre en mesure de défendre sa neutralité d'une manière efficace.»

In het licht van deze citaten, ziet het door den Heer POP aangehaalde er heel anders uit, en zie ik geene kans, daaruit de gevolgtrekking te maken, dat wij den toestand aan de Schelde maar moeten laten zooals die is.

De Heer POP meent, dat ik veel heil verwacht van een **Ministerie van Landsverdediging**. Dit is in mijne voordracht van 6 Maart 1903 niet te lezen. Ik heb gezegd, dat in een voortvarend Minister van zulk een Departement een drijfveer voor het geregeld afwerken van onze verdedigingsmiddelen gezocht zou kunnen worden, maar liet er terstond op volgen, dat een *Raad* van verdediging daartoe het eenige middel is. Ik heb niets toe te voegen aan hetgeen ik daarover gezegd heb, en behoef het niet te herhalen.

Hiermede. Mijnheer de Voorzitter, zou ik de rede van den Heer POP als afgehandeld kunnen beschouwen, ware het niet, dat ik overgeslagen heb, hetgeen ten aanzien van de bemanning der **kustbatterijen** is aangevoerd. Ik deed dit opzettelijk, omdat dit onderwerp meer in het bijzonder door den Luitenant t/Z HOVEN en door den Kapitein DOORMAN werd besproken. Door eerstgenoemden spreker zijn zoóveel nieuwe en goede argumenten aangevoerd voor het bedienen van het kustgeschut door de zee-artillerie, dat ik kan volstaan met daarmede mijne instemming te betuigen. De rede van den Heer DOORMAN maakte op mij grootendeels den indruk van eene oratio pro domo.

Er is ééne opmerking van den Heer POP over dit punt, welke ik nog meen te moeten beantwoorden, dat namelijk het personeel der Marine niet sterk genoeg zou zijn om ook als kust-artillerie dienst te doen. Zeker, Mijnheer de Voorzitter, het zou dan ook uitgebreid moeten worden, maar ik zie hierin niets dan voordeel, want om van eene behoorlijke aflossing van het personeel in Indië verzekerd te zijn, moet men hier te lande eene groote reserve hebben, welke zooveel mogelijk nuttig bezig gehouden moet worden, en dit zou ongetwijfeld meer nut afwerpen wanneer het ook kon bestaan in oefening op de kustversterkingen.

Van mijn standpunt, dat in deze zaak geheel objectief is, meen ik nog wel eene opmerking te mogen maken. Er is herhaaldelijk gesproken van het zoeken naar „baantjes aan den wal,” wanneer de kustbatterijen of de torpedoversperringen in verband met de Marine ter sprake kwamen. Ik betreur dit zeer, omdat daardoor personaliteit in het debat wordt gebracht; men zou met even veel of even weinig recht kunnen spreken van vrees voor minder promotie bij de bestrijders van het denkbeeld. Ik meen, dat wij dit moeten nalaten en alleen het belang van de *landsverdediging* voor oogen houden.

Aan den Heer TONNET betuig ik mijn dank voor zijne instemming met veel van het door mij gesprokene, zooals over blokkade, kustverdediging, havenforten en snelvuurgeschut;

zeker alle belangrijke onderdeelen van de defensie. Maar men kan het over eene zaak eens zijn en er toch verschillend over spreken, door haar niet van dezelfde zijde of in verschillend licht te bezien. De Heer TONNET en ik plaatsens ons niet op hetzelfde standpunt.

Door de organisatie van de Marine ondergeschikt te maken aan de eischen der verdediging van Indië, noodzaakt de geachte spreker zich tot het *pas maken* van de verdediging in Nederland in de ruimte, welke overblijft, wanneer men eerst aan de eischen voor Indië heeft voldaan.

Ik plaats mij op een ander standpunt. Had ik ook de verdediging van Indië willen bespreken, dan zou ik zeker niet tot een minder omvangrijk plan gekomen zijn dan de Heer TONNET, maar ik zou de eischen van de verdediging in Europa daaraan niet willen opofferen. De geachte spreker vergist zich, waar hij meent, dat ik de organieke besluiten van 1896 en 1897 aanvaard als eene chose jugée; aanvankelijk heb ik het eerste besluit geprezen, omdat ik meende, dat het, eerlijk en wijselijk toegepast, ons eene betere Indische vloot kon verschaffen, maar de daarop gevolgde besluiten van 1897 en 1901 hebben mijne hoop verijdeld, omdat daardoor het aantal en de grootte der schepen beperkt, het bezit van onstrijdwaardige vaartuigen bestendig werd en omdat in het laatste besluit geene plaats gelaten werd voor schepen tot havenverdediging.

Ik scheidde de beide onderwerpen van elkander, niet uit een politiek of financieel oogpunt, maar alleen, omdat zij, strategisch en tactisch, ieder op zichzelf staan.

Het financieel in elkander passen laat ik aan den tijd over. Hiermede wil ik zeggen, dat, naar mijne meening, eenmaal het werkelijk noodige vastgesteld zijnde, het er ook komen moet; evenwel niet in eens, omdat dit financieel onmogelijk zou zijn, maar gaandeweg, naarmate het betaald kan worden. Men krijgt dit echter niet gedaan zonder een vast plan en de zekerheid, dat dit uitgevoerd zal worden. Daarom moet het vastgelegd worden door eene wet en moet er een permanent

college, een Raad van defensie zijn, die over de *uitvoering* gehoord kan worden en er het oog op houdt.

Wat nu de denkbeelden van den Heer TONNET over de Indische zeemacht betreft (het doet mij genoegen, dat ook hij de onzinnige benaming van »auxiliair» eskader verwerpt) moet ik vooral iets zeggen over de uitdrukking: strijdmacht in eerste linie. Deze kan wel, zoo ooit, bij een eilandenrijk te pas komen en wordt dan ook vooral in Groot-Brittannië gebruikt. Maar welke kolossale vloot vormt daar die eerste linie van defensie! Kan men in de verste verte aan iets dergelijks denken voor ons Indië, waarvan het kustgebied nog vrij wat grooter is? Immers neen? Zelfs met eene Indische vloot, zooals wij *kunnen* hebben, wanneer men *wil*, kan er van het vormen van eene linie van verdediging geene sprake zijn.

Die »eerste linie» is dus maar een »woord». Evenmin als, zooals de Heer TONNET terecht opmerkt, het Indische leger in staat is, overal het landen van eene vijandelijke krijgsmacht te beletten, evenmin is zelfs de beste Indische vloot, die wij *kunnen* hebben, daartoe in staat. Hoe stel ik mij dan de taak der Marine in Indië voor? Ik heb het al dikwijls gezegd, maar wil het gaarne nog eens herhalen.

In de eerste plaats moet onze vloot waken tegen verrassing. Daartoe moeten wij kleine, zeer snelle kruisers bezitten, die niet slechts moeten kunnen wegloopen, maar ook met torpedo's bewapend zijn om, wanneer de gelegenheid zich voordoet, aanvallend te kunnen handelen.

In de tweede plaats moet er een eskader zijn, zoo sterk als onze financieele en personeele middelen het toelaten, om, *indien mogelijk*, actief tegen een vijand op te treden en te trachten, het naderen van de kust en het nemen van strategische punten te beletten. Het op dit eskader te laten aankomen, of er de Zeemacht een verwijt van te maken, wanneer zij eene landing niet zou hebben verhinderd, zou echter ongerijmd zijn. Het blijft steeds zeer wel denkbaar, dat een vijand ergens voet aan wal krijgt. Mocht dit hem gelukken, dan is er toch nog, op Java vooral, het Leger, dat tegenwoordig vrij snel verplaatst

kan worden; dan is er de bevolking, die wij meer en meer trouw aan ons moeten maken, die wij niet moeten noemen »inlandsche vijanden» maar »inlandsche vrienden»; dan is er het klimaat, een immer trouwe bondgenoot.

Zoo'n landing op een onbekend punt is echter niet zeer waarschijnlijk. Ook in Indië hebben wij *havens*, en wanneer een aanvaller een land wil veroveren en het behouden, dan heeft hij een of meer havens noodig. Eene derde taak van de Zeemacht is dus het verdedigen van de havens, zoowel met drijvende, als met vaste verdedigingsmiddelen.

Zóó opgevat, wil ik gaarne de benaming »eerste linie» aanvaarden. Moet deze zoo sterk mogelijk zijn, wij mogen echter de eischen van de vloot en de verdediging in Nederland niet aan de hare ondergeschikt maken. Het gaat niet aan, de verdediging van de overzeesche bezittingen voorop te stellen en die van het moederland tot het »volstrekt onmisbare» te beperken. In beiden moet op *voldoende* wijze worden voorzien.

Bezuiniging in de landsverdediging wil de Heer TONNET o.m. zoeken aan den Helder, waar hij meent dat de aanwezigheid van eene scheepsmacht de reden zou zijn om ons krachtiger te moeten verdedigen dan anders het geval zou zijn. Het komt mij voor, dat hier, evenals bij den Heer POP, het utiliteitsbeginsel, dat altijd tot transigeeren leidt, het zoeken naar een voorwendsel tot bezuiniging, doet afwijken van de waarheid. Want het is niet de aanwezigheid van eene scheepsmacht of van eene werf, welke de stelling van den Helder tot een waarschijnlijk object van een vijand maakt. Het is het bezit van de reede, als veilige ligplaats en operatiebasis voor eene oorlogsvloot en van de haven als landingplaats voor oorlogsmaterieel en troepen. Uit dit oogpunt moeten de reede en de toegangen zoo krachtig mogelijk verdedigd worden. Al hadden wij voor de verdediging geen enkel schip noodig, dan zou er toch op de vaste versterkingen geen cent te bezuinigen zijn. Aanwezigheid van schepen kan dus nooit tot *meerdere*, wel misschien tot *mindere* kosten aan vaste werken leiden. Ik wil hiermede natuurlijk niet zeggen, dat de scheepsmacht tot

verdediging van de stelling Helder vermeerderd moet worden. Het is genoeg bekend hoe ik over de betrekkelijke waarde van vaste en drijvende verdedigingsmiddelen denk; ik wil alleen zeggen, dat men niet op de eerste moet trachten te bezuinigen, omdat er schepen zijn. Schepen en forten moeten elkander *aanvullen*, maar kunnen elkander niet *vervangen*.

Ik hoop hiermede te hebben betoogd dat de door den geachten spreker gedachte verwarring van doel en middelen niet bestaat.

In het Zuiderfrontier acht de Heer TONNET de aanwezigheid van eene scheepsmacht en de werf te Hellevoetsluis eveneens een gevaar, en hij meent dat een fort, ergens in de buurt van Willemstad, voldoende zou zijn om de gevolgen van een inval in het Zuiderfrontier te keeren. Ik geloof, dat ook hier weer het utiliteitsbeginsel den geachten spreker eene part speelt. Het zou ons op dezen avond te ver leiden, na te gaan welke gevolgen het hebben zou, wanneer men een langs Goeree of Brouwershaven binnendringenden vijand kalm zijn gang liet gaan en vrij liet om alles te doen wat hij wil, om hemeerst bij Willemstad tegen te houden; ik laat dit aan de voorstelling van mijne hoorders over. In mijne voordracht heb ik daarenboven aangetoond, hoe weinig kans er is, langs Brouwershaven door te dringen, wanneer de Marine eenige medewerking verleent, en eindelijk geloof ik niet, dat een fort, zooals de Heer TONNET bedoelt, zonder de hulp van oorlogsvaartuigen eene voldoende afsluiting zou geven, gesteld dat het noodig ware, eene vijandelijke scheepsmacht op het Hollands diep tegen te houden.

Ook hier geen uitsluitende voorkeur aan forten of aan schepen, maar alles op zijne plaats.

Zie ik dus, hoezéér ik ook een voorstander van vaste batterijen ben, de noodzakelijkheid van het bouwen van een fort aan het Hellegat nog niet in, ook de andere voorgestelde verbeteringen vereischen m.i. nadere toelichting, en zou ik willen vragen:

1o. is de bedoeling, bij het doen wegvallen van de in vele opzichten nietswaardige kanonnen van 24 cM. IJ. op die plaatsen, waar geene stalen kanonnen van dat kaliber staan, in het geheel geene pantserkanonnen meer te plaatsen?

en 2o. waarom zou aan den Helder alleen de bewapening van Wierhoofd, en niet die van de overige batterijen verbeterd moeten worden?

Ik voeg er bij: acht de Heer TONNET eene verbetering van de bewapening van Terneuzen en Ellewoutsdijk niet noodzakelijk?

Over de door den spreker gewenschte sterkte van de Zee-macht zal ik niet veel zeggen, want ik beschouw altijd zulke cijfers grootendeels als fantaisie. De quaestie is eigenlijk, dat wij nooit *genoeg* schepen kunnen hebben: het beteekent dus niets, een aantal te noemen.

Liever wil ik spreken over de *beginselen*, welke de Heer TONNET bij zijne beschouwingen over de sterkte der vloot voorop stelt.

a. De schepen te bouwen naar de behoeften van den dienst in O. I. kan er door, omdat een vechtschip, geschikt voor O.I. het ook is voor Europa. Maar mochten echter in dit opzicht de eischen zich wijzigen, dan zou ik niet kunnen toegeven, dat de schepen *uitsluitend* voor den Indischen dienst geschikt moeten zijn.

b. Het mederekenen van de vaartuigen der I. M. M. mag alleen dan plaats hebben, wanneer deze oorlogswaarde bezitten. De Heer TONNET noemt, schijnbaar met weinig waardeering, wat de Minister van Marine gezegd heeft over het vervangen van de flotillevaartuigen door andere, die gevechtswaarde bezitten; ik echter verheug mij in die mededeeling en acht haar van veel belang.

c. Dat de groote schepen niet gebonden behooren te zijn door de verdediging van havens en reeden, mag een algemeen *beginsel* zijn, maar *peremptoir* mag het niet voorgeschoven worden. Gevallen kunnen zich voordoen, waarin hunne hulp daarbij onmisbaar is.

d. Evenmin mag geëischt worden, dat die verdediging *uitsluitend* door torpedobooten geschiede.

Wat het gebruik van loods- en particuliere vaartuigen voor bewakings- en verkenningsdienst betreft, meen ik dat deze in den regel daarvoor te weinig snelheid bezitten.

Wat mij ook nog bedenkelijk voorkomt, is de gevraagde beperking van activiteit in het moederland. Wanneer ik denk aan de noodige oefening in de verdediging te water, aan de collectieve vorming van de scheepsbemanningen en aan die van het bevelvoerend personeel in het bijzonder, zoowel tot den oorlog als tot het handhaven van de krijgstucht, dan zie ik wel de noodzakelijkheid van vermeerdering, maar niet de mogelijkheid van vermindering van activiteit, al zou ik die op andere wijze willen *regelen* dan sedert eenige jaren gedaan wordt.

Het spijt mij, van den geachten spreker de opmerking gehoord te hebben, dat de overdraging van den dienst op de kustbatterijen, van de Landmacht aan de Marine, niet bepleit moet worden op overwegingen van tactischen of technischen aard, omdat dit aan de onderlinge waardeering zou kunnen schaden. Ik althans, meen in mijne voordracht alle recht en alle waardeering te hebben doen toekomen aan de artillerie der Landmacht, waartoe ik ook nog gelegenheid had bij de lezing van den Kapitein KOLLEWIJN, en wat ik toen ook niet verzuimd heb.

Ik eindig, Mijnheer de Voorzitter. Mogen Land- en Zeemacht elkander blijven steunen en waardeeren, en moge het de Zeemacht gegeven zijn niet alleen in *Indië*, maar ook in *Nederland* hare *beste* krachten aan te wenden voor de verdediging van het grondgebied.

De Heer WEBER: De omstandigheid, dat Zijne Excellentie de Vice-Admiraal MAC LEOD mij de eer heeft aangedaan in zijne rede, in den kring zijner beschouwingen, op te nemen de voordracht, welke ik in de bijeenkomst onzer vereeniging op 2 April 1900 te Breda heb mogen houden, geeft mij aanleiding nog een enkel woord te wijden aan de samenwerking van zee- en landmacht tot het beletten eener landing op onze vastelands-noordzeekust.

Vooropstellende dat ik, hetgeen door den Heer POP ten opzichte van het *landingsvraagstuk* in zijne welsprekende rede, 1903/1904. VI.

zoo helder en duidelijk in het licht werd gesteld, geheel onderschrijf, ben ik evenwel tot de overtuiging gekomen, dat de *beteekenis van de samenwerking van zee- en landmacht bij het afslaan eener vijandelijke poging om vasten voet op onze vastelandskust te verkrijgen*, groot genoeg mag worden geacht, om nog eenige oogenblikken uwe belangstelling te vragen.

De door mij te Breda gehouden voordracht had tot titel: »Maatregelen tegen eene eventueele landing tusschen den Helder en den Hoek van Holland.»

Zij had ten *doel: vertrouwen op te wekken in eigen kracht*, aan te toonen dat het mogelijk zoude zijn een vijand te beletten door eene landing op ons vastelands Noordzeestrand onze vrijheid te bedreigen.

In het verslag der rede van Admiraal MAC LEOD leest men op blz. 739:

»Bij mijne beschouwingen over de landsverdediging heb ik mij geplaatst op een standpunt, dat men hier te lande nieuw kan noemen. Ik heb mij niet de vraag gesteld: hoe kunnen wij met de *bestaande* middelen eene *schijnverdediging* voeren, maar wel deze: hoe kunnen wij ons land *werkelijk* verdedigen, en wat is daartoe *noodig?*»

Ik nu, heb mij bij mijne voordracht in 1900 evenmin de vraag gesteld: hoe met de *bestaande* middelen eene *schijnverdediging* te voeren, maar wel hoe wij *met de middelen die ons ten dienste stonden*, en zonder de balans op eene voor ons gunstige wijze te flatteeren, ons *werkelijk* zouden kunnen verdedigen, een krachtigen tegenweer zouden kunnen bieden.

Wat ik daarbij evenwel vermeend heb te moeten uitschakelen, dat was de hulp der Marine bij het beletten eener landing.

Waarom ik hiertoe gedwongen werd, is reeds vóór veertien dagen door den Heer POP medegedeeld; de officieele verklaringen van twee Hoofden van het Departement van Marine in 's lands vergaderzaal noodzaakten mij er toe de hulp der Zeemacht als te *onzeker*, als een *onbetrouwbaren* factor uit te schakelen.

Ik mocht slechts steunen op de hulp der Marine in het

leveren van personeel voor de kustwacht, ten einde zekerheid te verkrijgen, dat bij goed zicht de Noordzee door het ervaren oog tot op 15 KM. zoude worden waargenomen.

Er werd dus door mij uitgegaan van de praemisse: *de landmacht zal alleen staan voor de zoo moeilijke opdracht, eene eventueele landing op de Noordzeekust tusschen den Helder en den Hoek van Holland af te slaan.*

Ik vermeen aangetoond te hebben, en wel met door iedereen te controleeren getallen en berekeningen, dat zij daartoe *volkomen* in staat mocht worden geacht.

Nu heeft mij evenwel de vrees bevangen, dat door het gezag, hetwelk van het woord van eene autoriteit als de Vice-Admiraal MAC LEOD. uitgaat, het vertrouwen, hetwelk ik mij vleide opgewekt te hebben, min of meer zoude kunnen zijn geschokt, en om nu het, naar mijne meening gerechtvaardigde, gevoel van gerustheid weder te doen herleven, heb ik mij de vrijheid veroorloofd uwe aandacht te vragen.

Niet alleen het vraagstuk der landingen, maar even goed dat van het beletten eener dergelijke handeling, is een probleem van grootendeels zuiver technischen aard. Voor beiden worden eene goed doordachte voorbereiding en regeling geëischt.

Waar nu de vakliteratuur omtrent de landingen, de voorbereiding en uitvoering daarvan, belangrijke gegevens aanbiedt, soms zelfs tot in details afdalende, en vele voorbeelden uit de krijgsgeschiedenis tot staving der grondbeginselen, die streng in het oog dienen gehouden te worden. aanhaalt, vindt men daarentegen omtrent het beletten eener dergelijke oorlogshandeling betrekkelijk weinig, waaraan men houvast heeft, waarop men even stellig kan steunen.

En zulks is duidelijk.

Bij de maatregelen tot het afslaan eener landing beslissen in veel sterkere mate de zoo zeer wisselende factoren van lokalen aard, de samenstelling en sterkte der beschikbare troepenmacht, het bestaande of nog te completeeren net van spoorwegen en andere middelen tot versneld

vervoer, het net van telegraphen en telephonen, het wegen-complex enz.

Daaraan dient zich toch nauwkeurig, in den meest gunstigen zin, de regeling aan te passen.

Men zal het met mij eens zijn, dat alle krachten moeten worden ingespannen om de verdediging *absoluut* te voeren, d. w. z. zorg te dragen, dat de vijandelijke echelons in de betrekkelijk korte tijdruimte, waarin zij, geheel hulpeloos, in sloepen of op vloten naar het strand worden gesleept of geroeid, ten volle de afstootende kracht van het verdedigend vuur eener voldoende sterke macht, achter de buitenste duinenrij opgesteld, zullen gevoelen.

Om dat voordeel van zoo groote beteekenis te verkrijgen, komt het er op aan eene algemeene reserve, geheel of gedeeltelijk, snel genoeg ter gewilder plaatse te kunnen aanvoeren.

Wil men de zekerheid hebben, dat de overbrenging van bevelen en de concentratie van krachten ongestoord zal geschieden, dan dient door eene troepenmacht in eerste linie een uitstekende bewakingsdienst verricht, en aldus het net van sporen en telegraphen afdoend beschermd te worden tegen wel kleine, doch in hare gevolgen zoozeer te duchten landingsoperatiën des vijands.

Wanneer kan nu het bevel tot concentratie gegeven worden?

Het is duidelijk, dat de tijdruimte voor het samentrekken beschikbaar *vrij groot* moet zijn, want door het meerendeel der troepen zullen, na het vervoer per spoor, om het strand te bereiken, nog voetmarschen moeten worden verricht, welke in Zuid-Holland — enkele punten uitgezonderd — ten Noorden van 's-Gravenhage 5—8 KM., en in Noord-Holland ten Noorden van Castricum, zelfs 8—17¹/₂ KM. groot zijn.

Moet men nu het oogenblik, dat de landing op een bepaald punt *zeker* is, afwachten?

Daarop moet beslist „neen” worden geantwoord, omdat men alsdan vast en stellig *te laat* komt om den vijand krachtig genoeg te ontvangen.

Wanneer heeft men toch eerst zekerheid? In het verslag mijner rede leest men op blz. 331: »Als de sloepen, door de »stoombarkassen gesleept, zóó dicht het strand genaderd zijn, »dat, onder het werkzame vuur, een terugkeeren niet meer »mogelijk moet worden geacht.»

Dan is evenwel het pleit in wellicht een half uur beslist; in die korte spanne tijds is eene concentratie van eenigszins belangrijke krachten eenvoudig onmogelijk.

Waarom durft men nu niet vroeger het bevel tot samentrekken te geven?

Omdat men beducht is, dat de vijand ons zal *misleiden*; dat hij, na het voor anker komen, na het strijken der sloepen, ja zelfs na het bemannen en rangeeren daarvan, nog het anker zal lichten, om Noord- of Zuidwaarts opstoomende, de sloepen op sleeper, op een ander punt te landen, waarheen onze, alsdan in eene verkeerde richting samengetrokken of nog in opmarsch zijnde troepen niet meer tijdig kunnen worden verplaatst om hem warm te ontvangen.

Daarin ligt, naar mijne meening, de oorzaak, dat sommigen er van afzien de verdediging *absoluut* te voeren, die schoone kans, den vijand te beletten voet aan wal te zetten, prijsgeven, ja zelfs liever eene afsluitingstactiek volgen, en dus meer landwaarts in willen stelling nemen.

Welnu, ik heb zulks niet gedaan; ik heb mij losgemaakt van de voorwaarde, dat men voor het bevel tot concentratie het oogenblik moet afwachten, dat de landing op een bepaald punt *zeker* is; maar daartegenover heb ik den eisch gesteld, dat de mogelijkheid tot het neutraliseeren van de nadeelige gevolgen eener misleiding afdoende gewaarborgd moet zijn.

Door mij is aangenomen, dat het bevel tot samentrekken gegeven zal worden als het eerste transportschip ankert, ja, ik ben nog verder gegaan. Op blz. 360 van het verslag mijner voordracht leest men toch:

»Is men beducht, dat de uitvoering van het bevel tot concentratie te veel tijd zal vorderen, dan kan dat bevel *vroeger* »worden gegeven, en wel op het oogenblik, dat de transport-

»vloot zóó dicht den wal is genaderd, dat met reden een wenden, een veranderen van koers met het toch altijd logge »gevaarte niet meer mogelijk moet worden geacht. Zulks te »beoordeelen door een zeeofficier bij de kustwacht.»

En wat betreft de misleiding op de wijze, als door mij werd geschetst, geloof ik niet, dat de vijand aldus zal handelen, omdat daardoor voor hem veel kostbare tijd zal verloren gaan.

Op blz. 116 en 117 der »Brieven over Marine en Kustverdediging» schreef de toenmalige Kapitein ter zee T. C. GOBÉE, zijne instemming betuigende met de ter zake overeenkomstige meening van den Schout-bij-nacht BINKES, dat de vijand alles zal aanwenden: »om zeer vroegtijdig de landing te kunnen beginnen en *zoo een langen dag voor zich te hebben.*»

Een langen dag heeft hij noodig om zooveel mogelijk, liefst alle troepen, vóór het donker wordt, aan den wal te kunnen brengen. Verlies in tijd is voor hem hoogst nadeelig.

Hij heeft *meer* noodig dan de buitenste duinrij; meer landwaarts in dient hij zich in eene sterke stelling te kunnen vastzetten om den aanval der concentrisch oprukkende krachten des verdedigers het hoofd te kunnen bieden, de verbinding met zijne vloot afdoende te verzekeren.

Maar wanneer hij nu, het voordeel den geheelen dag te kunnen benutten prijs gevende, toch de meerbedoelde poging tot misleiding aanwendt, welnu, een stelsel zoude niet goed zijn, wanneer ook hierop niet zoude zijn gerekend.

Het geneesmiddel wordt gevonden in de mogelijkheid slechts een gedeelte der krachten, voldoende sterk om de landing van het vijandelijk echelon af te slaan, te concentreren, zoodat op het overige, grootste deel der kust alle troepenafdeelingen op hare plaats blijven, en aldaar de bewaking en de eventueel noodige verdediging dus even intens zal kunnen worden gevoerd.

In het verslag mijner rede op blz. 348 en 349 alsmede op blz. 359 en 362 wordt zulks nader aangetoond.

Wanneer de Admiraal nu zegt: »De Kapitein WEBER nam »verder aan, dat de landing op een bepaald punt zeker is, »wanneer het eerste transportschip ankert, of wanneer de

»vijandelijke vloot zoo dicht bij den wal is, dat zij niet meer »kan wenden,» dan is die meening stellig veroorzaakt door de onvoldoende duidelijkheid van mijn betoog bij mijne voordracht, maar hoop ik *nu* aangetoond te hebben, dat het ankeren der vloot voor mij niet geldt als het *zekere* bewijs, dat de operatie zal worden voortgezet, maar daartegenover, dat voor mij zulks geene reden is het bevel tot concentreeren uit te stellen, omdat de mogelijke gevaren bij eene eventueele misleiding bezworen kunnen worden.

De tijdruimte, die ik heb aangenomen tusschen het oogenblik van ankeren van het eerste schip der transportvloot en het moment, waarop het eerste echelon voet aan den wal kan zetten, is door mij op 2 uur gesteld, en zulks op grond van de lessen der krijgsgeschiedenis, vermeld op blz. 333 en 334 van het verslag mijner voordracht.

De Admiraal zegt daaromtrent: »mij komt het voor, dat deze tijd te lang genomen is, maar dit doet er overigens weinig toe, want men kan de veronderstellingen van te loopen vaart, van gezichtsverheid enz. tot in het oneindige varieeren.»

Nu onderschrijf ik gaarne die meening van den hooggeachten spreker voor wat betreft te loopen vaart, gezichtsverheid, enz., maar wat aangaat de door mij tot grondslag aangenomen tijdruimte van 2 uur tusschen het ankeren en het werkelijk landen mag ik geen transigeeren toelaten, alhoewel ik onmiddellijk aanteeiken, dat de uitkomsten der graphieken, als bijlagen aan het verslag mijner rede toegevoegd, duidelijk doen zien, dat men er soms gerust nog een half uur kan afdoen en toch zeker zijn, voldoende krachten te kunnen concentreeren om een eerste vijandelijk echelon van 12000 man te doen afdeinzen.

Het zij mij dus vergund te verklaren — en zulks met het oog op de groote beteekenis van het vraagstuk — dat ik, hoeveel eerbied ook gevoelende voor de autoriteit van den Admiraal, mij in deze moet houden aan de lessen der krijgsgeschiedenis, en mijne meening niet mag opgeven vóórdát Zijne Exc., evenals ik, met feiten en cijfers heeft aangetoond,

dat eene landing van een eerste echelon, even sterk als door mij werd aangenomen, onder werkzaam, krachtig, verdedigend vuur, in *korter* tijd zal kunnen worden verricht.

De Admiraal heeft de bespreking mijner voordracht met welwillende bewoordingen ingeleid, waarvoor ik mijn beleefden dank betuig.

Wanneer men zich evenwel op den afstand van duidelijk zien plaatst, bemerkt men spoedig, dat Zijne Excellentie niet veel vertrouwen heeft in mijn stelsel, waarom hij dan ook een geheel ander voorstaat.

Op blz. 703 van het verslag leest men toch het navolgende:

»Om aan het bezwaar van de onzekerheid omtrent het »landingspunt zooveel mogelijk tegemoet te komen, zou het »wenschelijk zijn, dat de afdeelingen van het kustleger zoo- »danige plaatsen innamen, dat zij, op het ontvangen der »tijding van het naderen eener vloot, wel naar de kust, doch »niet allen naar één punt oprukken, om zich vervolgens, onder »andere door middel van een kustspoorweg, langs de kust te »verplaatsen, naarmate meer zekerheid verkregen wordt. Ook »dan is elk uur, waarop men eerder gewaarschuwd wordt, eene »belangrijke winst.»

Men begripe nu de beteekenis van die voorstellen ten volle.

Er worden in de *eerste plaats* jagers verlangd, maritieme hulpmiddelen, waaromtrent de Heer POP in de vorige bijeenkomst reeds duidelijk en klaar de meening, door mij ten volle onderschreven, heeft uitgesproken, dat er niet op vertrouwd mag worden, dat zij aan de gestelde verplichtingen zullen voldoen.

Daarop een stelsel te baseeren, vermeen ik hoogst gevaarlijk te mogen noemen.

In de *tweede plaats* wordt verlangd een kustspoorweg, eene nog niet bestaande lijn, eene verbinding dus, die dicht achter den strandlooper, d. i. achter de buitenste duinrij, ongeveer evenwijdig aan de kustlijn zal loopen.

Wel zegt de Admiraal, dat de afdeelingen van het kustleger,

die op het ontvangen der tijding naar de kust, niet allen naar één punt, dus verspreid, zijn opgerukt, zich later moeten verplaatsen en wel langs de kust *onder andere door middel van een kustspoorweg*, naarmate meer zekerheid verkregen wordt, maar dan vermeen ik, dat die uitdrukking *onder andere* vervangen had moeten worden door *voornamelijk* of *in hoofdzaak*.

Wanneer toch de naar de kust opgerukte afdeelingen door middel van voetmarschen moeten worden samengetrokken, kan men reeds vooruit nagaan, dat men in verreweg de meeste gevallen te laat komt.

De studie der kaart, maar meer nog de kennis van ons duinterrein met aangrenzende geestgronden, met het luttel aantal goede verbindingen, evenwijdig aan het strand, doet ons de traagheid van een dergelijk samentrekken onmiddellijk inzien en met reden duchten.

Maar er is meer.

De Admiraal zegt ook, dat het verplaatsen langs de kust zal geschieden: »naarmate meer zekerheid" (d. i. dus omtrent het landingspunt) »verkregen wordt."

Nu zoude ik mij gaarne de vrijheid veroorloven, aan Zijne Excellentie te verzoeken wel te willen aangeven, wat moet verstaan worden onder die uitdrukking »meer zekerheid".

Wanneer en door welke handelingen des vijands wordt die verkregen?

Nu herinner ik er nog eens aan, dat Zijne Excellentie heeft verklaard:

1o. dat het ankeren van het eerste transportschip nog geene »voldoende" zekerheid geeft; en

2o. dat de door mij aangenomen tijdruimte van 2 uur tusschen het bedoelde ankeren en het werkelijk landen »te lang" is genoemd.

Hiernit vermeen ik te mogen concludeeren, dat voor het concentreeren der krachten in het stelsel van den Admiraal *weinig tijd* zal overblijven; wellicht zelfs *zoo weinig*, dat ik er bevreesd voor ben, dat zelfs bij het bezit van een kustspoorweg

met flinke capaciteit van vervoer, eene voldoende macht zal kunnen worden samengetrokken om de verdediging krachtig te voeren.

Wat betreft den kustspoorweg nog deze uitweiding: dat dit hulpmiddel van onschatbare waarde zoude zijn, maar dat het in *elk* stelsel van kustbewaking en kustverdediging past.

Had ik bij mijne studie op een dergelijk hoogst gewichtig hulpmiddel mogen rekenen, ik geloof dat het mij niet moeilijk zoude geweest zijn aan te toonen, dat ik alsdan met beduidend minder troepen, met wellicht slechts $\frac{2}{3}$ der krachten, als door mij werden noodig geoordeeld, zoude hebben kunnen volstaan.

Mocht de wensch, zulk een spoorweg te bezitten, vervuld worden, dan moge het zijn, dat hij dubbel spoor verkrijge; dat hij loope van den Hoek van Holland tot den Helder; dat hij op verschillende punten door verbindingsbanen aan het bestaande net worde aangesloten; en eindelijk dat bij den aanleg de eisch worde gesteld, dat doorlopend vervoer met het rollend materieel onzer gewone spoorwegen mogelijk zij.

Mocht ik op 2 April 1900 reeds als mijne meening uitspreken en, naar ik vertrouw, bewezen hebben met te controleren getallen en feiten, dat de landmacht geacht kon worden in staat te zijn *zonder hulp der marine* eene landing te beletten, op dit oogenblik zijn er verschillende redenen waarom ik durf verklaren, dat die taak nu met nog meer zekerheid op succes door haar zal kunnen worden vervuld.

Het zijn o. m.:

- a. de versterking onzer levende strijdkrachten;
- b. de door de invoering van den nieuwen vuurmond verzekerde verhoogde vuurkracht onzer veld-artillerie;
- c. de verhoogde capaciteit van vervoer van den Westlandschen stoomtramweg door het geschikt maken van de baan voor het gebruik van het gewone spoorwegmaterieel, waardoor dus de verplaatsing van krachten naar den, tot nu toe in deze materie stiefmoederlijk bedeel-

den uitersten linkervleugel aanmerkelijk verbeterd zal worden ;

d. de aanleg van den electricchen spoorweg Haarlem—Zantvoort ;

e. de aanleg van den electricchen spoorweg Rotterdam—den Haag ; en

f. eindelijk, voor de naaste toekomst, de in project aangenomen of reeds in aanleg zijnde spoor- en tramverbindingen o. a. op onzen daarin misdeelden uitersten rechtervleugel ten Noorden van Alkmaar.

Samenwerking van verschillende machten tot het verkrijgen van eenzelfde doel eischt, ter wille eener gezonde economie, eene goede arbeidsverdeeling.

Wat betreft de landsverdediging, is de taak der Marine reeds omvangrijk genoeg om die niet *onnoodig* te verzwaren, door eene opdracht, op de goede vervulling waarvan de Landmacht toch niet zal mogen rekenen, te meer wanneer zulks tot uitgaven zoude voeren, die naar mijne meening beter waren aan te wenden voor de versterking onzer flotille torpedobooten voor de defensie van het moederland en van het eskader groote schepen in Ned.-Indië.

Mocht zulk eene flotille torpedobooten door koen en stout optreden, getrouw aan de schoone traditie onzer vroegere marine, aan eene ons bedreigende landingsvloot belangrijke schade kunnen toebrengen, dankbaar zoude het Leger die onverwachte hulp aanvaarden.

In beginsel worde evenwel, *in den vollen omvang*, aan de Landmacht de eervolle taak opgedragen een vijand, die van over de Noordzee door eene landing op onze vastelands Noordzeekust onze dierbare vrijheid zoude willen bedreigen, met bebloede koppen te doen afdeinzen.

Gesterkt door het gerechtvaardigde vertrouwen in eigen kracht, zal aan het Leger de vervulling van dien schoonen plicht niet moeilijk vallen.

De heer DE GREVE : In vorige vergaderingen hebben wij

gehoord, dat een autoriteit op marinegebied, Z. E. de Vice-Admiraal MAC LEOD aan onze vechtschepen bij eene verdediging van het moederland geene taak toekent buitengaats. Hij zegt o. a.: »dat het zoolang mogelijk openhouden van onze havens, dat steeds voorop gesteld en genoemd wordt als een der eischen, waarnaar onze zeemacht moet georganiseerd zijn, vrij wel eene fictie is.»

M. i. valt hiertegen in ernst ook niet veel in te brengen. De urgentie van het openhouden onzer havens, met het oog op de approviandeering van ons land, doet zich n.l. alléén gevoelen, wanneer de communicatie *te land* met neutrale staten afgebroken is; en dit kan zich alléén voordoen, wanneer het een onzer groote continentale naburen gelukt is, de Vesting Holland zoowel aan de Oost- als aan de Zuidzijde te isoleeren. Is het eenmaal zoóver gekomen, waarmede vrij veel tijd gemoeid zal zijn, dan kan men er ook verzekerd van zijn, dat bedoelde mogendheid wel eene zoodanige scheepsmacht voor onze kusten gebracht zal hebben, dat het optreden buitengaats van onzen kant eene dwaasheid wordt.

Z. E. wilde die vechtschepen dan ook alleen bezigen om, in samenwerking met de kustbatterijen, onze zeegaten te verdedigen. Daarentegen is een bevoegd beoordeelaar der kustverdediging, de Kapitein W. F. POP, van meening dat die medewerking *niet noodig* is; de kustverdediging is er, volgens hem, op berekend, dat de geheele beschikbare macht aan vechtschepen *verbruikt* is geworden bij de taak, die hij haar *buitengaats* wilde toekennen. Hij beschouwt de medewerking van die schepen, zoo er nog één of meer van over zijn, als eene toevallige bate. Ook de Heer WEBER toonde ons heden avond aan, dat de steun van die schepen bij de kustverdediging niet vereischt wordt.

Moet men hieruit niet den indruk verkrijgen, dat men eigenlijk met die vechtschepen geen raad weet, of ze althans als eene overbodige luxe moet beschouwen?

Met groote instemming heb ik dan ook het voorstel van den Heer TONNET aangehoord, om de maritieme middelen in

het moederland tot het striktst onmisbare te beperken, ten einde de marine in Indië krachtig te kunnen versterken. Die instemming kan ik echter slechts betuigen onder één voorwaarde, welke, naar ik mij vlei, ook als van zelf sprekend, door den Heer TONNET werd vooropgesteld.

Die voorwaarde is, dat de exploitatiekosten van de 4 schepen, waarmee het auxiliair eskader versterkt zal worden — bedragende ongeveer 1½ miljoen 'sjaars — *niet*, als thans met de andere schepen van dat eskader het geval is, ten laste van Indië gebracht, maar door het moederland betaald zullen worden.

Met gloedvolle woorden heeft de Heer TONNET aangetoond, dat de werkingsfeer der marine van de koloniale mogendheid Nederland eerder in het zeegebied van den O.-I. Archipel gelegen is dan in dat der kusten van het moederland. Wanneer Nederland dus de concessie doet, zijne marine in het moederland tot het striktst onmisbare te beperken, zal dat geene concessie zijn ter wille van Indië, maar eene ter wille van zich zelve als koloniale mogendheid. Hier in de Europeesche wateren kan Nederland er niet aan denken, zich op te richten uit den toestand van *quantité négligeable ter zee*, ten opzichte van de groote mogendheden — vier of vijf schepen meer of minder kunnen daarin geene verandering brengen. Geheel anders is dat in de Oost-Aziatische wateren, wat van te meer belang is, omdat *daar* juist het terrein gezocht moet worden, waar de belangen van verscheidene staten meermalen met elkaar in botsing kunnen komen. Daar kan Nederland wel degelijk een factor vormen, waarmee de andere mogendheden rekening te houden hebben, wanneer het *aldaar* beschikt over een tiental vechtschepen. Konden deze 10 pantser- en pantserdekschepen door de Indische Militaire Marine versterkt worden met een achttal, in de plaats der flotillevaartuigen tredende, torpedokruisers type *Tupy*, dan zou Nederland in eenig conflict in Oost-Azië kunnen optreden met eene gevechtswaardige vloot van ongeveer 50.000 ton displacement. Dat daarmee gewicht in de schaal gelegd kan worden, blijkt wel

daaruit, dat Frankrijk thans in de Oost-Aziatische wateren eene vloot heeft van 46.000 ton displacement en Duitschland eene van slechts 25.000 ton aan gevechtswaardige schepen.

Verder levert eene zoodanig versterkte vloot in Indië ons land ook meerdere waarborgen tot behoud van den vrede.

Zeer terecht wordt hier te lande meermalen de meening verkondigd, dat schending van onze neutraliteit oorzaak zal kunnen zijn, dat wij betrokken worden in een oorlog tusschen twee groote mogendheden en dat alleen het bezit van een krachtig leger die neutraliteitsschending kan voorkomen, omdat de mogendheid, die zich daaraan schuldig zou willen maken, er dan tegen op zou zien, ons mede tot zijne vijanden te moeten rekenen. Maar Mijne Heeren, die neutraliteitsschending, welke ons in een oorlog medesleept, behoeft niet hier in Europa plaats te hebben. Zij kan ook in onzen Indischen archipel plaats hebben en is daar zelfs meer waarschijnlijk. De oorlog, die daarvan het gevolg kan zijn, zal ook het moederland zeer ernstig kunnen treffen; het tegengaan van eene zoodanige schending is dus een direct belang voor het moederland. Hoe kan zij nu het best worden tegengegaan? Door te zorgen, dat de in de Oost-Aziatische wateren strijd voerende mogendheid, welke zich daaraan schuldig maakt, zich blootstelt zijn tegenstander eene krachtige versterking in den vorm van onze Indische vloot toe te voeren. Het is te hopen, dat wij niet reeds spoedig de nadeelen van eene te zwakke vloot in de Indische wateren zullen ondervinden. Te vreezen is dat wel, wanneer Rusland zijne verzwakte vloot in de Chineesche wateren door een sterk eskader uit Europa wilde versterken.

Reeds is een Russisch eskader, een groot transportschip begeleidend, in den Indischen Oceaan, een eskader van 25.000 ton waterverplaatsing, dus minstens even sterk als het auxiliair eskader, dat wij thans in Indië hebben.

Eindelijk vestig ik de aandacht er op, dat wanneer Nederland door een zijner continentale naburen aangevallen wordt, de aanwezigheid van eene sterke vloot in Indië de kans voor ons opent, dien oorlog met een maritiem succes in Oost-Azië

te beginnen, wat niet zal nalaten eene zeer gunstige moreele werking op de bevolking van ons land nit te oefenen.

Weder kan dan, evenals in 1672, wanneer het volk redeloos, de Staten radeloos en het land reddeloos schijnen, de Marine den moed doen herleven.

Het zou ook geheel met onze traditie strooken, wanneer wij althans de kans aangrijpen, die bestaat, om te eeniger tijd te kunnen toonen, dat de natie nog altijd is van het hout, waaruit men TROMPEN en DE RUYTERS snijdt.

Ik hoop te hebben aangetoond, dat er voldoende redenen bestaan om eene versterking der vloot in Indië *geheel op kosten* van het moederland te doen plaats hebben, te meer omdat de staatsuitgaven *daardoor* slechts weinig zullen toenemen, wanneer *gelijktijdig* de strijdkrachten te water in het moederland verminderd worden.

Mocht men echter de vlootversterking in onzen archipel, althans wat de exploitatiekosten betreft, ten laste van Indië willen brengen, dan zou ik den door den Heer TONNET voorgestelden maatregel sterk moeten ontraden.

Versterking van onze maritieme middelen in Indië, verkregen door eene belangrijke verhooging van het Indische marine budget, is niet in het belang van eene goede verdediging onzer koloniën.

Al is het mogelijk, dat tegenover sommige tegenstanders onze versterkte vloot, althans tijdelijk, het meesterschap ter zee zou kunnen bevechten, zoo is het evenzoo zeer waarschijnlijk, dat wij te doen hebben met een vijand, die *veel* sterker is dan wij zouden *kunnen* zijn, ook *na* verwezenlijking van de voorstellen van den Heer TONNET. Nu zijn het juist *die* mogendheden, die veel belang bij eene verovering van onze koloniën hebben, welke eene zoodanige overmacht ter zee kunnen ontwikkelen. Nemen we bijv. Engeland.

Ik zal de vergelijking maken in tonnen waterverplaatsing, maar ook in kosten van aanbouw, omdat iedere mogendheid toch neemt voor de uitgegeven sommen een maximum van kracht te hebben verkregen.

De Engelsche vloot, die thans in Oost-Azië aanwezig is — alleen voor zooveel betreft die schepen, welke voor operatiën in volle zee in aanmerking komen — heeft 161.000 ton waterverplaatsing en heeft gekost ongeveer 112 millioen. — Hiertegenover zouden wij dan kunnen stellen 10 pantserschepen en kruisers en 8 torpedokruisers met ruim 50.000 ton waterverplaatsing, en ongeveer 45 millioen kosten van aanbouw. Hieruit volgt, dat Engeland alleen met de thans aldaar aanwezige schepen reeds minstens 2½ maal zoo sterk is, als wij zouden *kunnen* zijn. Japan heeft eene nog sterkere vloot.

Duidelijk is het dus, dat voor de verdediging van Java op de Marine als hoofdlinie van defensie niet zal mogen gerekend worden. Die hoofdlinie zullen de strijdkrachten te land moeten *blijven* vormen. In een in het jaar 1902 alhier gehouden lezing heb ik getracht aan te toonen, dat, zonder belangrijke verhooging van het budget, die taak aan de strijdkrachten te land ook *kan* worden toevertrouwd.

Gaat men echter het marinebudget voor Indië belangrijk verhoogen, dan kan men vrij zeker er van zijn, dat van eene verhooging der weerkracht te land niets zal kunnen komen. De Kamer-debatten leeren ons genoeg, dat voor eene belangrijke verhooging van de Indische budgetten van Oorlog en Marine *te zamen* genomen, de Volksvertegenwoordiging niet zal zijn te vinden. Misschien zou zelfs eene zoodanige verhooging van de uitgaven voor Marine leiden tot eene verlaging van de begrooting voor Oorlog, waardoor het Leger niet alleen tegen een buitenlandschen, maar ook tegen den inlandschen vijand in hare taak te kort zou schieten.

Eén kort woord wil ik nog wijden aan een ander bezwaar tegen de verwezenlijking van de plannen van den Heer TONNET. Door het auxiliair eskader in Indië met 4 schepen te versterken, tegen vermindering van een even groot aantal schepen in het moederland, zal noodzakelijk het personeel der Marine een grooter aantal jaren in de tropen moeten doorbrengen, waaraan belangrijke nadeelen verbonden zullen zijn.

Wat het Korps Mariniers betreft, zou hierin wellicht tege-

moet te komen zijn door een deel der Europeanen door inlanders te vervangen.

Voor het overige personeel zou dat bezwaar, althans voor de officieren en het kader, grootendeels overwonnen worden, wanneer de kustartillerie en de torpedodienst hier te lande bij de Marine werden aangetrokken. Dan zal de verhouding der sterkte van het in de tropen dienende gedeelte van het personeel tot die van het in Nederland dienende weder gunstiger worden.

Deze maatregel, welke uit anderen hoofde reeds door Z. E. den Vice-Admiraal MAC-LEOD en andere sprekers werd aanbevolen, zou ook eene anomalie uit den weg ruimen. Thans toch eischt men van de Marine de geschiktheid om in Indië de kustbatterijen en den torpedodienst te bedienen, en nu zou men de geschiktheid van datzelfde personeel niet voor het moederland mogen benutten? M. i. kan het niet anders dan èn in 't belang van de verdediging van het moederland èn in dat van de defensie van Indië zijn, wanneer zoowel hier te lande als in Indië hetzelfde personeel belast werd met den dienst in de kustbatterijen en met den torpedodienst; dit althans wat betreft de officieren en het vrijwilligerspersoneel.

De Heer DOORMAN maakte er attent op, dat de miliciens, hier te lande bij die diensten ingedeeld, wil men ze in voldoende mate voor hun dienst bekwamen, niet zullen kunnen gaan varen. Naar mijne meening doet dat slechts zeer weinig af aan de voordeelen, genoemd door de voorstanders van het brengen van die diensten onder de Marine. Het groote voordeel van bevaarheid van het personeel heeft toch voornamelijk betrekking op de officieren en het kader, en deze komen slechts in gering getal onder het militie-personeel voor.

De VOORZITTER: Met het oog op den beschikbaren tijd, heb ik gemeend wel te doen, door nu het eerst het woord te verleenen aan den Heer POP en daarna aan den Heer TONNET, die geacht kunnen worden partij in deze te zijn.

Verschillende heeren hebben nog het woord gevraagd. Gaarne
1903/04. VI.

zal ik hen daartoe, als er tijd beschikbaar is, in de gelegenheid stellen. Mocht die tijd echter ontbreken, dan zullen de heeren in de gelegenheid worden gesteld, in het Orgaan der vereeniging datgene te doen opnemen, wat zij hier in het midden hadden willen brengen.

Intusschen zal het mij aangenaam zijn wanneer de heeren, zoo zij alsnog het woord zullen kunnen voeren, op beknopte wijze de hoofdgedachte van hun betoog zouden willen aangeven, zullende zij de gelegenheid hebben het gesprokene voor het verslag aan te vullen. Op deze wijze zal het mogelijk wezen, een afgerond geheel te verkrijgen.

Ik geef thans het woord aan den Heer Pop.

De Heer W. F. POP: Mijnheer de Voorzitter. Hoewel ik zeer erkentelijk ben voor de aandacht, die Z. E. de Vice-Admiraal MAC LEOD, blijkens zijne zoo even uitgesproken rede, wel heeft willen schenken aan de mededeelingen, door mij in de vergadering van 29 Januari l.l. gedaan, mag ik toch niet nalaten, mijne teleurstelling uit te drukken over het feit, dat ik, thans op deze plaats staande — ondanks die rede — niet veel wijzer ben, dan toen ik haar de vorige maal verliet. Op de vele categorische vragen, welke ik mij veroorloofde toen te stellen, ontving ik slechts bij uitzondering een eenigszins afdoend antwoord.

De Admiraal sprak allereerst over zijn »onafhankelijk standpunt», vermoedelijk — al werd het niet uitdrukkelijk gezegd — in tegenstelling met mijne »afhankelijke» positie. In verband hiermede stel ik er prijs op, voor zooveel noodig, te verklaren, dat mijn standpunt niet minder onafhankelijk is, dan dat van Z. E.

Bij hetgeen ik gesproken heb, zat geene andere gedachte voor, dan aan te geven hoe, naar mijne vaste overtuiging, de onderwerpelijke aangelegenheid op de meest oordeelkundige wijze geregeld zou kunnen worden. Wanneer ik daarbij dwaalde, zal ik gaarne van mijn ongelijk overtuigd worden, en zal ik dit te eerder willen erkennen, omdat de eenige bedoeling, waarmede ik hier spreek, is de algemeene zaak naar mijn beste weten te dienen.

Maar ik stel mij steeds gaarne op een »practisch» standpunt en in dit opzicht wil ik wel herhalen, wat ik reeds de vorige maal ongeveer met de zelfde woorden gezegd heb, n.l. dat ik elk stelsel van landsverdediging, waarbij geene rekening gehouden wordt met de beschikbare geldmiddelen, onpractisch, ondoelmatig en dus verkeerd acht.

Dat standpunt nam ik ook in tegenover de sperforten aan den IJssel. Omdat ik mij, onder daarvoor gunstige omstandigheden, de verdediging van die rivier door het veldleger zonder de hulp van sperforten zeer goed denken kan, en den vijand door andere middelen tijdelijk het gebruik der spoorwegbruggen ontzegd zal worden, heb ik, met het oog op het vele, dat nog gedaan moet worden, voorgesteld de sperforten, die alzoo niet *bepaald noodzakelijk* zijn voor eene krachtige verdediging, nit de Vestingwet te lichten. Door te wijzen op het nut, dat sperforten voor de verdediging van ons land zouden kunnen opleveren, heb ik — zooals duidelijk door mij werd aangegeven — alleen getracht de bedoelingen van hen, die voorheen den bouw dier fortten bepleit hebben en die zich thans niet meer tegen de nu en dan op hen gerichte aanvallen verdedigen kunnen, in het juiste licht te plaatsen. Door nu intusschen te zeggen, dat ik in dit opzicht transigeer, handelt men onbillijk en onjuist: rekening houden met de geldmiddelen, welke beschikbaar zijn, noem ik althans geen transigeeren.

Wat voorts de riviervaartuigen betreft, heb ik niet gezegd, dat het door den Admiraal voorgestelde *aantal* onvoldoende is, maar wel dat, al waren de overgangspunten permanent bevestigd en al beschikte men tusschen twee dier punten over een 2-tal riviervaartuigen, bij de verdediging van den IJssel de hulp van het veldleger toch nimmer zou kunnen worden ontbeerd.

Ik zal hier niet herhalen, wat ik de vorige maal omtrent de noodzakelijkheid van een mobiel eskader zeegaande schepen mededeelde; daaruit kan echter voldoende gebleken zijn, dat ik geenszins als eisch gesteld heb, daarmede onder alle omstandig-

heden onze havens tegen eene blokkade te kunnen open houden, maar wel dat ik wensch te voorkomen, dat ook met de onbeduidendste middelen eene effectieve blokkade door onzen tegenstander ingesteld en daardoor elke aanvoer van levensmiddelen belet kan worden.

Ten aanzien van de approviandeering — dit mede in antwoord aan den Heer DE GREVE — kan ik volstrekt niet toegeven, dat aanvoer te land over onze Oostelijke en Zuidelijke grenzen steeds mogelijk zou zijn, tenzij wij geheel in de Vesting Holland zijn opgesloten. Bij een oorlog met onzen Oostelijken nabuur bijv. zal over de Oostelijke grenzen niets komen en zal het hem in vele gevallen niet moeilijk vallen ook den aanvoer over onze Zuidelijke grenzen te beletten.

Juist bij eene verrassing, eene z.g. strategische overvalling, waarvan de Admiraal sprak, zal het door mij gewenschte eskader uitstekende diensten kunnen bewijzen, omdat het ons in dit geval tegen een coup de main beschermen en ons gelegenheid geven kan onze kustversterkingen en versperringen geheel gereed te maken.

De Admiraal heeft ons nader medegedeeld, dat zijne eclaireurs, bepaaldelijk voor het geval, dat eene strategische overvalling met eene poging tot landen gepaard gaat, goede diensten zouden kunnen bewijzen. Dit is mij niet duidelijk, omdat ik meen de vorige maal juist aangetoond te hebben, dat dergelijke eclaireurs nimmer kunnen geven, wat men daarvan zou moeten verwachten, zelfe wanneer alle omstandigheden voor die kondschappers zoo gunstig mogelijk aangenomen worden. Maar bovendien, wat doet het er eigenlijk toe, of de poging tot landen al dan niet gepaard gaat aan eene strategische overvalling? Is er eenige reden om aan te nemen, dat in het eerste geval onze tegenstander de noodige veiligheidsmaatregelen zal veronachtzamen? M. i. in het minst niet, omdat het slagen van zijne onderneming daardoor geheel in de waagschaal gesteld wordt. Daarom zal ook bij eene strategische overvalling de vijandelijke transportvloot door jagers worden voorafgegaan

en door oorlogsschepen worden beveiligd en zal men te gelijker tijd die havens moeten afsluiten, van waar uit de verdediger de landing met zijn drijvend materieel zou kunnen trachten te beletten.

Dat ook de door mij bepleite kondschapsdienst ons de wetenschap omtrent het punt, waar geland zal worden, niet zal kunnen verschaffen, spreekt wel van zelf. Ik heb daarom dan ook dien eisch niet gesteld, maar betoogd, dat de organisatie onzer kustverdediging zoodanig moet zijn, dat wij, ook zonder die wetenschap, eene landing zullen kunnen afweren. Na hetgeen de Heer WEBER heden avond daaromtrent opmerkte, zal ik over dit punt niet verder uitweiden.

Over de *Katahdin's* heeft de Admiraal thans niet meer gesproken; mag ik daaruit afleiden, dat ik Z. E. overtuigd heb van de groote bezwaren, verbonden aan het gebruik van deze schepen bij het rechtstreeks afweren van eene landing? Intusschen kan ik nog niet toegeven, dat wanneer de toegangen tot onze havens door den vijand afgesloten zijn, ook op het ingrijpen van torpedoboeten — gewone en onderzeesche — in geen geval gerekend zou mogen worden. Ik meen nog altijd, dat deze vaartuigen de havens zullen kunnen verlaten en op het landingspunt zullen kunnen ingrijpen, terwijl mij dit van de *Katahdin's* met eene lengte van 76 M. en een diepgang van 45 dM. geheel onmogelijk toeschijnt.

Ten aanzien van de Stelling van den Helder veroorloof ik mij de vraag, welke bestemming de Admiraal geeft aan de »eenige schepen, buitengaats kunnende optreden», waarvan Z. E. het bezit gewenscht acht, wanneer deze niet gebezigd mogen worden in den door mij bedoelden zin. Worden zij, zooals ik uit des Admiraal's betoog heb meenen te moeten opmaken, alleen voor plaatselijke verdediging bestemd, dan schijnt mij het hier gekozen middel tot samenwerking te kostbaar toe.

Intusschen wil ik bij de verdediging dezer Stelling gaarne gebruik maken van de diensten der zeegaande schepen, voor

zoover zij daartoe nog in staat zullen zijn, nadat die vaartuigen de door mij aangewezen taak vervuld hebben. Dat toch het geheele eskader bij het volbrengen van die taak verloren zou gaan, schijnt mij niet het meest waarschijnlijke geval toe.

Ten opzichte van IJmuiden heerscht blijkbaar een misverstand. Ik heb niet gezegd, dat het vuur van dat fort onuitdoofbaar was, doch alleen betoogd, dat de stelling door Z. E. geuit, dat met het nemen van de haven van IJmuiden ook het lot der Stelling van Amsterdam beslist zou wezen, mij voorkwam niet juist te zijn, omdat den vijand het *gebruik* van de haven (waarop het aankomt) door meer achterwaarts geplaatst, z.g. onuitdoofbaar artillerievuur belet kan worden. Daarom achtte ik een tweede fort nabij IJmuiden onder de bestaande omstandigheden niet noodig.

Ik heb met betrekking tot den Nieuwen Maasmond de vraag gesteld: of wellicht onbekendheid met de plaatselijke gesteldheid den Admiraal tot zijn weinig gunstig oordeel omtrent deze positie geleid heeft. Indien ik wilde mededeelen, waarom ik die vraag stelde, zou ik moeten aangeven, waarom *ik* die positie wel gunstig beoordeel; iets, wat ik meen, dat mij in het openbaar niet geoorloofd is. Ik moet er mij dus toe bepalen, Z. E. categorisch te vragen, of de plaatselijke gesteldheid hem bekend is. Wordt deze vraag bevestigend beantwoord, dan verschillen wij, »en connaissance de cause» zijnde, blijkbaar zoozeer van meening omtrent de waarde van die positie, dat verdere bespreking onvruchtbaar zou zijn, wanneer zij niet reeds om de juist aangegeven redenen uitgesloten was.

Ik vestig er voorts, zooveel noodig, de aandacht op, dat ik van het verloop van het vaarwater in den Nieuwen Waterweg natuurlijk niet gesproken heb. Wel heb ik dit punt aangeroerd, toen ik besprak een der gevallen, waarin het bestemmen van drijvend materieel voor de rechtstreeksche verdediging eener maritieme stelling mij gewenscht voorkwam. Ik voegde daaraan toe, dat, waar de Admiraal geweest had

op het verlopen van het vaarwater in de Goeree, het mij meer gewenscht voorkwam, hier drijvend materieel te gebruiken dan een nieuw fort te bouwen, omdat dit fort wellicht in den zelfden toestand zou kunnen geraken, welke Z. E. ons ten aanzien van het fort Pampus geschilderd had, n.l. dat het z.i. niet dáár lag, waar het met het oog op een nuttig gebruik zou moeten liggen.

Ten aanzien van het drijvend materieel heb ik niet gevraagd naar het aantal schepen, dat de Admiraal in het Zuidelijk frontier noodig achtte, doch ik heb mij veroorloofd het oordeel van Z. E. te vragen omtrent soort en aantal der schepen, welke door de Ministers JHR. VAN DER WIJCK en JHR. ROËLL voor onze geheele binnenlandsche defensie noodig geacht werden. Ik deed die vraag, omdat — zooals ik daarbij reeds opmerkte — de samenwerking van land- en zeemacht daardoor in niet geringe mate beheerscht wordt.

Waar de Admiraal meent in mij een voorstander te zien van het onder alle omstandigheden ontruimen van onze N. O. provinciën, vergist Z. E. zich. Integendeel, ik kan mij vele gevallen denken, waaronder die verdediging nuttig en zelfs noodig is. Dat heb ik trouwens reeds op 29 Januari l.l. uitdrukkelijk gezegd en daarop steunde mijn eisch, dat wij het meesterschap op de Zuiderzee moeten kunnen handhaven.

Ten aanzien van de twee flotilles, welke de Admiraal op de Zuiderzee wenscht te gebruiken, één voor het Noordelijk en één voor het Zuidelijk deel, en waarvan de laatste bestaan zou uit vaartuigen, geschikt om op te treden tegen gewone stoombooten, dietroepen naar de Noord-Hollandsche kust zouden overbrengen, spreekt het wel van zelf, dat ik er niet aan gedacht heb, laatstgenoemde vaartuigen ook te bezigen voor het verdedigen van de toegangen tot de Zuiderzee. Daarvoor zouden zij nitteraard niet geschikt zijn, al zullen ook daar schepen van een lichter type voor den veiligheidsdienst, enz. noodig zijn. Ik heb intusschen gezegd, dat de landmacht eene dergelijke poging tot landen op de Noord-Hollandsche kust

zelfstandig kan afwijzen, dat daarvoor alzoo geen afzonderlijk marinematerieel noodig is en men uit dien hoofde beter doet, alle krachten te vereenigen op de verdediging van de toegangen tot de Zuiderzee, omdat alleen daardoor het noodzakelijk meesterschap op die binnensee verzekerd kan worden.

Het nut van de door den Admiraal gewenschte versterkingen bij Harlingen en Stavoren blijf ik op de door mij aangevoerde gronden ontkennen.

Bij de verdediging van liniën en stellingen bepaalt zich de hulp der Marine overigens in hoofdzaak tot bewakingsdiensten, behalve daar, waar wateren van beteekenis onze liniën dwars doorsnijden. Van het bestemmen van afzonderlijk drijvend materieel, tot het deelnemen aan den geschutstrijd bij de verdediging ouzer liniën, verklaarde ik mij geen voorstander, omdat de voordeelen, aan de gemakkelijke verplaatsbaarheid verbonden, niet opwegen tegen de nadeelen, welke, o.a. in verband met de plaatselijke gesteldheid, het gebruik van op dergelijke wijze opgesteld geschut aankleven.

Thans nog een enkel woord over de rivierverdediging. Ik geloof niet, dat men mijne zienswijze als pessimistisch mag karakteriseeren, wanneer ik zeg, dat men niet mag rekenen op eene verdediging met behulp van riviervaartuigen, die veeltijds, ten gevolge van onvoldoende waterdiepte, niet gebruikt zullen kunnen worden. Ook heb ik niet gezegd, dat de Admiraal niet genoeg riviervaartuigen zou aangewezen hebben; het tegendeel is waar. Ik heb alleen betoogd, dat waanneer de overgangspunten permanent bevestigd waren en men op elk tusschenliggend riviervak 2 van die vaartuigen bracht, er natuurlijk geene sprake van zou kunnen zijn, dat hierdoor het veldleger vrijgemaakt zou kunnen worden, omdat op deze wijze eene poging tot oeververwisseling door den vijand tusschen twee versterkte punten in, onmogelijk afgewezen zou kunnen worden.

De, door Z. E. gemaakte, vergelijking tusschen de gepantserde

veldartillerie en de riviervaartuigen gaat m.i. niet op. Kan de eerste zich toch bijna altijd gedekt opstellen, de riviervaartuigen zullen zich nimmer aan het oog van den tegenstander kunnen onttrekken, en wanneer deze zijn materieel van 10.5 en 15 cM. tot het bestrijden van deze schepen gebruikt, om hen te beletten op of nabij het overgangspunt in te grijpen, dan geloof ik, dat de bescherming tegen dat vuur — in verband met de *mogelijke* afmetingen voor de riviervaartuigen — eene niet zeer eenvoudige, vermoedelijk niet te verwezenlijken zaak zal zijn.

Mijne opgaven, omtrent de bevaarbaarheid onzer rivieren door de hierbedoelde vaartuigen, noemt de Admiraal »antiek”. Maar het zij mij vergund te vragen: wat doet het er toe, of zij antiek dan wel modern zijn, waar zij alleen ten doel hebben gehad de aandacht te vestigen op de groote bezwaren, die onze bovenrivieren ten aanzien van de bevaarbaarheid door dergelijke vaartuigen opleveren. En daarom stelde ik Z. E. dan ook de vraag, of de toestanden, sinds deze opgaven verstrekt werden, zóó gewijzigd zijn, dat wat toen bezwaarlijk of onmogelijk scheen, thans zonder bezwaar zou kunnen geschieden.

De Admiraal had m.i. deze voor zijn stelsel zeer belangrijke aangelegenheid kunnen — en ook moeten — oplossen door ons aan te geven de details van de typen van schepen, welke Z. E. zou willen bezigen, en deze te vergelijken met de waterstanden, waarover met eenige zekerheid beschikt zal kunnen worden. Dan ware, geloof ik, de onuitvoerbaarheid van het aanbevolen stelsel van zelf gebloken. Ik wijs er bijv. op, dat, hoewel men nog niets met zekerheid weet omtrent de waterdiepten op de Maas, na de opening van den nieuwen Maasmond, men tracht te komen: boven den Diezemonde tot 16 dM. beneden normaal lagen rivierstand en daar beneden tot 22 dM. beneden normalen ebstand.

Met betrekking tot het gebruik van riviervaartuigen vestig ik er nog de aandacht op, dat door mij niet gesproken is van het isoleeren van een enkel riviervaartuig, maar van een *stelsel*, door den aanvaller »à l'instar” van de Russen in 1877 toe te passen, waarbij *de* riviervaartuigen door watermijnen geheel

worden afgesloten en hun ingrijpen op of nabij het overgangspunt dientengevolge onmogelijk wordt.

Uit de rede van den Admiraal is mij gebleken, dat Z. E., waar ik sprak van de Zuiderwaterlinie, gedacht heeft aan het Zuidelijk deel der Nieuwe Hollandsche Waterlinie, eene zeer begrijpelijke vergissing, die aanleiding gaf tot mijne verwondering over het uitgesproken voornemen om de op den vasten wal gelegen Zuiderwaterlinie met behulp van riviervaartuigen te verdedigen.

Ten aanzien van de gewapende handhaving onzer neutraliteit op de Wester-Schelde zal nadere toelichting mijnerzijds wel niet meer noodig geacht worden. Ik waag intusschen de vraag: of het niet wat duur zou zijn aan de Wester-Schelde moderne forten te bouwen met het doel eene veilige retraite te bezorgen aan oorlogsschepen, die ter hoogte van Vlissingen de neutraliteit hadden trachten te handhaven, doch voor overmacht hadden moeten wijken.

Daar het, uit de mededeelingen van den Admiraal, den indruk zou kunnen maken, alsof ik uit het werk van den Baron GUILLAUME niet nauwgezet geciteerd zou hebben, moet ik hierbij nog een oogenblik stilstaan. De Admiraal meent, dat onze vrijheid in het kiezen der middelen, waarmede wij onze neutraliteit gewapend zouden willen handhaven, beperkt wordt door de door den Belgischen schrijver gestelde eischen, dat het geheele territoire »inviolable" is en de handhaving der neutraliteit »efficace" moet zijn. Niets is m.i. minder juist, daar het eerste alleen gezegd wordt om aan te geven, dat de neutraliteit niet alleen te land, maar ook te water, op rivieren, meren, enz. behoort gehandhaafd te worden en dus het geheele gebied van den neutralen staat »inviolable" (onschendbaar) is, en het tweede hierop ziet, dat de handhaving der neutraliteit »efficace" (daadwerkelijk) moet zijn, hetgeen zeggen wil, dat men zich niet tot een bloot protest mag bepalen.

Ten einde intusschen te doen zien, dat omtrent de meening

van den Baron GUILLAUME geen verschil van opvatting kan bestaan, citeer ik nog eens, hetgeen ik reeds den 29sten Januari l.l. citeerde: »Il n'est donc pas discutable pour nous que le gouvernement néerlandais se trouve en présence d'un devoir précis à remplir, mais nul ne peut lui contester le droit, puisé dans sa souveraineté, de prendre les mesures qu'il juge convenables pour s'acquitter de ces obligations internationales; il n'appartient à aucune Puissance de lui dicter les moyens qu'il doit employer pour sauvegarder l'inviolabilité de son territoire et sa neutralité en cas de conflits armés chez ses voisins.»

In deze woorden wordt toch zoo duidelijk mogelijk door Baron GUILLAUME gezegd, dat het aan den Nederlandschen Staat geheel is overgelaten te beslissen, door welke middelen deze de gewapende handhaving zijner neutraliteit wil verzekeren.

De Admiraal vergist zich, indien hij meent, dat ik als bezwaar tegen het overnemen van de bediening der kustbatterijen door de Marine zou aangevoerd hebben, dat het personeel der zeemacht daarvoor niet sterk genoeg is. Daaraan heb ik niet gedacht, omdat het van zelf spreekt, dat bij belangrijke verruiming van taak ook uitbreiding van personeel zou noodig zijn. Maar wel heb ik gemeend er op te moeten wijzen, dat het gedeelte van het personeel der Marine, dat door dien overgang in eene sedentaire betrekking geplaatst zou worden, m.i. te groot werd, dan dat voldoende verzekerd zou zijn, wat met het oog op de geringe sterkte onzer zeemacht steeds hoogste eisch zal moeten zijn: grootst mogelijke geoefendheid en dus bruikbaarheid van dat personeel voor zijne taak op de vloot. 1)

Nu is het m.i. niet de vraag, of men het personeel der vloot op de kustbatterijen »nuttig kan bezig houden», gelijk de Admiraal gezegd heeft, maar wel of dat personeel, op die wijze gebruikt, de grootst mogelijke geschiktheid voor hare

1) MAHAN zegt m.i. terecht: „In fact, where quantity — number — is small, the quality should be all the more high”.

taak op de vloot zal verkrijgen, wat ik nog altijd meen te moeten betwijfelen.

Dit punt besprekende, kom ik als van zelf tot de rede van den Heer HOVEN op 29 Januari l.l., waaraan ik gaarne nog een enkel woord wil wijden. In de eerste plaats om dien spreker mijn dank te brengen voor de wijze, waarop door hem het debat met mij gevoerd is, en die — al loopen onze meeningen uiteen — door mij juist daarom zoo gewaardeerd wordt, omdat daaruit ten duidelijkste blijkt den ernstigen wensch naar samenwerking, een eerste vereischte tot de hier door ons besproken samenwerking van zee- en landmacht.

Ten aanzien van het betoog van den Heer HOVEN het volgende.

Ik heb gezegd, dat waar de Marine zich in den strijd tot het vlakbaangeschut bepault en zich daartoe wel steeds zal moeten bepalen, het krombaanvuur in de toekomst ook door den Nederlandschen kustartillerist zal worden toegepast. Daarvoor heeft de artillerie-officier van huis uit eene grootere geschiktheid, omdat het krombaanvuur voor hem een goede bekende is. Daarbij zag ik inderdaad den mortier van 7.5 cM., waarover de Marine beschikt, *niet* over het hoofd, maar ik meende — en ik geloof niet ten onrechte — dat deze kleine, voor landingsgeschut bestemde, alleen G.K.T. schietende vuurmond in haar gebruik in de verste verte niet met den kusthouwitser vergeleken kan worden, en dus bij mijn betoog veilig buiten rekening mocht blijven.

Waar ik sprak van de geheel verschillende vuurleiding, welke toegepast moet worden, hetzij in den strijd van schip tegen schip, hetzij van kustbatterij tegen schip, grondde ik mijn betoog op de geheel verschillende tactiek, welke in beide gevallen gevolgd zal worden, en welker toepassing werkelijk groote verschillen in de vuurleiding noodzakelijk maakt.

Al wil de Heer HOVEN alleen de bediening der kust-vuurmonden onder de Marine brengen, doch al het andere personeel aan de Landmacht ontleenen, dan nog acht ik het een bezwaar, om eene, binnen eene beperkte ruimte met een

bepaald doel optredende, afdeeling te splitsen in twee deelen, die onder verschillende departementen ressorteeren.

Ik geloof, dat er tot dusverre geen enkele grond aanwezig is om onze kustartillerie de vaardigheid in het beschieten van snel naderende, tegemoet komende doelen te ontzeggen.

Er zou m. i. trouwens geene enkele reden zijn, waarom de Marine dit *wel*, de Landmacht dit daarentegen *niet* zou kunnen leeren.

Met genoegen hoorde ik dan ook van den Heer HOVEN de erkenning, dat bestaande bezwaren opgeheven kunnen worden, waardoor mij de blijvende geschiktheid van de kustartillerie voor het vervullen van de haar wachtende taak ge-waarborgd schijnt.

En nu nog eene vraag: Waar alle sprekers daarin overeenstemmen, dat zij uitbundigen lof toezwaaien aan de kustartillerie voor de wijze, waarop zij hare taak vervult, zou ik toch wel willen aangetoond zien, *niet* dat de Marine de daarvoor vereischte geschiktheid ook wel zou kunnen verwerven, maar de noodzakelijkheid om een zoo uitstekend bruikbaar korps te vervangen door een ander, dat althans nog zou moeten toonen voor dien werkkring zoo bij uitstek geschikt te zijn? Het antwoord op die vraag zal ik gaarne vernemen. 1)

Met het oog op den nog beschikbaren tijd, laat ik enkele minder belangrijke of m. i. reeds vroeger voldoende door mij toegelichte punten thans verder rusten.

1) Omtrent de uitkomsten, bij het schieten met scheepsgeschut verkregen, lezen wij in het „Marineblad,” 5e afl. 5 Dec 1903, in een opstel getiteld: „Oefeningen met de geschutbatterij” door A. T. B. H., het volgende:

De gevechtsschietoefeningen van de Divisie voor Binnenlandschen Dienst hebben plaats gehad en de door de pantserscheepen verkregen resultaten kunnen niet schitterend genoemd worden, in aanmerking genomen de zeer gunstige omstandigheden, waaronder zij gehouden werden, n.l. met een vaart van 10 mijl (waarbij \pm 2 mijl moet worden opgeteld voor *Evartsen* en afgetrokken voor *Kortenaer*) een afgebakende lijn afstoomend in een zelfden koers langs 3 schijven van 18 \times 6 M., op Onrust opge-

Alvorens te eindigen, zij het mij intusschen vergund, den Admiraal beleefdelijk te verzoeken, mij wel een categorisch antwoord te willen geven op de verschillende vragen, die ik thans op nieuw gesteld heb. Alleen daardoor zal de samenwerking, die wij allen beoogen, doch ieder op zijne wijze begripen, werkelijk gebaat worden; algemeene formules zijn daarvoor niet bruikbaar.

En ik durf op die categorische beantwoording mijner vragen met te meer ernst aandringen, omdat zij voor ons eene zoo bijzondere waarde zal hebben, waar zij ons zal worden gegeven door eene autoriteit op maritiem gebied als de Vice-Admiraal MAC LEOD.

De VOORZITTER: Er zijn nog eenige sprekers ingeschreven en daarna zal nog het woord gegeven worden aan den Heer MAC LEOD om te repliceeren.

Ik herhaal daarom mijn verzoek om korthed te betrachten en alleen de algemeene strekking aan te geven; in het gedrukt verslag zal intusschen het uitgewerkt betoog worden opgenomen.

Op deze wijze zal de nu nog te houden bespreking binnen bepaalde grenzen beperkt kunnen blijven.

steld, waarvan de afstand varieerde van 1500 tot 900 M., met kalm water, weinig wind en, hoewel heilig weer, voor het schieten op zichzelf goed zicht. De behaalde trefpercenten waren:

Hr. Ms. <i>Evertsen</i>	kns. v. 21 c.M.	0 ^o /o	aantal	ged. sch.	8
"	" " " 15 "	34 ^o /o	"	" " "	9
"	" " " 7.5 "	37 ^o /o	"	" " "	79
"	" " " 3.7 "	en rev. kns. 16 ^o /o	"	" " "	144
Hr. Ms. <i>Kortenaar</i>	" " 21 "	67 ^o /o	"	" " "	6
"	" " " 15 "	44 ^o /o	"	" " "	9
"	" " " 7.5 "	42 ^o /o	"	" " "	55
"	" " " 3.7 "	" " " "	22 ^o /o	" " "	83

(Deze opgaven waren mij bij het uitspreken van bovenstaande rede niet bekend; zij worden hier als noot toegevoegd, omdat zij mij, met betrekking tot het hier besproken onderwerp, niet geheel zonder waarde toeschijnen).

De Heer TONNET : Terwijl ik de vorige maal hier aarzelend optrad, omdat ik mij met mijne overtuiging alleen gevoelde, voel ik mij thans gesterkt door vele bewijzen van instemming, reeds gedurende de vergadering en ook daarna ontvangen. Mijn dank in de eerste plaats voor de welwillende woorden, door de Heeren KEMPE en NYPELS gesproken. Het verheugt mij verder, dat door den Vice-Admiraal MAC LEOD is ingestemd met de door mij uitgesproken grondgedachte, dat versterking van het Oost-Indisch eskader noodzakelijk is, al moge er dan ook verschil van meening bestaan over de wijze van optreden van dit gedeelte onzer zeemacht.

Jammer is het dan ook, dat wij hier in zekeren zin staan voor eene »chose jugée;» waar de sterkte van het auxiliair eskader toch reeds geregeld is bij het door mij besproken besluit. Niettemin blijf ik, met het oog op de hangende plannen tot herziening van de kustdefensie, van meening, dat wij in de eerste plaats er aan moeten denken de marine in Indië te versterken, en ons voorshands hier tot het volstrekt onmisbare bepalen. Dit moge tevens dienen als indirect antwoord op de vragen, door den Vice-Admiraal MAC LEOD in deze gedaan. Zeer zeker moet reeds dadelijk voor de binnenlandsche verdediging gezorgd worden, zooals ik reeds in mijne voorafgaande beschouwingen voldoende meen te hebben uiteengezet, doch ik blijf bij mijne overtuiging, dat vòór alles noodig is de versterking onzer zeemacht in Indië en dit wel in het belang van het ons zoo dierbaar en onmisbaar koloniaal bezit.

De heer KEMPE : Mijnheer de Voorzitter ! Men veroorloove mij thans, slechts in zeer algemeene termen te spreken ; en daarom zal ik ook niet teruggaan tot de voordracht van den Admiraal, maar nog eens herhalen wat ik den vorigen keer zeide, doch nu iets uitvoeriger. Ik ging toen met den Heer TONNET mede : *wij moeten voor de Marine het oog slaan op Indië ! Daar moet zij sterk zijn, éérste linie van defensie* wezen.

Immers, wil men een eilandenrijk of een gedeelte er van behouden, dan moet men meester ter zee zijn en blijven ; de

vijand kan niet per spoor of te voet komen en moet dus door *schepen* worden tegengehouden. Hij dient tegen eene wat flinke vloot eene sterke *vloot* tegenover te stellen, die zijn landingsleger convoyeert of den weg effent, door »de zee schoon te vege».

Dat alles gaat echter niet zoo gemakkelijk, en eene vijandelijke vloot dient spoedig eene groote overwinning te behalen en vasten voet aan land te krijgen, met het oog op kolen en verdere behoeften. Hebben wij eene sterke Marine in Indië, dan behoeft er aan de landsverdediging daar niet zooveel ten koste te worden gelegd; dat is duidelijk.

Te recht werd door den Admiraal MAC LEOD niet zooveel Marine méér dan wij nu reeds hebben, voor de verdediging van Nederland gevraagd. Hij verwacht meer van het bouwen van forten dan van schepen: ik ga hierin met hem mede. Met eenige verandering *van* eene toevoeging *aan* het bestaande marine-materieel zouden wij er reeds zijn. Geene groote verdedigende vloot op de Noordzee of langs de kust, »omdat aan de zeemacht in Indië hooge eischen moeten worden gesteld.» Gaarne had ik echter meer in bijzonderheden van den Admiraal vernomen, *welke* eischen hij daar stelt.

Dat wij eene goede defensie en dus eene veel grooter vloot in Indië noodig hebben, wordt door de politieke omstandigheden verklaard. De groote mogendheden zullen door onderlingen naijver, er krachtig voor waken dat Nederland in Europa blijft wat het is, ten einde het politiek evenwicht niet worde verstoord, en Engeland wenscht wél koloniën, invloed of bezittingen die eene zeestraat of voorname toegangen beheerschen (Gibraltar, Port Saïd, Aden, Zuid-Afrika) maar geenszins eene groote uitgestrektheid op het vaste land van Europa. Zijn isolement waarborgt zijne onafhankelijkheid, verzekerd als die verder is door zijne reusachtige vloot, de opvolgster der »wooden walls of Old England,» waarvoor zelfs Napoleon in het begin der vorige eeuw vreesde en waardoor hij afzag van de reeds te Boulogne geheel gereed gemaakte expeditie tegen zijn geduchtsten vijand. Te land was hij onoverwinnelijk, doch een eilandenrijk beschut door eene machtige vloot, was *hem* zelfs te sterk!

Al moge nu Nederland zelf gerust zijn omtrent de bedoelingen der groote mogendheden, iets geheel anders is het met de koloniën in Oost-Azië. Het bezit van het prachtig Insulinde wordt door de mogendheden, die zich moeten vergrooten omdat hun eigen land te klein voor de toenemende behoeften en bevolking wordt (Duitschland, Japan) of die koloniën willen bezitten (Amerika) met leede oogen aangezien, te meer omdat wij dat bezit nagenoeg niet exploiteeren en ook niet verdedigen. — De berichten in couranten en voornamelijk tijdschriften in de laatste tijden laten daaromtrent weinig twijfel 1) over. Japan in de eerste plaats, mocht het overwinnen in den pas uitgebroken oorlog, zal gevaarlijk voor Indië worden. De jonge, energieke natie die het wonder volbracht, zich in korten tijd tot groote mogendheid te verheffen, en niet schroomde zich met het machtige Rusland te meten, is een volk van groote beteekenis. En mocht Japan het onderspit delven, dan

1) De Professoren ANTON en VON HALLE beijverden zich in 1902 in brochures aan te toonen: de eerste dat Nederland een Zollverein met Duitschland moet sluiten, ten einde met eene machtige vloot en door Duitschland gesteund, zijne integriteit in Europa en Indië te bewaren; de tweede: dat de Keizerlijke regeering tot energieke maatregelen tegen Nederland moest besluiten, „dat, zwak en onverdedigd, een gevaar voor het rijk opleverde en zijne koloniën toch niet verdedigen kon.”

De Engelsche ingenieur Archibald R. COLQUHOUN spreekt in zijn „Mastery of the Pacific” een vernietigend oordeel over ons beleid in Indië uit, wat „The Engineer” doet besluiten ons koloniaal bezit: „een vlek op de wereldkaart” te noemen, en een Amerikaan in de Straits Times van 12 Maart 1902 doet zeggen: „it requires no gift of prophecy to foretell the approaching end of misrule in the East Indies that now suffers through belonging to the Netherlands.”

In de „Wetenschappelijke Bladen” — Febr. 1902 — wordt gewezen op het streven van Japan, dat zich zoo mogelijk tot het Engeland van Oost-Azië zal willen verheffen.

In het October-nummer 1902 van den „Indischen Gids” geeft de Heer HANSEN JR. (*Boeka*) eene korte beschouwing over het gevaar, dat onze koloniën dreigt, waarin ook als noot voorkomt het gezagde van een zeer hooggeplaatst Japansch diplomaat (gezant, later minister van Buitenslandsche Zaken) dat een land, dat de macht had en zich moest uitbreiden, dwaas deed dat *niet* te doen (ten koste van andere volken, natuurlijk.)

blijven nog : Duitschland, dat zich in China een station veroverde (Kiau-Tsjau) en Amerika, dat de Monroe-leer ontrouw werd, Spanje's bezittingen annexeerde of vrij verklaarde en protegeerde, na zijne *vloot* vernield te hebben.

Ook is het denkbaar, dat, evenals in China gebeurde bij gelegenheid van den oorlog tegen de Boxers, de groote mogendheden *entente cordiale* zullen maken in een niet te ver verwijderd tijdperk en, bezorgd voor het evenwicht in het Oosten, onze koloniën onderling verdeelen, opdat niet een *alles* neme.

Doch ik wil mij niet te zeer op het veld der bespiegelingen wagen, beter is het af te wachten, wat de oorlog tusschen de mogendheden, die elkander nu de suprematie in Oost-Azië betwisten, brengen zal. Hoe het ook ga, wij moeten in Indië veel krachtiger marine hebben, dan wij nu bezitten : de 4, 5 of 6 werkelijke oorlogsschepen dáár zijn eer een *paskwil* op éénige verdediging te noemen, dan iets wat op defensie gelijk.

Eene koloniale mogendheid, de *tweede* van de wereld, zooals wij, en die dat *wil* blijven, *moet* eene flinke vloot hebben. Daarvan gaat niets af. Of zij moet van hare koloniën afzien. Hier moet iets *goeds* of *niets* gedaan worden ; te weinig marine in Indië is weggeworpen geld.

Nederland *zonder* koloniën achten wij ons thans niet goed denkbaar ; maar evenzoo deed Spanje waarschijnlijk ; het kon zich niet voorstellen, dat men het in korten tijd van nagenoeg al zijne bezittingen zou berooven. En toch, het is geschied en Spanje bestaat nog. Ik herinner mij jaren en jaren geleden — zoo ongeveer in 1873 — bij de indiening der toenmalige Staatsbegrooting, van den minister van Financiën gelezen te hebben, dat, oeconomisch, Nederland het zeer goed zonder koloniën stellen kon. Ik geloof, dat de opvolgende regeeringen zich dat in het oor hebben geknoopt, en zij *niet* zoo veel prijs op onze O.-I. bezittingen stelden ; want ik herinner me niet, dat van af den tijd, dat ik voor 't eerst aan boord kwam (in 1865) tot heden Indië ooit tegen een beetje manschen vijand verdedigd was ! Altijd, wat de marine betrof, want over de verdediging te land aldaar wil ik niet oordeelen. In 1883 nog waren

de voornaamste deskundigen bij de marine het volmaakt eens, dat één wat flink vijandelijk pantserschip eene ware paniek in Indië zou kunnen veroorzaken; thans is een 3-tal voldoende.

Met het voorbeeld van Spanje voor oogen en in aanmerking genomen de meedoogenloosheid der politiek, die annexeert wat zich niet verdedigen kan of wil, heeft Nederland er dus voor te zorgen. *indien het zijne Oost-Indische bezittingen behouden wil*, Indië deugdelijk door zeemacht te versterken, daarvoor wat over te hebben en niet altijd te denken en te zuchten, dat we tegen de groote mogendheden toch niet op kunnen; een argument, dat er toe geleid heeft, *zich tegen niet één te wapenen*. Laat ons ook een voorbeeld nemen aan Japan, dat in 1896 275 millioen gulden voor zijne vloot c.a. over had en zich dus nu flink tegen Rusland kan verzetten. Wij moeten niet zoo *bang* zijn (laat mij het maar eens ronduit zeggen) en er behoorlijk geld voor over hebben ons te verdedigen. *Nederland is niet zoo arm*, als altijd geklaagd wordt, en krijgskundigen doen m.i. verkeerd, te veel met hèn mede te gaan, die het steeds over ons financieel onvermogen hebben, wanneer het op militaire uitrusting aankomt.

Een land met een nationaal vermogen van *zes milliard* (volgens de statistiek der vermogensbelasting — en dus zijn die 6000.000.000 een *minimum*) moet wat over hebben voor verdediging, wanneer het noodig is. En dat is het in Indië, wat de marine aangaat; *hoog noodig* zelfs!

De verdediging van Indië is eene geheel andere dan die van Nederland, dat behoef ik deze vergadering allerminst te zeggen. Immers, waar in Nederland min of meer nauwe vaarwaters zijn, nog door banken en zwaren stroom moeilijk bevaarbaar, en eene kust is, door gevaarlijke ondiepten, een fellen stroom en meestal slecht weer allerlastigst te bereiken, daar heeft men in Indië veelal schoon weer en is de eilanden-groep door diepe zeeën bespoeld, gemakkelijk te naderen; in vreedstijd is dat allergunstigst, doch voor oorlogstijd noodlottig.

Moet in Nederland het leeuwendeel der verdediging aan de Landmacht worden overgelaten, aan de kustversterkingen en forten, die de zee-ingangen beschermen, in Indië moet de Marine

de zee schoonhouden en ten minste opgewassen zijn tegen eene vloot van 15 oorlogsschepen, die wij kunnen verwachten èn van Duitschland èn van Japan 1); de Landmacht kan eerst *tweede* linie van defensie zijn.

In Nederland gaat het minder aan tegen de Europeesche vloten te ageeren: de machten zijn hier te ongelijk. Maar in Indië is het heel wat anders; daar zijn wij te huis en de vijand niet. Hij moet alles hebben medegebracht van ver af; wij moeten hem dus beletten kunnen in Indië aan te vullen, wat hem mocht komen te ontbreken. Dat kan alleen met eene wat machtige vloot onzerzijds; eene poging tot verovering van Indië wordt dan eene wat hachelijke onderneming voor den vijand.

Maar daarom ben ik dan ook niet zoo bescheiden in mijne eischen als de Heeren TONNET en DE GREVE, die maar 10 schepen voor Indië vroegen; ik acht een mobiel eskader van 20 pantser- en pantserdekkruisers en eene havenverdediging met 6 à 8 pantserschepen (voor 3 of 4 havens) benevens een 40-tal torpedobooten onmisbaar. Dat is niet te veel, óók omdat allicht eenige schepen in reparatie kunnen zijn. Bovendien een 12-tal eclaireurs.

Ons uitgebreid koloniaal bezit maakt dat noodig, en ook: wij kunnen van verschillende kanten worden aangevallen. Als de vijand komt, doet hij het niet met geringe macht, dat is zeker. Hij zal het doen om te trachten er zich (voor goed) te vestigen. De bemanning voor die zooveel grootere vloot dient uit het *Indisch* element gevonden te worden. Ook wenschte ik eenvoudiger, dus goedkooper schepen dan de tegenwoordige; pantserschepen met 13 mijls vaart van 2.5 à 3 millioen, de kruisers van 3 à 3.5 millioen met 19-23 mijls vaart. Geene torpedobewapening *op de schepen*, daar de torpedobooten meestal in *Indië* de vloot zullen kunnen vergezellen.

1) Duitschland bezit o.a. 17 slagschepen, 11 groote en 30 kleine kruisers. In aanbouw: 8 slagschepen, 4 groote, 6 kleine kruisers.

Japan: 7 slagschepen, 16 groote en 5 kleine kruisers, benevens 78 torpedobooten.

De gegevens in de geschriften komen niet altijd met elkaar overeen, maar dat beide marines zeer krachtig zijn of 't spoedig zullen worden, is zeker.

Dat alles en met hetgeen daarbij annex is (grooter werfinrichting, kolenstations) maakt, dat daarmede wel een *honderd* millioen zal heengaan, te verkrijgen door eene *Staatsleening*; want uit het gewone budget gaat dit niet: de bouw duurt dan veel te lang, en reeds te lang verzuimden we onze vloot in Indië te versterken. De groote politieke gebeurtenissen gaan snel; de verandering der wereldkaart gaat in enkele jaren; en ik vermeen waarlijk niet te vlug te zijn, door te voorspellen dat, *gaan wij zoo door als tot nu, ons bestaan als koloniale mogendheid binnen 25 jaar zal zijn beslist*. Die 100 millioen, die betere vloot voor Indië, moet natuurlijk door Nederland worden betaald. Indië kan het niet meer geven; wat het afwerpt moet het ten eigen bate behouden. Doch met die kostbare vloot voor Indië zou dan tevens een gedeelte der honderden millioenen, die Nederland van Indië in vroegere tijden ontving, een gedeelte der *Eereschuld*, zijn gedelgd.

De Heer ARONSTEIN: Ik zie reeds eenige angstige gezichten, waar men vreest dat ik eenigszins uitvoerig zal worden. Ik kan de heeren echter gerust stellen. Ik wil slechts in het kort twee stellingen aanstippen, die ik mij had voorgesteld te verdedigen en waarbij ik in strijd kom met hetgeen door den Heer TONNET is vooropgesteld.

De Heer TONNET wil voor Nederland alleen het volstrekt onmisbare en daarentegen voor Indië alle krachten inspannen. Ik daarentegen meen, dat de verdediging der onafhankelijkheid van Nederland gaat boven de verdediging van Indië, die dus, naar mijne meening, eerst in de tweede plaats in aanmerking moet komen.

Wat de kustartillerie betreft, zoo is er veel over gesproken of zij bij de Landmacht moet blijven dan wel moet overgaan naar de Marine. Ik zou willen: geen van beiden; ik zou van de kustartillerie willen maken een afzonderlijk korps, gerecrueteerd door zoover mogelijk doorgevoerde localiseering der militie en uit die militie voortkomend vrijwillig kader met officieren, die voor dit vak speciaal zijn opgeleid. En dit korps zou ik dan, ter vermindering van de noodzakelijkheid van samenwerking

tusschen zee- en landmacht, onder het Departement van Marine willen doen ressorteeren; terwijl het zou omvatten den dienst der kustartillerie, der torpedisten en der kustinfanterie. Eene vereeniging van dit korps met het korps mariniers ware misschien wenschelijk, met dien verstande, dat alleen de officieren op gezette tijden zouden overgaan van de kustartillerie naar de torpedisten, kustinfanterie en mariniers. 1)

De Heer SCHUURMAN: Ik wensch het voorbeeld van den vorigen spreker te volgen en zal daarom zeer kort zijn. Ik had anders gaarne een enkel woord gezegd naar aanleiding van enkele zaken hier behandeld, in het bijzonder van het gesprokene door den Heer TONNET, doch zal dit nu in het te drukken verslag mededeelen. Alleen een woord naar aanleiding van het gezegde van den Heer TONNET, die de technische quaestie met den overgang in verband staande, buiten beschouwing wenschte te laten. Voor mij is juist de technische quaestie eene zoo voorname zaak, dat men die niet buiten beschouwing *mag* laten.

Naar mijne meening ware de overgang der kustbatterijen naar de marine te verdedigen, wanneer de vuurtechniek bij kustartillerie en marine in de zelfde banen ging. Doch dit is niet het geval, integendeel. Zij beweegt zich bij beiden in geheel tegenovergestelde richting.

Bij de marine wordt zij beheerscht door de moeilijkheden, te weeggebracht door het bewegelijk opstellingsvlak van het geschut.

In verband daarmee moet worden bepaald: de wijze van opleiding van het personeel, de keuze der richtmiddelen en afstandmeting, de te volgen vuurwijze enz.

Bij de kustartillerie heeft men het ideale opstellingsvlak en moet de vuurtechniek er op berekend zijn, de voordeelen daarvan zooveel mogelijk tot hun recht te doen komen. Groote nauwkeurigheid in het richten, afstandmeten, corrigeeren van die invloeden, die een van te voren te bepalen invloed op de baan van het projectiel hebben, enz. moet hier op den voor-

1) Zie verder Bijlage I.

grond staan. En bij de marine is dit verboden, omdat daardoor de aandacht zou worden afgeleid van wat voor haar de hoofdzaak is, zooals hierboven werd omschreven, het neutraliseeren van de invloeden van de bewegelijke opstelling.

Waar alzoo de gang der artilleristische ontwikkeling bij marine en kustartillerie zoo sterk uiteenloopt, schijnt het mij zeer bedenkelijk, voor de bediening van beider geschut hetzelfde personeel aan te wijzen.

Ziehier den korten inhoud van een der punten, die ik mij voorgesteld had, bij meerdere beschikbare tijdruimte te behandelen. 1)

De Heer KOOLEMANS BEIJNEN: Mijnheer de Voorzitter! Toen ik voor 14 dagen den Heer TONNET zijne stelling hoorde uitspreken en verdedigen: »van de Marine hier in Europa het hoogst noodzakelijke — torpedobooten — en de rest, zoo veel als we kunnen hebben, naar Indië», kwamen mij onwillekeurig drie namen te binnen van mannen, die 20 jaren geleden niet in geheel gelijken, maar in soortgelijken zin hunne raadgevingen hebben ten beste gegeven; ik bedoel den in 1884 overleden Kapitein ter zee GOBÉE, den toenmaligen Luitenant ter zee der 2e klasse, thans Kapitein ter zee VAN ROSSUM en den toenmaligen Luitenant-Kolonel der Genie, thans gep. Luitenant-Generaal GIJSBERTI HODENPIJL.

De Heer TONNET heeft blijkbaar niet gecopieerd; hij heeft een eigen standpunt, afwijkende van dat van ieder der genoemde heeren. Maar mij kwam zijne stelling, voor zoover die betrekking had op de marine hier te lande, zoo juist voor, dat ik meen, dat het zijn voordeel kan hebben — tot steun van zijn hoofddenkbeeld — met een kort woord die adviezen in herinnering te brengen.

Aan BINKES' krachtig woord, eerst in de Nieuwe Rotterdamsche Courant, daarna in zijne in 1883 verschenen brochure: »*De Koninklijke Nederlandsche Marine. Eene studie over de verdediging van Nederland te water en de inrichting der Vloot*»,

1) Zie verder Bijlage II.

waardoor de marine toen als het ware werd opgeschrikt en wakker geschud, danken we de doorwrochte verhandelingen over de taak der marine bij de verdediging van Nederland en de Koloniën in de eerste jaargangen der Verslagen van de Marine-Vereeniging. Ze waren voor allen, die zich met de studie der landsverdediging inlieten, van onschatbare waarde. Het vrije woord, dat daar werd gehuldigd en gesproken, de rijke gedachtenwisseling, die er het gevolg van was, stelde een ieder, wien het ernst was, om zich van de landsverdediging op de hoogte te stellen, meer dan tot dien tijd toe mogelijk was, in staat, zich een oordeel over de taak en de behoeften ook van dat belangrijk deel der Nederlandsche strijdmacht te vormen.

In mijn geest zijn toen de adviezen van de bovengenoemde heeren — ieder voor een gedeelte — het meest doorgedrongen, voornamelijk omdat zij, hoe ook van elkander afwijkende, zich op het mijns inziens eenig afdoende standpunt — het practische — stelden, waarbij rekening gehouden werd met 's lands financiën.

De Kolonel GORÉE heeft geene afzonderlijke voordracht gehouden in de Marine-Vereeniging (wel aan de discussiën deelgenomen) doch schonk ons te dier tijde zijne »Brieven over Marine en Kustverdediging" en zijn zwanenzang, na zijn dood in »De Gids" van 1885 verschenen: *Onze Marine-etablissemerten in Nederland en Nederlandsch-Indië*. Hij wilde in hoofdzaak alleen torpedobooten, zoowel hier te lande, als in Indië. De laatstgenoemde verhandeling sluit met de merkwaardige woorden: »Men heeft mij van verschillende zijden verweten, dat ik van onze zeemacht — in vroeger eeuwen de machtigste van Europa — zou willen maken twee garnalenvloten — ééne in Nederland, en ééne in Nederlandsch-Indië!

Die beschuldiging neem ik ten volle aan.

Zóó zij het: eene garnalenvloot, als wij die nodig hebben, voor de verdediging van ons vaderland! eene garnalenvloot ook, ter bescherming van de koloniën, die we erfdn van onze voorouders!

Willen we die niet — blijven we integendeel vasthouden aan onnutte groote schepen, waarmede we alleen hen verblinden, wier verblinding voor ons geene waarde heeft, dan zal de herinnering aan de grootheid van ons voorgeslacht, ons verleidende tot schijnvertooning, Nederland ten vloek in plaats van ten zegen zijn."

Laat mij van de adviezen der beide andere heeren korthedshalve alleen mededeelen, dat de Overste GIJSBERTI de marine geheel wilde losmaken van den Helder, van de stelling aldaar alleen het fort op de Harsens wilde behouden voor de verdediging van de haven, en het overige bestaande materieel voor de Zuidelijke vaarwaters wilde benutten; terwijl de Luitenant ter zee VAN ROSSUM het toen bestaande materieel alleen wilde aanvullen met torpedobooten en riviervaartuigen, dus geene nieuwe pantserschepen meer wilde doen aanbouwen; voorts veelvuldige oefening op dat materieel op den voorgrond stelde, en scheiding wenschte tusschen Nederlandsche en Indische marine, het denkbeeld waarvoor ook steeds de gep. Luitenant ter zee KEMPE blijft strijden.

Met den Kolonel GOBÉE en den Kapitein TONNET meen ik ook, dat wij voor de kustverdediging hier te lande alleen met torpedobooten zouden kunnen volstaan. Daarmede kan men blokkade-schepen aanvallen; daarmede kan men eene landingsvloot gevoelige verliezen toebrengen; daarmede kan men het snel doorstoomen van groote schepen voorbij onze kustversterkingen in de zeegaten tegengaan (ik geloof zelfs niet aan dat voorbijstoomen, waar eene tegenpartij weet, dat uit elke haven, uit elke kreek, van achter elke bocht plotseling meerdere torpedobooten kunnen te voorschijn schieten); daarmede kan men het meesterschap op de Zuiderzee blijven handhaven.

Dat, nu wij reeds meerdere pantser- en pantserdekschepen hebben, de Kapitein TONNET die — als we ze bemannen kunnen — voor Indië wil benutten, acht ik zeer rationeel. De schets, die hij ons heeft voorgehouden, was teekenend. Daar, in het ruime sop kunnen ze een doelmatigen werkkring vinden, vooral omdat de kans om overmacht tegenover zich te vinden, er

minder groot is dan hier. De marine-schepen behooren t'huis op de open zee. Hun werkkring in de zeegaten is mij nooit helder geweest. Gaan ze stil liggen, om met hunne artillerie te werken, dan zijn die drijvende affuiten toch wel wat al te duur; moeten ze offensief optreden, dan kunnen ze het vuur uit de kustversterkingen belemmeren; moeten ze steeds langzaam terugstoomen, om den vijand zoogenaamd te harceeleeren, dan geraken ze eindelijk in een cul-de-sac. Torpedobooten, die veel sneller zich kunnen verplaatsen en in die vaarwaters veel beweegbaarder zijn, kunnen die taak, mijns inziens, in alle opzichten veel beter verrichten en kosten veel minder geld.

Wanneer we aan de oorlogsberichten, die nu reeds tot ons gekomen zijn, geloof mogen slaan, dan zijn al aanstonds twee van de beste Russische schepen door torpedobooten, die geene schade leden, beschadigd en op het strand gejaagd. Kolossen van 8 of 10 millioen buiten gevecht gesteld door bootjes van 2 à 3 ton. Onze klein-model torpedobooten hebben, naar ik meen, slechts f 60.000 gekost; onze *Koningin-Regentes* kostte ± 4.5 millioen; daarvoor alleen hadden we 75 klein-model torpedobooten gehad; welke aanbouw zou ons ter verdediging van onze vaarwaters sterker gemaakt hebben? Voor mij is dit geene vraag meer.

Nu zijn ook in den laatsten tijd die torpedobooten grooter en duurder geworden; de eerste voerden behalve de torpedo's, 1 kanon van 3.7 cM., de volgende 2, de laatste 2 kanonnen van 5 cM.; de eerste waren lang 24 à 25 M., de laatste 46 à 47 M. Voor zoover dat noodig is geweest, om b.v. meerdere vaart te verkrijgen, 21 tegenover 14 mijl, is het zeer zeker een voordeel te noemen, omdat de aanval daardoor te verrassender kan zijn, en de tijd, gedurende welken zij aan vijandelijk vuur blootstaan, daardoor te korter wordt. Maar is dit ook noodig geweest, om zwaarder geschut te voeren, dan meen ik, dat daardoor wêer werd toegegeven aan — zooals de Heer VAN ROSSUM het in 1885 uitdrukte — »de groote kwaal, waaronder de Marine lijdende is, de maatschappelijke kwaal

van den dag, dat is de zucht naar weelde, de zucht naar uiterlijk vertoon."

»Ik zou de torpedobooten" — zoo uitte de heer VAN ROSSUM zich daaromtrent — »behalve wanneer zij als eclaireur gebruikt worden, niet met geschut willen wapenen, omdat ik vermeen, dat het offensief vermogen daardoor vermindert; want de commandant van de boot zal nu zijne aandacht niet uitsluitend wijden aan de hoofdzaak, het aanbrengen van de torpedo, maar zal den matroos of onderofficier, bij het kanon geplaatst, controleeren. Hij zal het aan dien persoon niet overlaten, vriend of vijand voor mikpunt te kiezen, maar zal willen waken, waarop gevuurd wordt.

»Ook voor het personeel van torpedobooten, die gecombineerd moeten agceren, acht ik het een weinig bemoedigend denkbeeld, te weten, dat zij evenveel kans hebben door vrienden als door vijanden buiten gevecht gesteld te worden."

In zijne repliek zeide de Heer VAN ROSSUM dienaangaande nog: »Tegen het wapenen van torpedobooten met geschut heb ik geen bezwaar, mits zij ongewapend zijn, wanneer zij als torpedoboot dienst moeten doen."

Het komt mij voor, dat indien men dergelijke booten voor eclaireurs wil gebruiken, men er geene moet maken à double usage, maar afzonderlijke eclaireurs moet aanbouwen.

Nog een enkel woord over de wijze, waarop de samenwerking van leger en vloot kan verkregen worden. De slotsom, waartoe de Admiraal MAC LEOD kwam, was een *Raad van verdediging*, die zou verklaren, wat er aan onze verdedigingsmiddelen ontbreekt en het plan van verdediging zou opstellen. De Regeering zou dat plan dan in eene wet moeten vastleggen en de uitvoering daarvan verzekeren door een maximum van tijd en een minimum van jaarlijksche uitgaven in die wet op te nemen. Die Raad zou verder permanent moeten blijven en de Regeering van advies dienen, ook indien wetswijziging noodzakelijk werd.

Zijne Excellentie houde het mij ten goede, dat ik ook in deze zijn gevoelen niet kan deelen, omdat:

1e. wij indertijd onzen »Raad van defensie» gehad hebben, die — in het geheim werkende — is afgemaakt door de publieke opinie:

2e. een *plan van verdediging* m.i. niet mag opgemaakt en bij de wet vastgesteld worden, omdat alleen de Opperbevelhebber, de leider der verdediging, hij, die het moet uitvoeren, zulk een plan moet vaststellen;

3e. indien de bedoeling eene meer beperkte was, namelijk de vaststelling van hetgeen aan personeele en materieele strijdkrachten kan worden beschikbaar gesteld, ik daarvan niets anders kan verwachten, dan wat de vestingwet ons heeft doen zien — *fiasco* in alle opzichten, behalve in datgene, wat *niet* gedaan mocht worden (ik heb dit op deze plaats in eene vroegere vergadering toegelicht);

4e. het advies van zulk een Raad de Regeering niet in één enkel opzicht kan binden; hebben wij toch niet het voorbeeld gezien, dat eene Staatscommissie, gepresideerd door een Minister van Oorlog (den tegenwoordigen titularis) een verslag aan den Koning uitbracht over de wijze, waarop onze levende strijdkrachten zouden georganiseerd worden, terwijl diezelfde minister — een wetsontwerp op die organisatie indienende — van dat verslag afweek; hebben wij niet gehoord, dat terwijl de commissie tot reorganisatie van 's rijks werven in haar rapport beweerde: »De particuliere werven en fabrieken (aan welke werken en leveringen worden opgedragen) moeten om in tijd van oorlog *ons* en niet den vijand ten nut te kunnen zijn, gevestigd wezen binnen de terreinen, welker verdediging is voorgenomen» — een Minister van Marine kort daarop verklaarde: »dat er geene redenen bestaan om de maatschappij *De Schelde* van mededinging uit te sluiten;»

5e. de adviezen van zulk een Raad de bureaux van twee ministeriën zouden moeten passeeren, die — ik zou haast zeggen — het nog nooit met elkaar eens zijn geweest, ondanks de verslagen van de vele commissiën tot samenwerking van zee- en landmacht; nu is er weer zulk eene

commissie doende, maar naar mijne overtuiging zal die de juiste samenwerking evenmin tot stand brengen als de vorige commissiën.

Ook deze discussiën hebben weer aangetoond, dat die samenwerking niet is, zooals zij moest zijn.

De Admiraal MAC LEOD heeft in zijne redevoering gezegd: »de landmacht zorgt dat ze te eten heeft, even als de marine dit doet» — evenals of die twee deelen der krijgsmacht als twee van elkander onafhankelijke deelen moeten beschouwd worden. De Luitenant ter zee HOVEN deelde ons mede, dat eene aanvraag om officieren van de kustartillerie gelegenheid te geven, zich aan boord van een oorlogsschip zooveel mogelijk bekend te maken met de eigenaardigheden der bewegingen en der vaart van die schepen, eenigszins »ironisch» was behandeld.

Het eenige redmiddel, om die samenwerking te verkrijgen, is m. i. het brengen van eenheid in die beide departementen, die samen *moeten* werken, door de instelling van een Ministerie van *Landsverdediging*. Ik deel volstrekt niet de groote bezwaren, die de Kapitein POP daartegen heeft aangevoerd. Die minister van Landsverdediging behoeft geen scheepsbouwmeester te zijn, evenmin als een vestingbouwer, een kanongierter of een gewermaker, maar moet als staatsman de zaak in haar geheel kunnen overzien; niet elken boom afzonderlijk, maar het bosch moet hij kennen. Voorlichters heeft hij in zijne organen; die heeft ieder minister noodig. Zoo noodig kunnen speciale wetsontwerpen door regeeringscommissarissen in de Volksvertegenwoordiging worden verdedigd.

En is dan eenmaal in overleg met de Vertegenwoordiging vastgesteld wat — in overeenstemming met den maatschappelijken en financieelen toestand van het land — kan worden beschikbaar gesteld, dan kan die Vertegenwoordiging zelve de gewenschte Raad zijn, die continuïteit in het eenmaal vastgestelde plan waarborgt.

Zoo is geschied ten aanzien van het plan van den Minister VAN ERP TAAJMAN KIP, in 1874 aan de Kamer medegedeeld, en

eenigermate evenzoo met het plan VAN DER WIJCK—ROËLL.

Eén bewijs voor de mogelijkheid van de uitvoering van dit denkbeeld zij mij toegestaan.

Meermalen zijn Gouverneurs-Generaal van Ned.-Indië aangesteld, die nooit in Indië geweest waren. Zelfs heeft men zoodanige aanstelling wel als stelsel aanbevolen.

Laat mij hier ten slotte aan toevoegen, dat dit ook het oorspronkelijke denkbeeld van GIJSBERT KAREL VAN HOGENDORP is geweest, die, blijkens zijne nagelaten papieren, als Minister van Oorlog en Marine heeft willen voorstellen den Generaal B. H. BENTINCK VAN BUCKHORST en onder dezen als Commissaris-Generaal voor Marine JOB MAY en als Commissaris-Generaal voor Oorlog den Majoor DE JONGE.

De Heer G. NYPELS : Bracht ik ter vorige vergadering reeds hulde aan den Heer TONNET voor hetgeen hij toen te dezer plaatse gesproken had, nu hij aangevochten is omdat hij voor onze marine het zwaartepunt van Nederland naar de Nederlandsche koloniën wil verplaatsen, voel ik te meer roeping mij aan zijne zijde te scharen.

Wanneer ik mij op het standpunt plaatste, ingenomen door den Vice-Admiraal MAC LEOD en daarna ook door den Heer KEMPE, en dus alleen vroeg: »wat meenen wij noodig te hebben, zonder rekening te houden met de schatkist?» dan zou ik ook zeggen: »laten wij zorgen èn in het vaderland èn in Indië zoo sterk mogelijk te zijn», dan zou ik zelfs liever te veel, dan te weinig vragen.

Maar het komt mij voor, dat dit standpunt niet practisch gekozen is, en dat wij ons bij defensie-voorstellen niet slechts de vraag moeten stellen, hoever de draagkracht der natie kan gaan, maar ook, hoever wij mogen verwachten dat de offervaardigheid van het volk te brengen is. Doet men dit, dan krijgt men een geheel anderen kijk op de zaken; dan wordt men niet gesteld voor eene vrije keuze van onbepaalde hoeveelheden, maar voor eene keuze uit beperkte hoeveelheden; dan zal men verplicht zijn, binnen de grens der door die offer-

vaardigheid beschikbaar gestelde middelen, te beslissen wat men voor de verdediging in Nederland, wat voor de verdediging in de koloniën wil bestemmen.

Wil men Nederland beschouwen als eene koloniale mogendheid, wier voortbestaan slechts afhangt van de welwillendheid van elk der groote mogendheden, of denkt men ons land het best buiten het politiek gedrang te houden, door te trachten het tot eene quantité négligable te maken, dan heeft men gelijk alles wat de natie voor weermiddelen op wil brengen, te besteden voor de verdediging van den vaderlandschen bodem, al zal het daardoor toch niet gelukken onze mooie koloniën tot eene quantité négligable te herleiden.

Maar voelt men iets voor Groot-Nederland in Europa, Azië en Amerika (Afrika heeft onze staatkunde reeds geschraapt) doet men niet mede aan het klein gevoelen in alles, waarin een groote staat klein kan zijn, dan is het plicht zijn blik niet te beperken tot de grenzen van Dollard en Schelde, den Helder en Maastricht, maar dan moet, wie binnen dat vierhoekje voorstellen ontwerpt voor samenwerking van leger en vloot, indachtig blijven aan het groote geheel.

Er rest te weinig tijd om Uwe aandacht te vragen voor nadere betuiging van instemming met hetgeen de Heer DE GREVE heeft gezegd, waar hij zoo juist de belangrijke taak der marine in onze koloniën aangaf, daarbij de verdediging toch in hoofdzaak aan het leger toedenkende; te weinig tijd om den Heer ARONSTEIN er op te wijzen, dat eene zeemacht in Indië niet wordt onttrokken aan de verdediging of bescherming van Nederland, maar juist Nederlands meest kwetsbare punten zal hebben te beschermen, waarbij ik dan ook er op zou hebben moeten wijzen, dat niet alleen Japan en Amerika als nieuwe burens van beteekenis beschouwd moeten worden, maar mede de pas drie jaren oude Statenbond van Australië, met een eigen staatkundig leven, eene eigene grondwet, eene eigene land- en zeemacht. Voor de bespreking van dit alles rest, zeg ik, de tijd niet, maar het moet mij van het hart, na de aanvallen op de stelling van den Heer TONNET gedaan, te getuigen, dat de tijden

met klem Nederland wijzen op zijne taak in het verre Oosten, en dat wie, bij de samenwerking van zee- en landmacht, Nederland los maakt van zijne koloniën, mede werkt om Groot-Nederland *klein*, in stede van Klein-Nederland *groot* te maken.

De Heer MAC LEOD: Met het oog op het vergevorderde uur, zal ik bijna genoodzaakt zijn in telegramstijl de verschillende gemaakte opmerkingen te beantwoorden.

Spoedshalve wil ik de volgorde der sprekers in acht nemen en ontmoet dan in de eerste plaats den Heer WEBER. Het is mij onbegrijpelijk, hoe de Heer WEBER in mijne lezing iets heeft kunnen vinden, wat wantrouwen uitdrukte of opwekken kon in het door hem zoo verdienstelijk uitgewerkte systeem van de verdediging onzer Noordzeekust door de Landmacht. Ik heb (blz. 702) tegenover elkander gesteld de bewoordingen, waarin de geachte spreker in 1900, en ik in 1880 het beginsel hebben uitgedrukt, waarop naar onze beider meening de kustverdediging door het Leger behoort te berusten, en hetzij nu dat het denkbeeld van den Heer WEBER spontaan ontstond, hetzij dat hij het uit mijne brochure heeft opgevat en uitgewerkt, in elk geval blijkt dat wij het in beginsel geheel ééns zijn, ook zelfs hierin, dat bij het afweren van de landing niet op de hulp der Marine behoefte te worden gerekend.

De Heer WEBER heeft, weliswaar, gewezen op enkele verschillen tusschen ons, maar hieruit af te leiden, dat ik niet veel vertrouwen zou hebben in zijn stelsel, en zelfs dat ik een ander voorsta, dat is mij te sterk.

Dat ik *jagers* verlang en veel waarde zou hechten aan een *kustspoorweg*, verandert toch niets aan het *stelsel*; het zijn slechts hulpmiddelen, waardoor het stelsel te beter tot zijn recht komt. Wat de Heer POP gezegd heeft over het niet vertrouwen op maritieme hulpmiddelen, kunnen wij op dit oogenblik, dunkt mij, wel buiten beschouwing laten. In het door mij onderstelde stadium van een oorlog, die plotseling begint, mag men nog wel op de diensten der *jagers* rekenen,

en toen ik dan ook gesproken heb over het tot in het oneindige varieeren van de onderstelling van te loopen vaart, gezichtsverheid enz., dacht ik alleen aan het verkennen en het naar den wal overbrengen van het eerste bericht; hoe minder tijd daarvoor noodig is, hoe beter. Die jagers wijzigen dus het stelsel niet, zij maken alleen de uitvoering gemakkelijker. En dit klemt te meer, daar ik inderdaad blijf gelooven, dat de tijd, door den Heer WEBER aangenomen, als te zullen verlopen tusschen de aankomst van de eerste schepen en het landen van de eerste troepen, namelijk twee uren, te lang is. De aanvaller zou zijne zaak geheel bederven, wanneer hij er zooveel tijd voor nam; hij moet zorgen, dat het eerste echelon van zijn landingskorps klaar staat, voordat hij bij den wal komt, om onmiddellijk in de sloepen te gaan, zoodra die gestreken zijn, en dan zonder ophouden te landen. Dan heeft hij de meeste kans, dat hij het landingspunt niet of zwak verdedigd vindt en hij zich dus vasten voet kan verschaffen. Talmt hij echter, totdat de verdediger naar het landingspunt is kunnen oprukken, zoodat de landing zou moeten plaats hebben »onder werkzaam, krachtig, verdedigend vuur», en moet het dan twee uur duren, voordat hij aan den wal is, zooals de Heer WEBER onderstelt, dan neem ik liever aan, dat hij er in het geheel niet komt. Twee uur is dus in elk geval te lang. Indien nu de Heer WEBER het een verschil van *stelsel* zou noemen, dat hij rekent op dit tijdsverloop, en ik niet, ja, dan zou het mijne een ander stelsel zijn, maar dan zou ik mogen vragen of een stelsel, dat gegrond is op de onderstelling, dat de tegenstander zal beginnen met eene groote fout te begaan, wel goed is? Ik houd mij liever aan het denkbeeld, dat er hier slechts van één stelsel sprake is.

Het behoorlijk waarnemen van het werkelijke landingspunt, of de landingspunten, want er kan op verschillende plaatsen tegelijk geland worden, en het telegrafisch daarvan berichten aan den hoogsten bevelhebber, is eene ernstige en moeilijke taak van de officieren, die zich aan de kust bevinden, en hoe meer middelen er zijn om troepen, niet alleen naar, maar ook

langs de kust, snel te kunnen verplaatsen, hoe beter. Daarom noemde ik den kustspoorweg als eene hoogst gewenschte aanvulling van het stelsel van kustverdediging, reeds in 1880 door mij voorgestaan. Tot mijn genoegen wordt hierop door den Heer WEBER nader ingegaan en verder aangetoond, dat wij in de middelen tot het afweren van eene landing veel zijn vooruitgegaan.

Ik hoop, dat het nu duidelijk is, dat, toen ik, tegen het einde mijner lezing, sprak van *schijnverdediging*, dit allerminst toepasselijk kon zijn op de kustverdediging, zooals die door den Heer WEBER bedoeld wordt; ik zou niet gaarne daarin wantrouwen hebben opgewekt.

Naar aanleiding van het door den Heer DE GREVE gezegde herhaal ik, dat men op het open houden van havens, tot aanvoer van proviand, m. i. niet mag rekenen, en hoe meer ik met dezen geachten spreker zou instemmen in den wensch naar eene sterke vloot in Indië, zooveel te geringer wordt de waarschijnlijkheid, dat de vloot in Europa sterk genoeg kan zijn om aan handelsschepen den weg naar onze havens vrij te houden.

De Heer DE GREVE wil ten overvloede de vloot voor Indië door het moederland laten betalen. Nu, ik moet zeggen, dat die quaestie op mij weinig indruk maakt; want ten slotte komt toch alles eigenlijk uit dezelfde kas.

Dat geharrewar over de betaling, het verdeelen van de kosten over de Nederlandsche en de Indische begrooting en de daarmede gepaard gaande verdeelde verantwoordelijkheid, daaraan is juist de onvoldoende toestand van de Zeemacht in Indië te danken, zooals ik meermalen betoogd heb.

Van den Heer POP heb ik met genoegen gehoord, dat hij een onafhankelijk standpunt inneemt en niets dan zijne eigene persoonlijke opinie verkondigd heeft. Maar ik moet opmerken, dat die opinie dan toch afhankelijk was van een machtigen factor, namelijk het geld. Ik acht het verkeerd, in

defensiezaken, zaken van zóó hoog belang, te willen nalaten, wat men noodig acht, alleen omdat het veel zou kosten.

Voor de Zeemacht blijft intusschen de Heer POP *niet* zuinig, daar hij op een mobiel eskader blijft aandringen. Evenwel, wij hebben voor de verdediging van reeden en zeegaten schepen noodig, en hiermede kan worden voldaan aan hetgeen de Heer POP wenschte, namelijk een eventueelen vijand te noodzaken een voldoende aantal schepen te gebruiken voor eene effectieve blokkade. Tegenover een machtigen tegenstander zal dit echter niet veel verschil maken, want onze toevoer uit zee wordt dan toch belet. In dezelfde lijn van gedachte hecht ik ook weinig aan het mogelijk beletten van een »coup de main»; ik denk mij in elk geval den aanvaller zóó sterk, dat ons eskader beter zal doen, zich voor zijne binnengaatsche taak gereed te houden, dan buitengaats te blijven. Dit is echter niet het geval met de jagers of eclaireurs, van wie geen gevecht, maar slechts eene waarschuwing gevraagd wordt. De kustwacht, zegt de Heer POP, zal de plaats der landing moeten aangeven; bij goed zicht kan zij dit, met eenige kans op waarschijnlijkheid, doen; bij mist slechts op het laatste oogenblik. Maar dit is in ieder geval iets anders dan de waarschuwing door de jagers, die ons vrijwaart voor eene *verrassing*.

Al heb ik van het type *Katahdin* niet meer gesproken, was het toch geenszins mijne bedoeling hiervan af te zien en nog veel minder om in plaats van zulke schepen, torpedobooten tot het onmiddellijk afweren van eene landing aan te wenden, waartoe deze vaartuigen door hun bouw ongeschikt zijn.

Indien onze havens, voordat eene poging tot landen gedaan wordt, door den vijand behoorlijk worden afgesloten, dan zal eene torpedoboot er wel evenmin uit kunnen komen als een *Katahdin*. Maar wanneer de mogelijkheid om er uit te komen niet geheel is weggenomen, dan verwacht ik tegen de landing meer succes van een zoo weinig kwetsbaar schip als de *Katahdin*, dan van eene zoo zwakke torpedoboot.

Op de nader door den Heer POP gestelde vraag betreffende de schepen, voor de Stelling van den Helder bestemd, heb ik geen ander antwoord dan dat ik niet gezegd heb, dat zij niet buitengaats gebezigd *mogen* worden, doch wel, dat zij voor hunne belangrijkste bestemming moeten bewaard blijven.

Deze bestemming is te meer belangrijk, naarmate de verdediging van de landzijde meer te wenschen overlaat; ik acht, met het oog daarop, de samenwerking van eenige goed bewapende schepen volstrekt niet te kostbaar.

Nu ik weet, wat de Heer POP bedoeld heeft met het onuitdoofbaar vuur, dat den binnengedrongen vijand het gebruik van de haven van IJmuiden zou moeten ontzeggen, blijf ik niettemin bij mijne meening, dat die haven veel krachtiger moet verdedigd worden dan thans mogelijk is. De kracht van het bedoelde vuur, niet tegenover één, maar tegenover eenige gepantserde schepen, wordt m. i. zeer overschat.

Hetzelfde is het geval met de verdediging van den Maasmond aan den Hoek van Holland. De zonderlinge vraag, of ik den toestand daar wel ken, behoef ik niet te beantwoorden.

Dat de Heer POP en ik zoo verschillend oordeelen, heeft, evenals met betrekking tot IJmuiden, zijne oorzaak in het groote optimisme ten aanzien van de kracht der bestaande verdedigingswerken, dat door mij niet gedeeld wordt. Ik zou hier slechts kunnen herhalen, wat in mijne voordracht (blz. 708 en 709) gezegd en door den Heer POP niet weerlegd is geworden. Tegenover argumenten moet men argumenten, maar geene geheimzinnigheid stellen.

Sprekende over het verlopen van het vaarwater, heeft de Heer POP, zooals ik nu versta, niet op den Hoek van Holland, maar op Goeree het oog gehad en zich voorgesteld, dat het vaarwater daar zóóveel zou kunnen verlopen, dat een te bouwen fort daardoor niet meer op de goede plaats zou komen te liggen. Deze opmerking is in algemeenen zin juist, maar vindt, naar mijne meening, hier geene toepassing, zoowel door de bekende gesteldheid van de vaarwaters, als om de geheele breedte van kust tot kust.

De vraag omtrent soort en aantal der schepen, door afgetreden Ministers, voor de defensie noodig geacht, is niet wel te beantwoorden, omdat de soort van schepen zich voortdurend wijzigt en omdat het bij eene begrooting gevraagde aantal schepen niet altijd het grootste aantal is, wat noodig geacht wordt. Ik kan slechts zeggen, dat de schepen voor binnengaatsche verdediging zeker zooveel mogelijk gepantserd en met zwaar en middelbaar geschut bewapend moeten zijn, dat goed beschermd is, terwijl daarentegen groote sneiheid niet op den voorgrond behoeft te staan. En het aantal zal zeker nimmer zóó groot kunnen zijn, dat daardoor fortén minder noodig worden. In tegenstelling met den Heer POP blijf ik van meening, dat niet door het aantal en de soort van schepen, maar wel door de plaats en de kracht der vaste versterkingen de samenwerking van zee- en landmacht beheerscht wordt.

Met genoegen heb ik van den Heer POP gehoord, dat wij, bij het stelsel van verdediging, ook Friesland en Groningen in aanmerking mogen nemen. Maar daarom meen ik dan ook, dat de versterking van Harlingen en Stavoren noodzakelijk is, tevens voor de verpleging van de Zuiderzee-flotille.

Betreffende de samenwerking in de Zuiderzee schijnt nog steeds misverstand te bestaan. Ik heb de verdediging van de Noord-Hollandsche kust tegen een aanval uit het Oosten de taak der Marine genoemd, om de eenvoudige reden dat die aanval door middel van vaartuigen moet geschieden. Meent nu de Heer POP, dat de Landmacht in staat is, hem zonder hulp van de Zeemacht af te slaan, dan heb ik daar vrede mede, maar dan behoeft toch die hulp niet afgewezen te worden, nu wij eenmaal oorlogsvaartuigen op de Zuiderzee hebben. Daarenboven is het zoo véél eenvoudiger, een aanval als den bedoelden tegen te gaan met vaartuigen, dan met troepen aan den wal, dat ik het zeer verkeerd zou achten het op de Landmacht alleen te laten aankomen. Om die reden moeten wij kanonneerbooten hebben, die de kom der Zuiderzee kunnen bevaren.

Aangezien de Heer POP de apodictische bewering, dat in de liniën en stellingen de voordeelen, aan de gemakkelijke verplaatsbaarheid van geschut op vaartuigen verbonden, niet opwegen aan de nadeelen, welke o. a. in verband met de plaatselijke gesteldheid het gebruik van op dergelijke wijze opgesteld geschut aankleven, niet nader omschrijft, is het niet mogelijk hierop eenige repliek te geven.

Wat de riviervaartuigen betreft, gaat de Heer POP uit van het denkbeeld, dat wij alleen zulke moeten hebben, die in de allerongunstigste omstandigheden nog bruikbaar zijn, terwijl ik gesproken heb van het mogelijk gebruik, dat van thans nog bestaande vaartuigen in dikwijls, schoon niet voortdurend, voorkomende gunstige gevallen te maken is. Waar ik het aanschaffen van *nieuwe* riviervaartuigen aanbeval, heb ik aan lage waterstanden gedacht.

De Heer POP doet het voorkomen, alsof ik zou beweerd hebben, dat twee riviervaartuigen in staat zullen zijn een overgang van den vijand tusschen twee versterkte punten in, te beletten. zoodat hierdoor het veldleger vrijgemaakt zou worden. Ik heb gezegd „nagenoeg vrijgemaakt”, wat in dit geval een groot onderscheid is. *Zonder* sperforten en riviervaartuigen toch, zou het geheele veldleger den rivieroever moeten blijven bezetten; *met* genoemde middelen echter, behoeven daartoe slechts afdeelingen aangewezen te worden, die, indien de poging tot overgang wordt doorgezet, gaandeweg versterkt kunnen worden.

Of gepantserde veldartillerie, dan wel riviervaartuigen, het minst kwetsbaar zijn, is eene quaestie van inzicht. Het kwam mij voor, dat de artillerie niet veel gelegenheid zal kunnen vinden om zich gedekt op te stellen; de Heer POP meent van wel; maar daar staat dan toch tegenover, dat in de meeste gevallen de vaartuigen in beweging kunnen blijven en zij gedeeltelijk beneden den oever liggen, terwijl de vijandelijke artillerie, zoolang zij gedekt wil blijven, niet *op* den hoogen oever of dijk kan gaan staan. En laat nu de kans van gezien en geraakt te worden ongeveer gelijk zijn, dan kan toch altijd

nog de bescherming van de artillerie op het *vaartuig* meer weerstandbiedend zijn dan van die op een *voertuig*. Wanneer men maar bij de Marine eindelijk eens granaatkartetsen gaat invoeren, dan geloof ik dat, trefkans en uitwerking van het vuur in aanmerking genomen, riviervaartuigen het wel tegen veldartillerie kunnen opnemen.

Het woord »antiek» heb ik toegepast op de beoordeelingen van vele jaren geleden over de *toen* nieuwe riviervaartuigen. Nu vraagt de Heer POP, of dit er iets toe doet, met het oog op de *vaarwaters*. Mij dunkt zelfs van ja, want onze Waterstaat beijvert zich steeds om de bevaarbaarheid van onze rivieren te vergrooten, dus wat jaren geleden niet mogelijk of moeilijk geacht werd, kan thans mogelijk of gemakkelijk zijn.

Zoo is het ook met den bouw van vaartuigen. Ik wees er reeds op dat men met hetzelfde gewicht aan pantsermateriaal tegenwoordig eene betere bescherming kan hebben dan voorheen en dat ook het geschut niet zoo zwaar behoeft te zijn als dat van de oude riviervaartuigen; van de voortstuwingswerktuigen kan hetzelfde gezegd worden. Uit een en ander volgt wel de overtuiging, dat een modern riviervaartuig kan gebouwd worden, dat aan de tegenwoordig te stellen eischen voldoet. Een uitgewerkt ontwerp is niet noodig om die overtuiging te verschaffen.

Eindelijk voert de Heer POP tegen het gebruik van riviervaartuigen nog aan, dat de vijand ze kan opsluiten in een bepaald riviervak, door mijnen te leggen. Hebben de Russen zoo iets in 1877 kunnen doen, dan is het, omdat de middelen tot bewaking van de rivier niet in overeenstemming waren met de uitgestrektheid. Maar wanneer wij onze rivieren tijdig bezetten op de door mij aangegeven wijze, dan zal de vijand wel geene gelegenheid vinden om er mijnen in te leggen.

Mijne meening omtrent het nut en het gebruik van vaartuigen tot verdediging van onze rivierengrens is door den Heer POP in geen enkel opzicht verzwakt.

Daar de Heer POP zegt, het niet noodig te achten, nadere

toelichting te geven ten aanzien van de gewapende handhaving onzer neutraliteit op de Wester-Schelde, acht ik het niet ondienstig, nog eens te resumeeren wat hij in October 1902 hierover gezegd heeft. Het gehouden betoog was in denzelfden trant als dat over de sperforten. De Heer POP heeft betoogd (blz. 64):

1o. ofschoon de neutraliteit van België gewaarborgd is, mogen wij daaruit niet het recht putten om schending van onze neutraliteit niet tegen te gaan, of wanneer wij dit aan de waarborgende mogendheden zouden overlaten, zouden wij op hoogst bedenkelijke wijze een deel onzer soevereine rechten prijsgeven;

2o. de Schelde is geene zee, maar eene rivier, waarop wij een onbeperkt soevereiniteitsrecht hebben; dus moeten wij de plichten vervullen, welke daarvan het gevolg zijn (o.a. den doortocht van een der oorlogspartijen beletten);

3o. het gaat niet aan, aan België over te laten den doortocht op zijn eigen terrein te beletten; want wij zouden dan aan België's vijand eene operatiebasis verschaffen tegen Antwerpen, en dit kan kwalijk geacht worden te strooken met onze verplichtingen als neutrale Staat;

4o. de onderstelde mogelijkheid, dat een aanvaller van België langs een anderen weg dan de Wester-Schelde voor Antwerpen kan komen, ontheft ons niet van de verplichting om den directen weg af te sluiten.

Hierop volgde de opmerking: dat Terneuzen en Ellewoutsdijk niet sterk zijn, doch dat de vraag is of zij sterk genoeg zijn om aan het doel, waarmede zij onderhouden worden, te beantwoorden, en verder eenige beschouwingen ten betooge, dat het niet goed zou zijn deze werken te sloopen, nu zij eenmaal bestaan. De vraag, door den spreker gesteld, of zij sterk *genoeg* zijn, werd noch onderzocht, noch beantwoord; doch, na nogmaals gezegd te hebben, dat zij in stand gehouden moeten worden, om ons *in staat te stellen aan onze internationale verplichtingen te voldoen* en dat zij *niet kunnen gemist worden* om ons *gezag* op de Schelde te *verzekeren*, laat hij

plotseling volgen, dat hij het „door den algemeenen toestand“ (?) niet gewettigd acht belangrijke bedragen ter verbetering er aan ten koste te leggen! De inconsequentie is hier nog sterker dan ten aanzien van de sperforten. Daarbij althans, kon de Heer POP zich er op beroepen, dat, *naar zijne meening*, die werken *niet* „in het belang eener krachtige verdediging *bepaald noodzakelijk* zijn” (blz. 32), al wordt die meening door vele anderen niet gedeeld; maar *hier* heeft *hij zelf* gesproken over het *handhaven van onze soevereine rechten*, het *beletten* van den doortocht, het *voldoen* aan onze *verplichtingen*, het *afsluiten* van den weg, het *verzeker*en van ons *gezag*. . . en tóch acht hij het niet „gewettigd” de daarvoor bestaande middelen te verbeteren, die hij zelf „niet sterk” noemt, wat nog al iets beteekent bij den Heer POP, die anders over de waarde van kustversterkingen zeer optimistisch oordeelt!

Ik kan in dit alles niet anders zien dan transigeeren ter wille van een beginsel, om steeds voor onze defensie zoo weinig mogelijk uit te geven, maar dat hier zeker te ver gaat. De Heer POP tracht ook nu nog, door een omhaal van woorden, het door hem voorgestane half werk te verdedigen en beweert, dat het niet juist is, dat de onschendbaarheid van ons grondgebied en de krachtdadige, afdoende (efficace) handhaving van onze onzijdigheid onze vrijheid in het kiezen der middelen daartoe beperkt, namelijk in dien zin, dat wij ook *onvoldoende* middelen zouden mogen aanwenden. Hij vertaalt het woord „efficace” door „daadwerkelijk, hetgeen zeggen wil, dat men zich niet tot een bloot protest mag bepalen.” Neen, *dit* is *niet geheel juist*. Wij zijn er niet af met maar zoowat te doen, wat naar ernst lijkt; „efficace” beteekent „uitwerking hebbend,” en om uitwerking te verkrijgen zijn afdoende middelen noodig.

Het doet er overigens weinig toe, of Baron GUILLAUME dit gezegd heeft. Noch de grootste staatsman, noch eenige mogendheid heeft het recht ons voor te schrijven, op welke wijze wij onze neutraliteit moeten handhaven; slechts onze *plicht* kan dat bepalen, en die zegt ons, dat wanneer onze middelen tot afsluiting van de Schelde onvoldoende zijn, wij

ze moeten verbeteren. En dit klemt voor Terneuzen en Ellewoutsdijk te meer, omdat die óók kunnen dienen om aan onze schepen eene veilige ligplaats te verschaffen; ik heb niet beweerd, dat *alléén* met dat doel fortten moeten gebouwd worden.

Wat de aanhaling uit het werk van genoemden diplomaat betreft, blijf ik van meening, dat hij slechts bedoeld kan hebben, ons op hoffelijke wijze, zoo zacht mogelijk, onze *verplichting* onder het oog te brengen.

Op de opmerkingen van den Heer POP, ten aanzien van het oefenen van marine-personeel op de kustbatterijen, behoef ik slechts te antwoorden, dat bij ons de artillerie-oefeningen tot de voornaamste behooren, en hier dus van »bezig houden" in onbeduidenden zin geene sprake kan zijn. Overigens verwondert het mij, dat hij hier van »sedentaire betrekking" spreekt. Als toch het dienstdoen in of bij kustversterkingen sedentair is, dan kan men de geheele pantserfort- en vestingartillerie sedentair noemen. Ik meende, dat alleen betrekkingen op bureaux en dergelijke, die meestal *zittend* worden waargenomen, zóó genoemd werden.

Wat den Heer TONNET betreft, op hetgeen door dien geachten spreker is gezegd, heb ik weinig te antwoorden, wij zijn het toch in de hoofdzaak eens. Ik vind het ook goed, dat de Heer TONNET gewezen heeft op het verband tusschen de financiën van Nederland en Indië, in tegenstelling van den Heer DE GREVE, die ze scheidt en het moederland de kosten voor de verdediging van Indië alleen wil laten dragen. Overigens herhaal ik voor de zooveelste maal, dat het veel beter zou zijn, wanneer men steeds voor oogen hield, dat alle uitgaven voor Indië en voor Nederland, door één en denzelfden *Staat* bekostigd worden.

Door den Heer KOOLEMANS BEIJNEN is gesproken over den Raad van verdediging. Hij meende, dat mijne bedoeling was, dat het *plan van defensie*, door dezen Raad op te maken, bij

de Wet zou worden vastgesteld. Ik heb mij hierin misschien niet duidelijk genoeg uitgedrukt; niet het *plan*, maar de *mid-delen* moeten bij de Wet worden verschaft. Verder stel ik mij voor, dat door het van alle zijden bezien en bespreken van de zaken der verdediging in een daartoe uitsluitend bevoegd college, voordat de daarop betrekking hebbende voorstellen naar de Tweede Kamer gaan, onvruchtbare discussies daarover en tijdverlies kunnen voorkomen worden. Ik geloof toch, dat men het hierin wel met mij eens zal zijn, dat eene Tweede Kamer met hare 100 leden niet zoo bevoegd is over de zaak van de verdediging te debatteeren als dit is een raad van bijv. twaalf *deskundigen*.

Door den Heer BEIJNEN werd een krachtig pleidooi geleverd voor een Ministerie van Landsverdediging. Ik heb mij verleden jaar niet geheel afkeerig daarvan betoond, en wat de Heer BEIJNEN zeide, is wel geschikt om iemand geheel tot zijne meening over te halen. Dit vermindert echter mijne voorliefde voor een Raad van verdediging niet, waardoor vooral vastheid van richting zou verkregen worden. De geachte spreker meent, dat die ook nu bestaat, en dat bijvoorbeeld de tegenwoordige Minister van Marine niet afwijkt van het plan van den vroegeren Minister VAN DER WIJCK. Ik hoop en vertrouw daarentegen, dat wel degelijk diens richting niet zal gevolgd worden.

En nu ten slotte nog eene opmerking naar aanleiding van het gesprokene door den Heer NIJPELS, die eene zeer sterke vloot wil hebben en het nationaal vermogen en de offervaardigheid in één adem genoemd heeft. De krachtige vloot, die wij zoowel in Nederland als in Indië noodig hebben, gaat, naar mijne meening, de macht van ons nationaal vermogen niet te boven, maar het is helaas al te dikwijls gebleken, dat de offervaardigheid hiermede niet gelijk staat. Ik eindig met den wensch, dat zij voortaan de Land- en Zeemacht moge in staat stellen, haar plicht naar behooren te vervullen.

De VOORZITTER: Nu de Admiraal het laatst het woord heeft

gehad, meen ik hiermede ook de beraadslagingen te kunnen eindigen.

Wanneer wij het debat in de laatst gehouden vergadering en ook nu weder overzien, dan meen ik te mogen zeggen, dat daarin zijn weggelegd zeer belangrijke elementen, vooral ook voor de leden, die de bijeenkomsten niet hebben bijgewoond. De verkregen bouwstoffen kunnen aanleiding geven tot nauwgezette studie en bieden de gelegenheid ook een helderen blik te werpen in het behandelde vraagstuk.

Ik dank den Admiraal zeer voor zijne welwillendheid om driemaal achtereenvolgend in onze vergaderingen als spreker te hebben willen optreden. Niet minder dank ik de heeren, die vroeger en nu aan het debat hebben deelgenomen.

En hiermede sluit ik de vergadering.

BIJLAGE I.

Replik van den Kapitein der Artillerie F. Aronstein.

Het zij mij vergund nog enkele opmerkingen in het midden te brengen, meer in het bijzonder naar aanleiding van het door den Heer TONNET gesprokene in de vergadering van den 29sten Januari j.l.

Voorzeker vormen ons roemrijk verleden als zeevarende grootmacht en het daardoor onstane groote koloniaal bezit een prikkel om in deze dagen, waarin wij in financielen zoowel als politieken zin tot eene bescheiden rol gedwongen zijn, die groote tijden na te streven om althans ergens op den wereldbol aan onze wakkere zeelieden gelegenheid te geven den bezem nog in den top te voeren. Deze prikkel heeft bij den Heer TONNET gewerkt, en m.i. te sterk gewerkt. Terecht merkte de Heer POP in den aanvang zijner rede op, dat de verdediging van Nederland, van het moederland moet predomineeren.

Nederland niet onafhankelijk meer, zoo is zelfs het begrip koloniën vervallen en vallen deze de met begeerige oogen uitziende grootmachten ten deel; de koloniën verloren, zoo is wel een belangrijk deel van de erfenis onzer voorvaderen verspeeld, doch nog altijd kan het kleine Nederland zijn bestaan als onafhankelijke staat in Europa doen gelden. Vóór alles dus de onafhankelijkheid van Nederland bewaard, dat moet onze leuze zijn en waar dus de Heer TONNET zegt voor Nederlands verdediging slechts het volstrekt onmisbare, voor de koloniën alle krachten ingespannen, daar ga ik niet met hem mede. Verzeker de verdediging van Nederland zoo goed als het gaat, en besteed daarnaast, doch in de tweede plaats uwe krachten aan de verdediging der koloniën.

Doch plaatsens wij ons eens op het standpunt, door den Heer TONNET ingenomen, en zien wij hoe hij zijn doel tracht te bereiken. Onze beschikbare zeewaardige grootere schepen zendt hij naar Indië, voegt daaraan nog twee nieuwe toe en meent nu in die gewesten eene althans voldoende maritieme macht bijeen te hebben om het pogen eener grootmacht, onze koloniën in bezit te nemen, het hoofd te kunnen bieden. Hierbij zij nog

de aandacht gevestigd op het feit, dat, naar ik meen, de Heer TONNET rekest van deze scheepsmacht steeds 5 schepen in Nederland te hebben, minder bestemd voor de verdediging van het moederland, want hij onttrekt daaraan de bemanning om dienst te doen op de kustbatterijen, doch slechts ter reparatie en ter aflossing van het personeel.

De Heer TONNET heeft blijkbaar gevoeld, dat eene consequente doorvoering zijner ideeën te groote offers aan de schatkist zou vragen en toont hierdoor m.i. aan, dat, waar de practische doorvoering dier ideeën aan ernstige financieele bedenkingen onderhevig zijn, zijne grondgedachte meer het karakter blijkt te hebben eener utopie.

Ware de Heer TONNET consequent gebleven, zoo had hij een eskader van slagschepen moeten vragen voor de verdediging onzer Aziatische bezittingen. Slagschepen, die elk voor zich volledig opgewassen zijn tegen een enkel schip der marines van de grootmachten. Hoofdzaak zoude voor deze schepen moeten zijn groote offensieve kracht in eene sterke bewapening; in de tweede plaats eische men behoorlijke bescherming hunner vitale deelen door eene moderne pantsering. Groote snelheid is voor deze schepen geene absolute noodzaak; hierop zou dus allereerst bezuinigd kunnen worden.

De schepen, die nu volgens het plan van den Heer TONNET onze overzeesche gewesten tegen den vreemden indringer zouden moeten verdedigen, zijn, tengevolge van de groote omwentelingen in den scheepsbouw en de groote verbeteringen van het geschut, niet opgewassen tegen een veel geringer aantal groote slagschepen, ja misschien zelfs niet tegen één vreemd slagschip. De tijden van TROMP zijn voorbij, toen eene groote vloot van kleine schepen het op durfde nemen tegen eene kleinere vloot van zeekasteelen. Niet het aantal der schepen, noch het aantal kanonnen zijn de belangrijkste factoren, die de balans doen overslaan — dit zijn de types der schepen en de geschutstypen.

De Heer TONNET berooft nu de marine, die Nederland verdedigen moet, van schepen — ik bedoel hier die van het

type *Kortenaer* — die speciaal met het doel, het moederland te verdedigen, ontworpen en gebouwd zijn, en bereikt daarmede o.i. alleen, dat zij, niettegenstaande de heldhaftige en bekwame wijze, waarop zij door onze zeelieden in het gevecht zullen worden gebracht, zullen ondergaan vóór het groene strand van Insulinde, in plaats van hunne taak te vervullen in het gezicht onzer blonde duinen.

En nu, zijn deze schepen in Nederland noodig?

Ter beantwoording dezer vraag, ga ik met den Heer TONNET onze kuststellingen na en kom dan in de eerste plaats bij de Stelling Helder, die het onder den scherpen aanval van den Heer TONNET hard te verduren heeft. Eigenlijk ontzegt hij haar elke waarde en beweert, dat zij alleen recht van bestaan heeft, omdat er nu eenmaal in oorlogstijd Nederlandsche schepen en marine-etablissemten zullen zijn. Een forceeren van het vaarwater acht hij voor een vijand van geen belang, omdat deze dan in een zak loopt. Hier ga ik in vele opzichten met den Heer TONNET mede; ook ik acht de aanwezigheid eener Nederlandsche *vloot* ter reede van Texel *gevaarlijk* voor ons in oorlogstijd; ook ik zou de marine-etablissemten uit den Helder willen zien verdwijnen, daar zij den vijand een bezit der stelling begeerlijker doen zijn en zoo deze hem niet voetstoots in handen valt, een bombardement daarvan gewenscht en bescherming daartegen noodzakelijk maken; ook ik acht het forceeren van het Marsdiep tot het verkrijgen van toegang tot de Zuiderzee en dus tot het hart des lands voor den vijand zonder belang.

Maar de stelling van den Helder heeft andere gewichtige redenen van bestaan. Zij moet den vijand het gebruik der uitstekende reede van Texel beletten; zij moet hem verhinderen, gebruik te maken van de zeer diepe en gunstig gelegen haven van Nieuwediep, tot veilige ligplaats voor zijne schepen en tot het ontschepen van geschut en ander materieel; en eindelijk moet zij dienen als steunpunt van het leger, bij het afslaan eener landing op de Noord-Hollandsche kust. Reden van bestaan heeft deze stelling m. i. dus wel en haar

tegenwoordige toestand eischt daartoe, vooral wat de bewapening betreft, zeer zeker verbetering en ernstige zorg.

Wat de verdediging van het Zuiderfrontier betreft, hier ook verschil ik van meening met den Heer TONNET. Wat kan het doel zijn eener verdediging onzer Zuidelijke vaarwaters?

1o. Handhaving onzer neutraliteit; 2o. afsluiten der toegangen, die van de zee tot het hart des lands, in den rug van onze verdedigingsliniën en last not least tot Rotterdam voeren.

De handhaving der neutraliteit, meende ik, moet steeds geschieden aan de grenzen van het land. Dáár moet de indringer worden tegengehouden, want heeft hij die grenzen overschreden, zoo is de neutraliteit geschonden. Aan de Marine behoort dus in hoofdzaak de handhaving der neutraliteit te worden opgedragen en ik ga met den Heer TONNET mede, wanneer hij deze taak door eene aanzienlijke torpedovloot wil doen volbrengen. Doch wordt de torpedovloot eener marine wel eens vergeleken met de cavalerie der landmacht, evenals deze bij hare operatiën den steun behoeft eener meer stabiele en weerstandbiedende macht (infanterie en artillerie) om haar eene veilige opname te verzekeren, evenzeer behoeft eene torpedovloot den steun van krachtig bewapende zeewaardige schepen, in staat den vijand bij eene vervolging der torpedovloot een gebiedend halt toe te roepen. Deze taak kunnen de schepen type *Kortenaer* op zich nemen en daartoe zijn zij bij eene verdediging van Nederland noodig. Deze opname moet kunnen geschieden zoo-wel buitengaats als in de vaarwaters; de daarvoor bestemde schepen moeten dus zeewaardig zijn, weinig diepgang en sterke bewapening en pantsering hebben. Geheel voldoen de schepen type *Kortenaer* niet aan dien eisch; een eenigszins kleiner type met minder diepgang ware gewenscht — edoch zij zijn er eenmaal en zij kunnen dien dienst doen.

Ik kom nu tot het tweede deel, het afsluiten der toegangen; hier moet zowel te land als te water gestreden worden, doch waar? De Heer TONNET meent, dat een pantserfort in het Hellegat den dienst geheel op zich kan nemen; ik ga daarin niet met hem mede; ook hier acht ik het gewenscht,

de verdediging meer naar de grens te verplaatsen. Het bezit van de haven van Hellevoetsluis, de gelegenheid tot landen op Voorne, op Putten, op Beijerland moet ontzegd worden; want hierdoor wordt den vijand de weg geopend tot het hart des lands, tot Rotterdam. Want wel moge men het belang onzer belangrijkste havenstad, ja der belangrijkste havenstad van bijna geheel het vasteland van West-Europa, goed in het oog houden. Men denke slechts eens aan een oorlog met Engeland, met Duitschland of aan een oorlog dier beide landen onderling. Ook hiertoe eischen de bestaande stellingen — in bijzonderheden zal ik niet treden — ernstige zorg en belangrijke verbetering van hare bewapening. Ook hierbij kan aan eene torpedovloot, gesteund door schepen van het type *Kortenaer* en monitors, eene belangrijke rol worden toegedacht. Ook hier moeten de marine-etablissemten weg uit de knellende banden, waarin de vesting Hellevoetsluis hen sluit, en deze met die van den Helder overgebracht naar een gunstig gelegen punt aan den Nieuwen Waterweg, waar zij buiten het bereik van het vijandelijk scheepsgeschut zijn gelegen. Veel is dus nog te doen en het volstrekt onmisbare — dit is toch een relatief begrip — zal nog naar mijne meening aanzienlijke offers van de Nederlandsche schatkist moeten vorderen.

En nu kom ik tot het eigenlijke onderwerp der rede van den Vice-Admiraal MAC LEOD: »De Samenwerking van Zee- en Landmacht.» Zijne Excellentie houde het mij ten goede, indien ik ten opzichte dier samenwerking eenigszins sceptisch gestemd ben en vooral geworden ben na den strijd, die in deze vereeniging reeds daarover gevoerd is. Beurtelings werd het woord gevoerd door heeren, die omtrent deze samenwerking zeer van elkaar afwijkende denkbeelden koesterden; ja zelfs werd er van het gevaar van het ontstaan van wrijving gesproken, indien eene landmachtautoriteit het bevel zou voeren over troepen, tot de marine behoorende. Ik koester ook vrees voor die wrijving en in zoo hooge mate, dat ik wel van die samenwerking zooveel mogelijk afstand zou willen doen; de geheele kustverdediging derhalve aan één departement en dus

aan het departement van Marine zou willen opdragen. Maar, en nu kom ik tot den casus belli tusschen leger en vloot, toch wil ik de bezetting onzer kustbatterijen, de bediening onzer torpedoversperringen, de bewaking onzer kusten te land niet geven aan de Marine in den eigenlijken zin des woords; hiertegen zijn te veel bezwaren, bezwaren in hoofdzaak reeds opgesomd in het meergenoemd Spectator-artikel en door verschillende woordvoerders in deze vereeniging. Een bezwaar echter, m.i. het belangrijkste, is nog niet door mij vernomen. Het is een groot belang bij de verdediging onzer kusten, evenals bij alle overige grensverdediging, gebruik te maken van de ervaring en de plaatselijke kennis der inwoners in de onmiddellijke nabijheid van de te verdedigen plaats, van het te bewaken kustvak. Met dit belang is niet rekening te houden, indien men voor deze taak gebruik maakt van zee-officieren, marine-onder-officieren en marine-matrozen.

Deze toch zijn zwervers en komen hier als vreemde vogels van hun langen tocht naar Zuidelijke gewesten uitrusten, om dan hier, volgens het stelsel van den Heer TONNET, zoo en passant de kust eens te verdedigen. Neen, zoo eenvoudig is de kustverdediging niet en zoo gewichtig en moeilijk is zij wel, dat een geheel leven voor allen, zoowel hoogere aanvoerders als lagere, als eenvoudigste soldaten aan die kust een dringende eisch is.

Wat ik dus wensch, is een kustverdedigingskorps, gerecruteerd door zoo streng mogelijk doorgevoerde localiseering der militie, met uit die militie voorkomend vrijwillig kader en speciaal voor dit vak opgeleide officieren. Onder dit vak versta ik dan de kustartillerie, den torpedodienst en de kustinfanterie. En dit korps wil ik, *ter vermijding van de noodzakelijkheid van samenwerking*, stellen onder het departement van Marine.

Men versta mij echter goed; geen enkel zeeofficier, geen enkel schepeling vinde in dit korps een toevluchtsoord om uit te rusten van zijne zeereizen; het moet blijven een afzonderlijk vak. De officieren waren op te leiden aan het Instituut der Marine te Willemsoord en het geheele korps zoude dus

worden, en misschien ware het daarmede te vereenigen, een korps als het korps Mariniers, met dien verstande echter, dat geene onderlinge omwisseling van mariniers met kusttroepen zoude mogen plaats hebben en dat alleen de officieren op geregelde tijden overgeplaatst zouden worden van kustartillerie naar torpedodienst, kustinfanterie en mariniers.

F. Aronstein.

BIJLAGE II.

**Repliek van den Ien Luitenant-Adjutant der Artillerie
W. J. C. Schnurman.**

Wanneer ik het waag in eene vergadering als deze het woord te vragen, om over enkele punten van het debat ook mijne meening te uiten, dan is dit, omdat deze besprekking voor het wapen, waartoe ik de eer heb te behooren, van zoo overwegend belang is.

Eene breede gedachtenwisseling toch is gevoerd over de vraag: of de kustartillerie in de toekomst deel uit zal moeten maken van de Land- dan wel van de Zcemacht. Maar ook enkele andere te berde gebrachte zaken raken inderdaad zeer nauw het wezen van de kustartillerie.

Zulks is ook herhaaldelijk het geval geweest bij de besprekingen, gehouden in de vergaderingen van de Marine-Vereeniging van 20 November 1902 en van 12 en 13 Januari 1903. Wel werd hier in hoofdzaak besproken de reconstructie onzer oorlogsvloot, maar — het bleek hier weer duidelijk — zulks kan bezwaarlijk geschieden afgescheiden van de inrichting en organisatie der kustverdediging, in het bijzonder van die der kustartillerie.

Toen is van de zijde der kustartillerie het stilzwijgen be- waard, reden te meer, waarom het mij ongewenscht voorkomt, dat zulks thans weer het geval is en men zodoende naderhand zou kunnen constateeren, dat o. a. over het al of niet voort-

bestaan van de kustartillerie als onderdeel van de Landmacht uitvoerig is gesproken, zonder dat van die zijde mede getracht is zooveel mogelijk licht in deze te ontsteken en men zal kunnen zeggen, dat, zonder ons kustartilleristen, over ons is onderhandeld.

Ik wil dan in de eerste plaats komen tot de wijze, waarop de Kapitein TONNET, in zijne overigens zoo boeiende rede, als het ware het goed recht van bestaan der kustbatterijen — in het bijzonder die, bewapend met zwaar geschut — heeft aangevallen. Hij gaat hierin zoo ver, dat hij zegt, dat deze batterijen er uitsluitend moeten zijn, omdat er eene vloot is, die, teruggetrokken voor eene vijandelijke overmacht, moet kunnen worden beschermd. En daarom wil hij in Nederland die vloot maar liever missen. De verdediging der havens en reeden wil hij uitsluitend opgedragen zien aan het leger, in vereeniging met enkele batterijen, bewapend met snelvuurgeschut van middelbaar kaliber, dit laatste liefst zoo licht mogelijk.

Nu vraag ik mij af, of spreker niet heeft onderschat den krachtigen steun, die eene vloot van gepantserde schepen — wel gehinderd, doch niet ernstig bedreigd door genoemde, licht bewapende, batterijen — kan schenken aan een landingsleger, dat eene kuststelling van de landzijde aanvalt, met het doel zich meester te maken van eene, voor dat leger zoo onmisbare, haven.

De krijgsgeschiedenis leert m.i. te zeer welk eene gewichtige rol zulk eene vloot in die omstandigheden kan spelen, dan dat wij niet overtuigd zouden zijn van de noodzakelijkheid, om bij die havens en zeegaten — wier bezit den vijand van zoo groot nut zou kunnen zijn — te pogen, door de opstelling van krachtig geschut en door eene zoo ruim mogelijke toepassing van torpedo's, de vijandelijke vloot op een zoo groot mogelijken afstand van de stelling verwijderd te houden.

Laat men dit na, dan zoude het wel eens kunnen blijken, hoe de steun, door die vloot aan een landingsleger geschonken, voor de verdediging noodlottig zou zijn.

Doch ook de Heer TONNET kan in zijn stelsel niet buiten krachtige kustversterkingen. Zulks is in de eerste plaats het geval in Indië, waar hij eene sterke, actief optredende vloot wenscht. Dat zulk eene vloot niet kan buiten het bezit van minstens één goed verdedigde vluchthaven, is ons dezer dagen weder helder gebleken, toen wij zagen, hoe eene krachtige vloot door een enkelen tegenslag tijdelijk van hare kracht kan worden beroofd. De commandant van zulk eene vloot zal niet gehinderd worden door een last om in geval van nood op eene bepaalde haven terug te trekken, doch hij zal te stoutmoediger op durven treden, wanneer hij weet, dat, na een altijd mogelijk echec, eene veilige toevlucht in zulk eene haven is te vinden.

Dat voor eene actieve verdediging ook het bezit van enkele goed verdedigde kolenstations onmisbaar is, behoeft verder geen betoog.

Ook in Nederland echter zal, volgens spreker, minstens één goed verdedigde oorlogshaven moeten zijn. Want, hoewel hij liever geene vloot van pantserschepen in Nederland zag, zijn in zijn stelsel nog zeven pantserschepen alhier aanwezig. Voorwaar, voor Nederland geene gering te achten strijdmacht. Hoe zulks mogelijk is? Naar mijne meening door de omstandigheid, dat spreker niet heeft kunnen of durven aanvaarden de consequentie van zijn eisch: »eene sterke vloot in Indië en eene torpedovloot in Nederland.»

Hierdoor toch zou hij gekomen zijn tot de organisatie van twee afzonderlijke vloten en wel: eene Nederlandsche vloot, bestaande uitsluitend uit torpedobooten en eene Indische vloot, bestaande uit pantserschepen, geheel voor den Indischen dienst ingericht, en torpedobooten. Ik wil de mogelijkheid hiervan niet trachten te beoordeelen, maar heb alleen willen wijzen op de redenen, die den Kapitein TONNET er toe brachten een zoo talrijk marine-personeel in Nederland te laten, ongeacht de moeite, welke het zou kosten om de talrijke Indische vloot naar behooren te bemannen.

Om deze zelfde redenen wil spreker, zonder zich verder in

details te verdiepen, de bezetting der kustbatterijen aan de Marine overdragen. Voorwaar, geen overtuigend argument. Doch wij komen hier nader op terug.

Een ander punt, waaromtrent de meeningen zeer verdeeld zijn, is de vraag: »welk aandeel moet de Landmacht en welk deel de Marine hebben bij de verdediging der zeehavens en groote rivieren?»

De meerdere waarde van een kanon te land opgesteld, boven dat aan boord van een schip, doet overhellen tot de machtspreek, dat overal, waar de verdediging van een vaarwater van af het land mogelijk is, zulks ook van daar moet geschieden. Maar in deze uitspraak ligt in de zinsnede »waar zulks mogelijk is» de zwakke plaats. Wanneer toch is eene verdediging, zonder hulp van de Marine, mogelijk en wanneer niet?

Als regel moet men aannemen, dat het niet mogelijk is, eene moderne oorlogsvloot te beletten een niet versperd vaarwater te forceeren, wanneer men daartoe alleen over geschutvuur beschikt, tenzij dit laatste zoo krachtig is, als hier te lande wel nimmer zal kunnen worden verwacht.

Moet het te verdedigen vaarwater open blijven ten behoeve van de verdedigende vloot, dan zal eene torpedoversperring de verdediging aan moeten vullen.

En nu rijst de vraag: in hoeverre is het mogelijk om, van af den wal, eene torpedoversperring zoo te bewaken, dat zij niet door de schepen des aanvallers kan worden opgeruimd? Op dit punt nu ben ik niet optimist. In het algemeen toch bespeurt men bij manoeuvres het verlangen naar de aanwezigheid eener verdedigende marine, die, vooral des nachts, met zoeklichten en op wacht liggende lichte vaartuigen, de taak der landmacht kan helpen verlichten. De aanwezigheid van zulke lichte vaartuigen *voor* en van een of meer vaartuigen, met snelvuurgeschut bewapend, zoo dicht mogelijk *achter* de versperring, zou de kracht der verdediging ongetwijfeld in zeer aanzienlijke mate verhoogen. Bij de marine zou dan echter het bewustzijn levendig moeten zijn, dat de bewaking van zulk eene

versperring niet geschiedt ten behoeve van de landmacht, maar in het belang van de vloot, die, na eene forceering van het vaarwater door 's vijands scheepsmacht, aan vernietiging bloot staat.

De aanwezige landbatterijen, gebouwd voor de bestrijking der versperringen, die, om voldoende gedekt te zijn, een vrij beperkt schootsveld hebben, kunnen dan worden gespaard als krachtige reserves voor het geval de verdedigende scheepsmacht geheel achter de versperring mocht worden teruggedrongen.

Wat betreft den plicht der marine, om zooveel mogelijk door artillerievuur met de landbatterijen mede te werken bij het afslaan van een aanval op eene stelling als hier wordt bedoeld, deze plicht volgt m. i. uit hetgeen boven is opgemerkt, n.l. dat deze wijze van verdediging aldus is ingericht ten behoeve van de vrijheid van beweging der vloot.

Waar zulks het geval is, kan dus bij den aanleg der kustversterkingen wel degelijk op den steun dezer vloot worden gerekend.

Dient eene kustversterking alleen tot *afsluiting* van een belangrijk vaarwater, opdat de vijandelijke vloot daarvan geen gebruik zal kunnen maken, dan zal men van de hulp der Marine afstand moeten doen, en deze vervangen moeten worden door het tijdig en op ruime schaal gebruik maken van zinkversperringen. Zulks is hier mogelijk, omdat de verdedigende Marine niet behoeft in en uit te varen.

Aanvaardt men bovenstaanden gedachtengang, dan is een scherp afgebakende werkring aangewezen zoowel aan de Landmacht als aan de Marine.

Thans nog een enkel woord over de noodzakelijkheid van verbetering onzer kustversterkingen.

Niemand heeft duidelijker, dan de Kapitein TONNET zulks deed in de vorige vergadering, aangetoond hoe noodzakelijk, ja onmisbaar eene krachtige kustverdediging voor Nederland is.

Wanneer wij ons weer voor oogen denken de toen door dien spreker aan ons vertoonde kaart, waarop waren aangegeven de talrijke maritieme centra in de onmiddellijke nabijheid onzer

kusten, dan gevoelen wij levendig, hoe enkele uren na — misschien wel vóór — de oorlogsverklaring, krachtige vijandelijke eskaders op onze kusten, vóór onze havens en in onze niet verdedigde groote rivieren kunnen en zullen zijn. Worden zij niet door eene krachtige kustverdediging teruggevozen, dan zullen zij in staat zijn eene zoo groote moreele depressie en zulk eene materieele schade te veroorzaken, dat de verdediging des lands hierdoor al dadelijk ernstig kan worden geschaad. Ook is de mogelijkheid geenszins uitgesloten, dat zulk eene vloot, die eene krachtige landingsdivisie aan boord kan hebben, er in slaagt ergens vasten voet aan den wal te krijgen en zulk een punt vast te houden tot de aankomst van een expeditiekorps.

Niet alleen eene *krachtige* kustverdediging dus, zooals reeds boven door mij werd betoogd, maar bovendien eene kustverdediging, *die steeds gereed is om werkdadig op te treden*, is voor ons land een dringende eisch.

Om nu den naam van »krachtig» te kunnen verdienen, moet de kustverdediging kunnen beschikken over krachtig geschut, met ruim schootsveld, zooveel mogelijk gedekt opgesteld. Dan zal het *aantal* dier aan te schaffen vuurmonden tot een vrij laag minimum kunnen worden teruggebracht.

Maar »onvoldoende» is eene bewapening te noemen, bestaande alleen uit snelvuurgeschut van »vooral niet te groot» kaliber, zooals de Kapitein TONNET dit wenscht, ook al is dit geschut goed gedekt opgesteld. Hiermede toch kan eene gepantserde vloot niet worden teruggewezen en dus aan de gestelde opdracht niet worden voldaan.

Omtrent het antwoord op de vraag, in hoeverre onze kustbatterijen aan matig te stellen eischen voldoen, loopen de meeningen alweer zeer uiteen.

In de meergenoemde vergadering der Marine-Vereeniging noemde de oud-Luitenant ter zee der 1e kl. JONCKHEER den toestand, zoowel in de Stelling den Helder, als te Hellevoetsluis en op de Forten Prins Frederik en de Ruijter, van dien aard, dat die alles te wenschen overliet.

De Kapitein POP uitte zich in zijn opstel: »Herziening van de vestingwet urgent of niet» op eene aanmerkelijk meer optimistische wijze.

Ik geloof, dat de waarheid in het midden ligt en dat, bij eene oordeelkundige toepassing, nog veel van ons materieel aanwending zal kunnen vinden, maar dat bijv. de kanonnen van 24 cM. Y. toch ten spoedigste uit de bewapening onzer stellingen behooren te verdwijnen, om plaats te maken voor krachtig snelvuurgeschut van zwaar middelbaar kaliber en krombaangeschut. Het eerste zal op onze lage batterijen of gepantserd of op duikaffuiten moeten worden opgesteld.

Opstelling van kustgeschut op den open wal op lage batterijen gaat niet wel meer aan; hiertoe toch is de uitwerking van het marinegeschut door de algemeene invoering van snelvuurgeschut, wiog-affuiten, betere richtmiddelen en afstandmeters, alsmede door de meerdere zorg, aan de opleiding van het personeel besteed, in de laatste jaren te veel toegenomen. De bewering, dat het marinegeschut tegen zulke lage batterijen zoo weinig uitwerking zou hebben, wordt m. i. in de krijgsgeschiedenis niet bevestigd. Al moge wellicht de materiele uitwerking niet altijd even groot zijn, de uitwerking op het personeel is vaak des te krachtiger. Het hier in de vorige vergadering aangehaalde voorbeeld, van de Spaansche kustbatterijen op Cuba, gaat niet op. Deze toch lagen ± 100 M. hoog. En dan neemt de uitwerking van het marinegeschut, met de zeer gestrekte baan, aanzienlijk af. Toch verloren de Spanjaarden op hunne kustbatterijen nog ± 100 man aan dooden en gewonden, terwijl de Amerikaansche schepen zoo goed als geene schade leden.

Ten slotte wil ik komen op de door velen zoo gewenschte overdracht van de kustartillerie aan de Marine.

Hierbij sta ik op een veel minder aantrekkelijk standpunt dan de Kapitein TONNET, die kon zeggen: wellicht is die overgang schade voor het wapen, waartoe ik behoor, maar in het algemeen (marine?) belang acht ik dien toch gewenscht.

Ik acht dien overgang *niet* gewenscht en behoort bovendien zelf tot de kustartilleristen, maar meen toch niet te mogen zwijgen, ook al laad ik den schijn van partijdigheid hierdoor misschien op mij.

Eigenlijk is het geheele vraagstuk er niet een van vandaag of morgen, al ware het alleen door de omstandigheid, dat de Marine zelve zulk een nijpend gebrek aan personeel heeft en in hare eigene organisatie en reorganisatie nog een ruim arbeidsveld voor zich ziet. Maar spreken schijnt mij geboden om ook van mijne zijde er toe bij te dragen zooveel mogelijk te verhoeden, dat denkbeelden post vatten, die in de toekomst wellicht nadeelig zouden kunnen werken.

De zaak is reeds op verschillende punten toegelicht en dit op eene wijze beter dan mij zulks mogelijk zoude zijn. Dus wensch ik daar niet op terug te komen. Ook wil ik, hoe verleidelijk zulks moge zijn, niet spreken over het eigenaardige, dat er in is gelegen, dat men in Indië beproeft en hier te lande beproeven wil, om de bediening der kustbatterijen aan de Marine over te dragen, daar, waar men in het buitenland die bediening aan de Landmacht blijft toevertrouwen of, zooals in Frankrijk, van de Marine op haar overdraagt. En dit terwijl men in ons land reeds nu nog veelzijdiger kennis van het personeel der Marine eischt, dan elders het geval is. Wel echter wil ik een oogenblik uitwijden over de technische zijde van het vraagstuk. De Admiraal MAC LEOD spreekt daar in zijne verhandeling niet over en de Kapitein TONNET verklaart uitdrukkelijk dit punt ter zijde te willen laten. Maar nu schijnt toch de vraag gewettigd of men bij de behandeling van de onderwerpelijke aangelegenheid dit punt wel ter zijde *may* laten.

Juist toch in de technische richting ligt het groote verschil tusschen den marine- en den landmacht-artillerist.

De eerste toch moet in hoofdzaak zijne werkkracht en zijn streven richten op den strijd, dien hij te voeren heeft tegen de moeilijkheden, hem in den weg gelegd door het bewegelijke opstellingsvlak zijner vuurmonden en afstandmetings-instru-

menten. Hierdoor wordt gedomineerd de keuze en inrichting zijner richtmiddelen, de wijze van africhting zijner kanonniers, alsmede de graad van nauwkeurigheid, waarmede hij zich tevreden moet stellen bij de keuze en inrichting zijner afstandmeting en bij de bepaling van de door hem toe te passen wijze van vuren.

Andersom is het bij den kustartillerist. Deze beschikt over het ideale opstellingsvlak, hem aangeboden door pivot-affuiten op cementen en ijzeren opstelling. Wat bij de Marine hoofdzak was, bestaat voor hem niet. Daarentegen moet bij hem het streven heerschen om waar te maken het gezegde, dat één kanon, op den vasten wal opgesteld, opweegt tegen een groot aantal marine-vuurmonden.

Hoe moet dit resultaat worden bereikt?

Door eene uiterst nauwkeurige hestudeering van alle omstandigheden, die van invloed zijn op de baan van het projectiel. Verder moeten richtmiddelen worden geconstrueerd, toestaande gemakkelijk en snel correctiën aan te brengen voor al die factoren, waaraan onder het vuur des vijands nog kan worden gedacht en die een van te voren te bepalen invloed hebben op de juistheid van het schot.

De afstandmeting, opgesteld in gedekte ruimten en op onwrikbare standplaatsen, kan een graad van nauwkeurigheid bereiken, welke aan boord van het schip niet te verkrijgen is. Het resultaat daar behaald, is voor den kustartillerist bepaald onvoldoende; met schietuitkomsten, voor de Marine zeer bevredigend, mag hij in de verste verte *geen* vrede hebben.

En nu mag ik vragen, zal het marinepersoneel, komende op eene kustbatterij, zich even spoedig hebben ingeleefd in dezen geheel nieuwen gedachtengang, indruischende tegen al wat het vroeger heeft geleerd, als het zich t'huis zal voelen in een kustfort? Ik geloof van neen en vrees, dat dit personeel zich tevreden zal stellen met schietresultaten, liggende beneden het maximum, dat door de omstandigheden bereikbaar is, eenvoudig omdat die resultaten al zooveel beter zijn dan vroeger aan boord.

Ook wat betreft den aard en het wezen van het krombaanvuur, vrees ik, dat een juist begrip hieromtrent niet zoo spoedig bij het marinepersoneel ingang zou vinden als gewenscht en noodig is.

En spoedig moet zulks geschieden, omdat wij er niet op mogen rekenen, dat de plaatsing van het marinepersoneel op de kustbatterijen steeds van langen duur zoude zijn. De talrijke overplaatsingen, die wij thans bij de Marine waarnemen, zouden, naar ik vrees, toestanden in het leven roepen, waarbij vergeleken de geschiedenis van het 4de regiment Vesting-Artillerie, — overigens ook niet altijd verkwikkelijk in dit opzicht — nog gunstig zou afsteken.

Nu is het niet mijne bedoeling om hier te verklaren, dat thans bij de kustartillerie alles volmaakt is, verre van daar, maar ik heb willen waarschuwen tegen het streven om verbetering van dien toestand te zoeken in eene richting, waarin zij m. i. niet te vinden is.

De zoo hoog noodige verbetering in deze zou, naar mijne bescheiden meening, moeten worden gevonden, zoo niet in de richting door den Kapitein ARONSTEIN aangegeven — die ongetwijfeld zeer veel aanlokkelijks aanbiedt — dan in eene verbetering van de organisatie van het wapen der Vesting-Artillerie. Wanneer dit geschiedt, dan twijfel ik niet of in de toekomst zal de kustartillerie, met het nieuwe materieel — dat thans, naar wij hopen en vertrouwen, niet lang meer op zich zal laten wachten — in staat zijn om, mocht zulks noodig blijken, datgene te verrichten, wat de natie, in overeenstemming met de voor haar te brengen aanzienlijke offers, zal mogen verwachten.

W. J. C. Schuurman.

BIJLAGE III.

De beteekenis der Marine in den Indischen archipel.

Voor hen, die na het mondeling debat over Vice-Admiraal MAC LEON's voordracht, betreffende *Samenwerking van Zee-*

en *Landmacht*, huiswaarts zijn gekeerd met de, ook na de rede van den Kapitein der Artillerie TONNET, ongeschokte overtuiging, dat voor de verdediging van het moederland alle krachten moeten ingespannen, doch, waar het de defensie der koloniën betreft, daarvoor slechts het volstrekt onmisbare behoort gedaan te worden, zij het volgende medegedeeld.

Wanneer van koloniën en bezittingen des Rijks in andere werelddeelen sprake is, maké men steeds onderscheid tusschen Nederlandsch-Indië of Oost-Indië en Nederlandsch West-Indië of de koloniën in Amerika. Tusschen beider beteekenis voor het Rijk bestaat, ook volgens onze geschiedenis, groot onderscheid in zoover, dat, al mogen in staatsrechtelijken zin de Nederlandsche nederzettingen in Amerika *koloniën* en die in Azië *bezittingen* worden genoemd, de bezittingen, na verloop van drie eeuwen, aan het moederland eene veel grootere machtstelling hebben gegeven dan de koloniën. Het verlies van de *koloniën* zou het Rijk weinig schaden, de overgang der *bezittingen* in andere handen zou het daarentegen doen dalen tot eene mogendheid met bescheidener rol in het statenconcert dan die van Zwitserland en België zelfs. Wat Nederland na 1813 werd en wat het na 1830 is geworden, dankt het aan die *bezittingen*. Gaan we de geschiedenis na van die bezittingen sedert 1816 en de gebeurtenissen in het verre Oosten en Australië sedert de doorgraving der landengte van Suez en de totstandkoming der Trans-Siberische en Chineesche spoorwegen, dan zien wij het gouvernement van Nederlandsch-Indië, ondanks de zeer beperkte middelen van personeelen en financieelen aard, waarover het kleine moederland beschikt, zich langzamerhand ontwikkelen tot en onder de staten in het Oosten, van Australië tot Japan, gaandeweg optreden als eene op eene belangrijke plaats in het wereldverkeer gevestigde mogendheid van circa 40 miljoen zielen. Dit gouvernement moge, de kroon van Nederland vertegenwoordigende, als zoodanig uit Nederland geregeerd worden, het is geworden — en hopen wij dat het moge blijven — eene *mogendheid* onder die staten, waarvan het bestuur aanspraak wenscht te

maken op de achting en het ontzag der overige mogendheden.

De verdediging van Nederlandsch-Indië is dus voor Nederland van het grootste belang en daar, tengevolge van de belangen van handel, scheepvaart, landbouw en nijverheid, tusschen Nederland en Nederlandsch-Indië na verloop van drie eeuwen zoodanige innige verhouding is ontstaan, dat men het moederland het hart en de bezittingen de armen van het Rijk zou kunnen noemen, kan men thans van Nederland zeggen, wat vroeger van Spanje gezegd en later ook bevestigd werd, namelijk dat het kwetsbaarder is in zijne armen dan in het hart, m. a. w., zooals reeds in 1858 door den lateren Kapitein ter zee en Staatsraad M. H. JANSSEN in zijne brochure: *Proeve van eene beginselmatische dienstregeling der Marine in Nederlandsch-Indië* werd beweerd, dat Nederland, voor zijn bestaan, minder heeft te duchten van een aanval op het Rijk in Europa dan van geweld aan de bezittingen gepleegd. Daar deze bezittingen een uitgebreiden archipel vormen, die, als de scheidsmuur van twee Oceanen, midden tusschen vier vaste landen in het uitgestrekte watergebied van de Stille Zuidzee en van den Indischen Oceaan gelegen, eenmaal wellicht eene gewichtige rol in de wereldgebeurtenissen zal moeten spelen, rust op Nederland de onafwijsbare plicht, in dit eilandenrijk, niet alleen voor de handhaving der orde en rust, maar ook ten einde ontzag in te boezemen en aan verrassingen van internationalen aard zooveel mogelijk onmiddellijk het hoofd te kunnen bieden, gezwegen nog van een oorlog met een buitenlandschen vijand (wanneer de communicatie met het moederland in de meeste gevallen wel verbroken zal zijn) zoowel in tijd van vrede als van oorlog, nevens een sterk leger, eene voor onze verhoudingen ook sterke vloot te onderhouden. De Nederlandsche handel, de Nederlandsche scheepvaart, de nationale belangen, het staatsbelang vorderen het. Indien zwakheid bij een zelfstandigen staat aanranding uitlokt, hoeveel eerder — zeide JANSSEN zoo juist — moet dit dan het geval zijn in bezittingen, welke ver van een zwak moederland verwijderd zijn. Verwickelingen zijn vaak door klein-

achtung ontstaan en de voorbeelden zijn menigvuldig, door de wangunst, welke deze bezittingen bij onze burens hebben opgewekt, dat Nederland, zonder er aanleiding toe gegeven te hebben, gekrenkt is geworden omdat men het zwak en weifelend zag. De geschiedenis leert voorts, dat noch stelsels, noch beginselen eene neutrale mogendheid kunnen beschermen tegen aanrandingen der oorlogvoerende partijen, maar deze het best voorkomen worden door de aanwezigheid van strijdkrachten, voldoende en gereed om op de eerste schending der neutraliteit toe te slaan. Daartoe is in de eerste plaats eene voldoende vloot noodig. Wanneer in Nederlandsch-Indië steeds eene scheepsmacht aanwezig is, »zoals die in oorlogstijd daar gevorderd wordt,» schreef JANSEN verder, dan zal deze macht ontzag genoeg kunnen inboezemen bij hen, die ons gezag zouden willen ondermijnen of er inbreuk op maken. De oorlog kan in deze bezittingen uitbreken, vóórdát die in Europa is verklaard. De bezittingen zelve zouden om de eene of andere quaestie aanleiding tot den oorlog kunnen geven en dan kunnen de vijandelijkheden de oorlogsverklaring aan het moederland misschien voorafgaan. Ook met het oog op deze gebeurlijkheden behoort zoodanige vloot ten allen tijde in Indië aanwezig te zijn. Wij moeten er ons op voorbereiden, dat ook de Oostersche zeeën het slagveld kunnen zijn, waarop de gevechten zullen geleverd worden, tengevolge van de conflicten tusschen groote maritieme mogendheden. De houding, door ons daarbij in Indië aangenomen, kan, bij politieke verwickelingen in Europa, zelfs beschermend voor het moederland wezen; want toonen wij in staat te zijn, ons in het bezit van Nederlandsch-Indië te handhaven, dan zal dit feit, vooral in tijden van conflicten tusschen verschillende staatsbelangen, die eene herziening der kaarten van Europa, Azië of Afrika beoogen, een argument te meer aanbieden Nederland zijn onafhankelijk bestaan te verzekeren. Eene wijze staatkunde gebiedt dus eene sterkere vloot dan de bestaande in Nederlandsch-Indië te onderhouden.

Is die sterkere vloot met het bestaande personeel en mate-

riël der Marine in Nederland te verkrijgen? De lezing der in de laatste jaren gepubliceerde officieele bescheiden over het aandeel der Marine in de verdediging van Nederland leidt tot de conclusie, dat de rechtstreeksche hulp, die onze oorlogschepen bij eene landing van den vijand aan het leger kunnen geven, onzeker is; dat op de door torpedobooten te verleenen hulp, die in sommige omstandigheden groot kan zijn, niet stellig te rekenen valt en dat, wat den eclaireursdienst betreft, niet op de hulp van de vloot moet worden gerekend. Met deze beschouwingen voor oogen, zou derhalve, bij het bespreken van het aandeel der Marine in de verdediging van Nederland, de hulp der zeemacht, in de werkelijkheid van wellicht onschatbare waarde, bij de kustverdediging, als een te onzekere factor, niet in aanmerking kunnen worden gebracht. Welk bezwaar bestaat er dan — afgescheiden van het financieele — de vloot in Indië ten koste van de maritieme middelen in Nederland uit te breiden? »De maritieme behoeften van Indië — schreef de Heer FRANSEN VAN DE PUTTE in 1897 — »vormen zooal niet de eenige dan toch eene hoofdreden voor het in stand houden onzer Marine. De wijze, waarop in die behoeften voorzien zal worden, moet derhalve een beslissenden invloed op de organisatie onzer Marine uitoefenen.” Een jaar te voren sprak de Vice-Admiraal ROËLL in de Marine-Vereeniging: »Hetgeen noodig is voor Oost-Indië vormt de basis van ons geheele materieel,” terwijl deze vlagofficier in 1898 als Minister van Marine schreef, »dat het materieel der zeemacht zijn eigenlijk karakter aan de eischen van den Indischen dienst moet ontleenen.” Nederland — schreef de Minister van Marine in 1900 — is eene »grootte koloniale en handelsmogendheid in Azië”. Nederland — schreef de in 1894 afgetreden Minister van Oorlog — »is eene kleine Europeesche en eene grootte koloniale mogendheid”. Niet alleen de vorming en de inrichting van het leger, maar ook die der vloot moeten met beide feiten rekening houden.

RED.